

9. Modernita a modernizace

Tradiční společnost	Moderní společnost	Post-moderní společnost, post-industriální společnost
Tradiční regulace společnosti (náboženství, tradiční autority – feudálové, církev, rodina..)	Řád, funkce, racionální kontrola v rámci národních států	?? úloha nadnárodních celků (U.Beck)
náboženství	rozum	Racionalita = technologie , iracionalita, vliv mnoha náboženství
Stavovská společnost	Třídy, statusová struktura společnosti (Weber)	Nová nesouměřitelnost (J.Keller), globalizovaná společnost
Feudální monarchie	Liberální demokratické státy	Státy pod tlakem globalizačních procesů
kolektivita	Individualismus	Individualismus
Velká rodina	Nukleární rodina	Další formy kohabitace
Společenství /komunita (Gemeinshaft)	Společnost (Gesellschaft),	Fragmentace a globalizace
Agrární společnost	Industriální společnost, pyramidální upřádání organizací	Post-industriální společnost, síťové uspořádání ekonomiky
Tradiční řemesla, zemědělství	„Vědecká“ organizace práce v rámci národních ekonomik	Nadnárodní korporace jako hlavní síla
Vzdělání pro elity	Povinné vzdělání pro potřeby moderního státu, důležitost inteligence	Vzdělání ve službách ekonomického růstu (J.Keller)

- „modo“ = nyní
- Modernita = ustálená struktura, konstelace
- Modernizace = uplatnění změnové strategie (moderní oproti tradičnímu), změna měnící tradice
 - o Lze ji chápat jako jakoukoliv změnu
 - o Otázka kontinuity a diskontinuity
 - Kde je hranice tradiční – moderní; jak definovat tu mez?
- Modernita v užším pojetí = *le temps modern*
 - o Je zakomponovaná do všech epoch
 - Renesance – sekularizace – konec náboženských vzorců a nástup empirie
 - Nová doba jako znovuoživení po době barbarství středověku
 - Důraz na lidskou kreativitu a rozum
 - Formování konceptu modernity ale není v této době dokončen, neboť se stále dívají spíše ke starověku
 - Reformace – vernakulární jazyk (domácí jazyk oproti latině) – oddělení státu od církve, víra jako individuální vztah k Bohu (kalvinismus), zrod národních jazyků
 - Jedinec může ovlivnit svůj osud
 - Karteziánská revoluce rozumu – matematická vize vědy a světa (Descartes)
 - Racionalismus

- Pořád ale tak trochu chápáno, že progres i úpadek jsou vrozené do osudu (zůstává v myšlení neZápadu)
- Osvícenství – myšlenkové konstrukce se zprovozňují – skutečná aplikace toho, jak modernitu viděli dříve; koncept modernity plně rozvinut až v této době
 - Vznik podstaty rozvoje
 - Nepopírání minulosti, neboť minulost je důležitá pro porovnávání
 - Minulost už není chápána tak, že dává jakoby životní lekci, nýbrž tak, že nám dává pochopení toho, kdo jsme
 - Moderní doba chápána jako otevřená budoucnosti – lepší budoucnost skrze pokrok
 - Pokrok = otázka růstu (dnes se ale mluví o tom, co třeba příroda na ten růst říká)
- Modernita nemá konce – je to neustálý proces inovací
- VFR dala modernitě myšlenkovou formu, Průmyslová revoluce dala modernitě materiální substanci
- Modernizace chápána často pouze v souvislostech se Západem, neboť Západ = civilizace
- **Habermas:** modernita zavedla práva a svobody
- Modernizace má tendenci být globální – ovlivňovat všechny – a má tendenci se šířit ze Západu
- Modernizace jako proces kreativní destrukce
- Aspekty modernizace
 - Rozvoj vědy a techniky → ekonomický rozvoj, kontrola přírody
 - Industrializace/Mechanizace
 - Rozvoj globálního kapitalismu → provázanost
 - Strukturální specializace → veřejná vs. soukromá sféra
 - Změna třídního systému → sociální mobilita
 - Politické změny → sekulární stát, politická mobilizace
 - Emancipace občanské společnosti
 - Individualismus, racionalismus, utilitarismus
 - Liberalizace žen – změna rodinných poměrů
 - Objevování nových symbolů, které spojují rozdílné lidi
 - Časoprostorová komprese
 - Urbanizace a demografizace (růst populace)
 - Sekularizace a racionalizace
- Jako koncept se v sociálních vědách usazuje po II. SV = * klasické teorie modernizace
 - Jednotka analýzy je většinou národní stát
 - Moderní společnost je definována dokončením:
 - Ekonomická adaptace
 - dosažení politických cílů – právní systém
 - sociální integrace – otevřená sociální struktura
 - pět fází postupu
 - tradiční společnost
 - * podmínek pro vzestup: instituce, banky, formování národního státu
 - Vzestup: technologická inovace, vznik nových politických a společenských entit
 - Dospívání systému: technologie prorůstá do všech sfér
 - Období vysoké masové spotřeby

- Aktéři: podnikatelé a inovátoři, národní političtí vůdci, administrativní elity, armáda, intelektuálové
- Výsledky modernizace – konvergence společností, těžká rozpoznatelnost zamýšlených a nezamýšlených dopadů
- Kritika klasické teorie
 - X Konvergence neexistuje – ekonomický růst \neq modernizace \neq vyšší životní úroveň
 - X Kde je hranice tradiční vs. moderní?
 - Modernizace je různě rychlá v různých odvětvích a sférách
 - X Ignorace možnosti rozdílného rozvoje
 - Není to přece ukončený proces – pořád se něco mění
 - X Důraz na vnitřní zemi vs. provázanost států
 - Klasická teorie neřeší mezinárodní vztahy, což je chybné, neboť modernizace není interním procesem
 - X Modernizace = westernizace
 - Západní model přeci není jediná možnost
- Kritické pohledy na modernu = postmoderní myšlení a filosofie
 - Kritika společnosti, ve které žijeme (oslavuje naši civilizaci, ale co Holocaust?)
- * směrů, které chtějí zasadit modernitu do antropologického rámce (70. léta – větší kontakt člověk + příroda, člověk ovládá přírodu)
 - Změna je spíše mutací, která má dvě formy
 - Socio-kulturní – civilizace se mění jako celek, což způsobuje nová uspořádání
 - Socio-antropologická – změna je i druhová (například neolitická revoluce – člověk slezl ze stromu a začal používat nástroje)
 - Homo sapiens jako jediný, který se přizpůsobil
 - Giovanni Sartori: Homo videns
 - Popis přechodu písemná kultura – obrazová kultura
 - Typy mutací
 - Zemědělská revoluce: kořistník – hospodář
 - Městská revoluce: vznik megapolí – lidská nadstavba nad přírodou
 - Modernita (nynější)
 - Člověk jako manažer přírody
 - Poprvé se nemusí přírodě přizpůsobovat
 - Ovlivňuje to ale chtěně i nechtěně (skleníkový efekt)
 - Mutační parametry, které posouvají z kulturní na civilizační úroveň
 - Akcelerace
 - Zrychlení spouštěcích mechanismů (pomalu trvalo než vznikl 1. počítač, nyní jsou každý rok nové typy)
 - To ovlivňuje civilizační vývoj člověka – antropologie člověka vs. digitalizace = člověk nestíhá vstřebávat neustále novinky
 - Mechanizace
 - Do jaké míry robotizace zvýší nezaměstnanost?
 - Prekariát = Jedinec žijící v nejistotě ohledně svého zaměstnání, svých příjmů, bydlení. Společenská třída charakteristická ztrátou identity jedince, jeho frustrací, vztekem a odcizením.
 - Časoprostorová komprese
 - Vše je mnohem blíže
 - Biologická alternace

- Budeme moci samy sebe tvořit (DNA)
- Překonávání gravitace
 - Osídlení kosmu (ISS)
- Etika v mocenských vztazích
 - Lidská práva vs. multikulturalismus (jak se to dá sladit?)
- Globalizace
 - Všudypřítomná a zároveň nerovnoměrná
- Specifické rysy „naší civilizace“ / „naší modernizace“ = euroamerická modernizace
 - Dominance – dříve bylo více center, dnes spíše jedno až dvě; ze Z-V je dnes spíš S-J
 - Centroperiferní chápání světa – nerovnoměrné podmínky pro modernizaci
 - Vůdčí modernizační země stagnují demograficky
 - Modernita = méně dětí
 - Vyšší standardy, jiné zájmy
 - Nemožnost se vyhnout dopadům modernizace
 - Alergie – souvisí s přehnanou čistotou
 - Nostalgické ideje (ztracené ráje) – jak to bylo v minulosti krásné (MAGA)
 - Religiózní faktory neztrácejí na významu
 - Nové kulty – novopohanství
 - New Age: mixování Z a V myšlení (popularita buddhismu, jógy)
 - Racionalizace začíná být zpochybňována = modernita popírá sama sebe (máme se čím dál tím líp, ale jsme pořád nespokojení)
- Diskontinuita
 - Koherentní teorie evoluce vs. nekoherentní modernita (nikdo neví co bude)
 - Dnešní svět vlastně nechápeme (jak funguje vypínač, auto, internet...)
 - Projevy:
 - Rytmus změn
 - Rozsah změn
 - Unikátnost nových institucí
- Díky modernizaci došlo k přeskupování světa
 - Kapitalismus vs. komunismus – Třetí svět byl jejich kolbištěm
 - Nová chápání
 - Europoidní Západ s periferií v Eurasii
 - Asijský východ s dominancí Indie a Číny
 - Interkontinentální jih – muslimské státy, subsaharská Afrika
- Dvousečnost modernity
 - Bezpečí vs. nedostatek svobody
 - Důvěra vs. riziko
 - Získáváte pouze když riskujete
 - Chceš bezpečí? Tak odevzdej kus svobody
 - Dříve důvěra skrze Boha, nyní skrze instituce
- Klasici teorie modernizace
 - Marx: třídní boj dovede dějiny k pozitivnímu vyústění
 - Durkheim: problémy vyřeší organizovaný industrialismus
 - Weber: vznik první skepse – cenou za materiální růst je růst byrokratizace, která ničí individualismus
- Pro Střední Evropu začíná modernizace industrializací, poté ropným šokem (deindustrializace – sílu ekonomiky určuje terciární sektor)
- Východní a Střední Evropa jako mladší bratr Západní Evropy

- Globalizace obecně začíná vynálezem a propojení světa telegrafem
 - o 1. vlna spojená s migrací - urbanizace, zmenšováním světa se vznikem telekomunikace
 - Pro SJVE to je ale začátek otevírání nůžek zaostalosti
 - Hlavně dojde k uvědomění, že tomu tak je
 - o 2. vlna založená na ideologiích – politicko-ideologická globalizace
 - V první vlně byly ideje pozadu za ekonomikou
 - Ideologie jakoby uvnitř světa
 - Důsledkem vzdělávání obyvatel, které je lépe přístupné pro všechny, je otevřené
 - o Komunismus obsahuje paradox, jelikož obsahuje obě fáze – v kontextu 2. vlny globalizace prování 1. vlnu
 - To vede k tomu, že ale jsou zanedbány některé aspekty
- 1968 v celém světě důležitým rokem – vymezení nové generace vůči té staré („dědci pryč“) (dalo by se to připodobnit k roku 1848)
 - o Stará generace představuje staré, vertikální modely (patriarchát, autorita)
 - o Nová generace chce horizontální modely – rovnost v politice, financích...
- Spatial term = prostorový obrat = obrat k prostoru
 - o Dříve vládl čas – akcent na rychlost, čas
 - o Nyní vládne prostor – od 1970⁺, zájem o prostředí
 - Když se nemám kam pohybovat, tak si začnu uvědomovat, kde jsem
 - Ovlivňuje to GPS
 - Svět je převeden na určité body
 - Prvek teritorializace = spojování skupin obyvatel k místu
- *Classical modernization theory* 1939-1970
 - o Celosvětový vývoj podle 1 vzorce = musíme 3. svět jen postrčit
 - Modernizace v režii místních orgánů nefunguje
 - Zvenku řízená Westernizace neetická
 - o Alternativou *path dependency* = není jednotný globální mustr pro modernizaci

Postmoderní a postindustriální společnost

- - nový sektor služeb (zaměstnáno až 2/3 prac. síly)- hlavně ve vládě, zdravotnictví, vzdělání, financích, trávení volného času a zábavním průmyslu
- - přechod k „service society“- populace zdravější, vzdělanější, lépe živená, díky vzrůstu bohatství a volného času a technologickému vývoji
- - vědní a technické obory nejvyhledávanější
- - cení se teoretické znalosti (i v ekonomii)
- Nové vzorce městského života
- - města naplněna- dochází k suburbanizaci- lidé chtějí žít v sousedstvích se zelení mimo centrum
- - exurbanizace- kolonizování malých vesnic v těsné blízkosti města- přispívá k tomu i industriální decentralizace (firmy se stěhují na předměstí)
- - NEZNAMENÁ ovšem, že dochází k deurbanizaci, právě naopak- města se takto rozrůstají- megalopole (např. Boswash- východní pobřeží od Bostonu po Washington + v Evropě a Jap.)
- - v budoucnu může dojít až k „ecumenopolis“- celosvětovému městu
- - lidé nyní naopak opouštějí města pro život na venkově
- - moderní společnost přináší materiální hojnost a kontrolu nad společenským a přírodním prostředím

- - modernizace ale přináší celkovou unifikaci, katastrofy probíhají v globálním měřítku, bez únikových cest
- **Globalizace**
- - dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů
- a) mezinárodní obchod
- b) pohyb investic a kapitálu
- c) migraci osob a šíření znalostí
- - Mc Luhan: „Globální vesnice“ (Global village)- masová média a informace způsobují zhuštění globálního prostoru a zkrácení vzdáleností
- - Wallerstein- moderní světový systém: svět rozdělený na tři typy států (opakování):
- *Ústřední státy (core states)* : silné, stabilní, rozvinuté, bohaté. Státy EU, Japonsko, USA, Kanada, Austrálie
- *Periferní oblasti*: nestabilní, slabé státy, chudé, ekonomicky závislé na ústředních státech. Afrika, Latinská Amerika, části Asie a východní Evropa.
- *Semi-periferní oblasti*: středně stabilní vlády, středně rozvinuté technologie. Některé státy post-komunistické Evropy a Asie

Francis Fukuyama- Konec dějin a poslední člověk

- profesor mezinárodní politické ekonomie na Univerzitě Johna Hopkinse v USA. Proslavil se v roce 1989 esejí „Konec dějin?“ Myšlenka, že se lidstvo ocitlo na konci svých dějin, protože neexistují životaschopné alternativy vůči tržní ekonomice a liberální demokracii, vyvolala bouřlivé diskuse. Proto Fukuyama vydal v roce 1993 knihu „Konec dějin a poslední člověk“, kde svoji argumentaci prohloubil

- využívá nematerialistickou dialektiku- dle něj historický proces hnán dvěma silami- **rozvojem moderní přírodovědy** (podmiňuje proces industrializace a dynamiku moder. ekon.- ta vynucuje homogenizaci lidstva, a to v podobě globálního rozšíření kapitalistické tržní ekonomiky čili principů ekonomického liberalismu) a **bojem o uznání** (zaručuje spjatost procesu ekonomické homogenizace lidstva s globálním rozšířením liberální demokracie)

V ŘÍŠI SVOBODY

- tvrdí, že liberální demokracie má mnoho výhod, ale i slabé stránky, jako je nezaměstnanost, znečištění životního prostředí, zločinnost atd.

- jestli liberální demokracie přetrvá neomezeně dlouho, nebo ji zničí vnitřní rozklad? Kdyby neexistovaly hlubší zdroje nespokojenosti v lib. dem., nastal by **konec dějin** (dle Hegela a Kojéve)

Konec dějin

- Kojév – základní motivace je touha po uznání, konec dějin protože v homogenním státě potřeba splněna

- otázka konce dějin jako otázka thymu- je možné, že touha po uznání není zcela uspokojena

- kritici lib. demokracie poukazují na možnost, že lib. společnost nepřináší uspokojení touhy a thymu zároveň, ale místo toho mezi nimi rozevře širokou propast

A) Právce

- Pravicový kritici lib. demokr.- lidské bytosti jsou přirozeně nestejně a jednat s nimi jako s rovnými znamená popírat jejich lidskost

- Společenské nerovnosti vyplývají ze spol. konvencí (rozdělení společnosti na uzavřené stavy, kulturní nerovnosti či přímo fungování kapitalistického trhu), nebo souvisejí s přírodou či přirozenou nutností (např. nerovnoměrné rozdělení přirozených vlastností člověka). Ze všech konvenčních nerovností lze nejhůře zahltit ty, které vycházejí z kultury.

Fukuyama zde používá pojem **thymos** - toto slovo se původně používalo ve významu duše, životní síly, mysl, přání, žádosti; později představuje slovo thymos vášně a zejména hněv, rozhněvání. Lze ho však pojmout jako vznětlivost, touhu po slávě či pýchu. Thymos může vést k lidské touze po rovném uznání neboli **isothymii**.

Isothymie (= lidská touha po rovném uznání)

- motivuje člověka k zápasu za lidskou důstojnost, sociální spravedlnost a rovnost
- např. díky rozdílům v míře důstojnosti, kterou přiznáváme různým zaměstnáním (protože skutečné neštěstí druhých není v tom, že nemají peníze, ale v nedostatku důstojnosti). Tím pádem nezmizí napětí mezi principy svobody a rovnosti, na nichž jsou lib. demokracie založeny. Každý pokus o zajištění „rovné důstojnosti“ znevýhodněných, přinese omezení práv jiných lidí.

- nemusí slábnout s dosažením vyšší faktické rovnosti a materiální hojnosti, ale může jimi být naopak posílena. Jak vysvětlil Tocqueville, když velké rozdíly mezi společenskými třídami

mají dlouhou tradici, lidé se s nimi smíří. Je-li však společnost mobilní a skupiny jsou v těsnějším kontaktu, lidé si více všímají zbývajících odlišností a ostře je odsuzují. Na druhé straně thymos může vyústit do touhy po uznání za nadřazeného druhým lidem čili vést k *megalothymii*. A v lidských dějinách se nejprve uplatní právě megalothymie.

B) Levice:

Levice prohlašuje, že uznání není v liberálních společnostech naplněno, protože kapitalistická ekonomická nerovnost znamená nerovné uznání.

LIDÉ BEZ HRUDI

Na konci dějin se má objevit poslední člověk

- Podle Hegela řeší univerzální a homogenní stát beze zbytku rozpor, který existoval ve vztahu panství a rabství, protože bývalí rabové se stávají svými vlastními pány. Pán už není uznáván a rabům není upíráno jejich lidství. Místo toho svobodný jedinec, vědomí si své ceny, uznává každého jiného jednotlivce pro tytéž vlastnosti.
- Nietzscheho poslední člověk byl vítězný rab. Souhlasí s Hegelem, že křesťanství je rabská ideologie a demokracie představuje její sekularizovanou (zesvětštěnou) formu. Rovnost všech lidí před zákonem se vyvinula z rovnosti věřících v království nebeském. Nietzscheho člověk se skládal pouze z touhy a rozumu, chyběla mu megalothymie.
- Hegelův moderní člověk bojoval o uznání a uspokojení touhy, a když jeho práva zaručil univerzální stát, získal obojí.
 - Fukuyama si však pokládá otázku, zda jsou lidé uspokojeni pouhým aktem zaručení práv. Společnost zaručující takové uznání se může stát výchozím bodem pro uspokojení thymu, ale uspokojuje i lidi s větší ctižádostí? Existuje rozpor v konceptu všeobecného uznání. Například velmi důležitá je otázka kvality uznání (kdo naše schopnosti uznává)
 - V současných lib. společnostech je mnoho lidí, kteří si chtějí zvolit hlubší víru, např. náboženství. Mají ve výběru velkou svobodu, která si žádá jen malé oběti, ale za to také přináší jen malé uspokojení. Různá vyznání spíše lidi rozdělují, než spojují.
 - Mluvíme-li o konci dějin, měli bychom vědět, že by znamenal ukončení válek a krvavých revolucí. Protože by se lidé shodli na cílech, neměli by již důvod k boji. Uspokojovali by své potřeby prostřednictvím ekonomické aktivity, ale přestali by riskovat životy v bitvách. Jinými slovy, stali by se opět zvířaty, jimiž byli před střetem na počátku dějin. Pokud člověk odstraní nespravedlnost, jeho život bude připomínat život zvířecí. Společnost tedy nespravedlnost vyžaduje, protože právě boj proti ní v člověku probouzí to nejlepší.
 - Poslední člověk by měl tedy žít ve fyzickém bezpečí a materiální hojnosti. Díky tomu bude šťastný a spokojený, ale přestane být lidskou bytostí a stane se živočichem druhu Homo sapiens. Také se může stát, že lidstvo bude šťastné, ale na druhé úrovni nespokojené samo se sebou, a proto svět zavleče zpátky do dějin s jejich válkami, nespravedlnostmi a revolucemi.

SVOBODNÍ A NEROVNÍ

- z Nietzscheho připomínek k vztahu demokracie a touhy po poznání vyplývá, že čím bude demokracie při potírání megalothymie a dosazování racionální spotřeby na její místo úspěšnější, tím blíže budeme k posledním lidem. Takovému závěru se však lidé brání, protože nechtějí být členy univerzálního a homogenního státu, jehož členové jsou jeden jako druhý. Život racionální spotřeby jim nakonec připadá nudný.

- Liberální demokracii může z dlouhodobého hlediska vnitřně rozložit přemíra megalothymie nebo naopak přebytek isothymie v podobě fanatické touhy po rovném uznání. Fukuyama si myslí, že větší nebezpečí nakonec bude znamenat druhá možnost. Civilizace, jež si libuje v nespoutané isothymii, rychle narazí na omezení, které před ní postavila sama příroda. Tato společnost by vytvářela jen málo výtvarného umění či literatury, její vláda by byla nekompetentní, neměla by téměř žádnou ekonomickou dynamiku. Rozhodují by však byla její neschopnost ubránit se civilizacím, ve kterých se megalothymie projevuje výrazněji.

- Megalothymie je a vždycky byla dvojznačný fenomén: pramení z ní věci dobré i špatné, a to současně a nevyhnutelně.

- Proto soudobé liberální demokracie poskytují dosti velký prostor těm, kteří touží po vyšším uznání. Tyto možnosti mají podobu podnikání a jiných forem ekonomických aktivit, demokratické politiky nebo sportovního zápolení. Rozdíl mezi těmito a předešlými aristokratickými společnostmi nespočívá tedy v zákazu megalothymie, nýbrž v jejím svedení do bezpečných ventilů

DOKONALÁ PRÁVA A NEDOSTATEČNÉ POVINNOSTI

- V současném životě existuje ještě jedna široká a obvyklejší oblast uspokojení touhy po uznání. Je jí společenství, tedy sdružování na nižší úrovni než národní. Občanství se nejlépe uplatňuje v tzv. „zprostředkujících institucích“ – politických stranách, soukromých společnostech, odborech... Zde lidé překračují rámec vlastního já a svých soukromých zájmů. I ta nejmenší sdružení vytvářejí komunitu, a proto představují ideál většího plánu, k němuž může člověk směřovat prací a potlačením sobeckých potřeb. Spolkový život je uspokojivý mnohem bezprostředněji než pouhé občanství ve velké moderní demokracii.

- Podle anglosaské verze liberální teorie mají lidé práva, ale nikoli povinnosti ke svým společenstvím. Tyto povinnosti jsou nedokonalé, protože se odvozují od práv; společenství existuje jen proto, aby chránilo práva.

- Lib. ekonomické principy neposkytují žádnou podporu tradičním společenstvím; mají naopak tendenci k atomizaci a rozdělování lidí. Lidé žijí stále méně v komunitách, kde vyrostli nebo odkud pocházejí jejich rodiny. Jednotlivci musejí v zájmu své kariéry neustále měnit bydliště. Vnímání regionální identity se vytrácí a lidé se stahují do mikroskopického světa svých rodin, který si vozí s sebou.

=> není myslitelné žádné zásadní posílení života společenství, pokud jednotlivci těmto společenstvím neodevzdají část svých práv a nepřijmou návrat určitých historických forem netolerance.

NESMÍRNÉ VÁLKY DUCHA

- Úpadek života ve společenstvích naznačuje, že bychom se v budoucnu mohli stát bezstarostnými a egocentrickými posledními lidmi, kteří neznají thymotické usilování o vyšší cíle než osobní pohodlí. Nebo také naopak vrácení ke krvavým bitvám. Obě tato rizika spolu souvisejí, protože absence zavedených a konstruktivních možností k odčerpání megalothymie může snadno způsobit její oživení v extrémní a patologické podobě

- Tyto demokracie nedávají možnost uspokojení těch nejthymotičtějších povah, není zde možné uplatnit zejména ctnosti a ambice, které v lidech probouzí válka. Proto bude docházet k mnoha metaforickým válkám. Avšak otázka, jak dlouho se megalothymie spokojí s obraznými válkami a symbolickým vítězstvím, zůstává otevřená. Možná někteří lidé nebudou uspokojeni, dokud

neprojeví ochotu vsadit život v bitvě. Ze zkušenosti vyplývá, že pokud lidé nemohou bojovat o spravedlivou věc, začnou bojovat proti ní. Pustí se do boje kvůli samotnému boji, protože si neumějí představit život ve světě bez bojů.

Ulrich Beck- Riziková společnost (nechala jsem to delší z mého referátu, dost podrobný, spíš pro pročtení ☺)

- jeden z nejznámějších německých sociologů
- působil na univerzitě Ludvíka Maximiliána v Mnichově a na London School of Economics and Political Science
- zabýval se globalizací a jejími důsledky—například společenské změny v podobě individualizace a sociální nerovnosti
- zabýval se také riziky a jejich hromadným společenským uvědoměním

Rizika

-současná rizika lze nazvat jako **rizika modernizace** (vyhrotila si při vývoji industriální společnosti v rizikovou), která jsou **globálně rozšířená**

- v 19. století jiné druhy ohrožení- např. rizika chudoby-rizika vycházela z konkrétní příčiny, na lokálnější úrovni-současná rizika (nukleární síla např.) ohrožují svět v globálním měřítku, jinými slovy ohrožují život na této zemi

- nová rizika (na nejpokročilejším stupni výroby)- **radioaktivita** (projeví se až časem)
- rizika se stávají politická--- **politický potenciál katastrof** (únik toxických látek apod.)—jejich odvrácení se může týkat mocenské složky- mohou jich využít politici v prosazování své agendy

-**rizika modernizace jsou závislá na vědění**- potřeba vědy (experimenty, teorie) tato rizika zviditelňuje a tak mohou být interpretována jako ohrožení- stávají se z nich **sociálně uznaná rizika**--- ale cesty jejich poškození jsou nevypočitatelné, rizika jsou neviditelná

- *kauzalita- rizika jsou ale propojena s různými faktory, které k nim přispívají- prostorově, sociálně apod)*

-problém u rizik- **rozmanitost definic rizik a pluralita názorů na viníky rizik** např.— nakonec ale snaha uvést účinky poškození v rámci **pojmenování faktorů v komplexním systému industriální produkce** (může za to průmysl)—příčiny se ztrácí v zaměnitelnosti aktérů a podmínek

- v rizikové společnosti převládá spíše **starost o budoucnost**---znamená, že **rizika prošla sociálním uznáním**—**rizika mohou být legitimizována**, jelikož jejich přítomnost nebyla ani viděna ani chtěna—rizika získávají statut **latentního vedlejšího účinku** (tomu, co nebylo viděno se nedalo zabránit, ale riziko bylo vyprodukováno s nejlepšími úmysly- a teď co s ním)

Rizika a rozdělení bohatství

- Modernizační procesy způsobují **prolínání sociálních situací a konfliktů společnosti rozdělující bohatství a společností rizik**- riziková společnost je tedy odlišná od společnosti rozdělující bohatství (byl nejdůležitější kolik kdo vydělal)

- **bohatí- mohou se před riziky (lokálními) lépe bránit**- finančně lepší vyrovnávání s riziky přináší upevnění staré nerovnosti (bohatí, chudí)--- **nicméně**

- ohrožení přírody, zdraví a výživy- relativizují **sociální rozdíly a hranice** (nouze je hierarchická, smog je demokratický)—**všichni jsou riziku vystaveni**

- **bumerangový efekt rizik**- postupně ohrožují i ty, kdo je vytvořili (např. může dojít k znehodnocení výzkumu či vyvlastnění)- **není rozdíl v rámci vystavení rizikům mezi**

chudými a bohatými, latentní vedlejší účinky dopadají zpět na centra jejich produkce— dříve či později dochází **k jednotě pachatele** (v rámci modernizačních rizik)—země nedělá rozdíly mezi chudými a bohatými

--- z toho vyplývá, že u rizik nejde o třídní kategorie (ani o státní hranice)

--- nová společnost měla odpomoci od daného údělu chudých, ale místo toho vznikla nová globální ohrožení

-ovšem materiální **bída pořád existuje** a znamená zaslepení vůči možnému riziku (mám hlad, sním i to co vím že bylo chemicky ošetřeno)

-rizika vítězí v závodě s bohatstvím- rizika jsou neviditelná- jsou ignorována kvůli odstranění zjevné bída—díky tomuto ignorování neviditelná rizika vzkvétají a rostou

-s vývojem rizikové společnosti- prohlubují se i **rozdíly mezi těmi, kdo jsou riziky postiženi, a kdo z nich těží**—riziková společnost umožňuje rozkvět médií, věd a informací

- po **politické stránce to ovšem naráží na egoismus národních států** a stranické skupiny uvnitř industriálních společností

- *rozdíl od industriální společnosti- základním nosným kamenem rizikové společnosti je bezpečnost (chránit všechny od „jedů“)—solidarita, které vzniká ze strachu se stává politickou silou*

Obavy ze zničení přírody

- dnes- obavy ze zničení přírodních základů

- **mezní hodnoty- fungují jako legitimizace rizika-** do jaké míry mohou být porušována pravidla toxicity (otázka, kdo stanovuje hodnoty, které může tělo unést?)

- ukazuje se, že i věci, **které předtím nebyly považovány za škodlivé, jsou---** zastírání ekonomických aktérů o škodlivosti, ale jsou na to vědecké důkazy—situace stálého ohrožení (jsou nespecifické, univerzální- ve srovnání s třídní společností 19. století)

-riziková společnost- vyrovnání se strachem a nejistotou se stalo klíčovou civilizační kvalifikací

Individualizace

- vývoj otřásl i systémem uvnitř společnosti- sociální apod.- rodina, povolání

- **individualizace-** lidé vytrženi z podmínek industriální společnosti odkázáni sami na sebe- **emancipace individua v rámci vnitřních sociálních vazeb-** změna hodnot i genderového postavení

-zmiňuje **eskalátorový efekt-** pod který patří například kratší pracovní doba, delší život plus vyšší pracovní příjmy—**rozvinutí životní úrovně a šancí---** **určité osvobození-** - lidé již nebyli odkázáni na výši příjmů a jiné faktory a mohla tak začít individualizace—lidé jsou aktéry **vlastní biografie zprostředkované trhem práce**

- *individualizace tak může vést k osobitě pluralizaci (lidé se seskupují do různých skupin, ale pouze v rámci účelových spojení, nikoliv v rámci třídního boje o přežití- což je změna od industriální společnosti)*

Negativní projevy individualizace

- ovšem rozdíly se **projevují v nerovných konzumních stylech** (lidé nemají stejný přístup ke stejnému zboží + se to **projevilo v rámci mobility a vzdělání)**

- *mobilita- lidé více mobilní a mají lepší peníze, mohou žít v rámci „osobního osudu“---- mění i vztahy v rodině a manželství*

- *vzdělání- masová spotřeba vyššího vzdělání (ženy měly větší přístup ke vzdělání)- ženy už se nemohou jen tak vrátit do nukleární rodiny a fungovat v ní, ovšem situace je i v rámci vzdělání komplikovanější- člověk musí mít i známosti, vyjadřovací schopnosti apod.*
- *vývoj zasahuje například i do situace bydlení- „městská sídla“, volnější vztahy mezi sousedy a kontaktní sítě teď musí být udržovány individuálně*

- **individualizace- může způsobit zatížení lidí masovou nezaměstnaností**—ovšem ne již v kolektivním měřítku, ale v rámci pojmu „tržní individuum“— **trh ovlivňuje jedince individuálně**

- **roste podíl dlouhodobě nezaměstnaných** + se nezaměstnanost nejvíce projevuje u skupin, které jsou znevýhodněny profesním postavením (malé vzdělání, ženy apod.)

- „**skrytá nezaměstnanost**“— **lidé, kteří jsou v rezervě či se profesně vzdělávají**--- není ochrana před nezaměstnaností

- nezaměstnanost má tedy souvislost s **individualizací- ta stanovuje těžší podmínky pro zaměstnání, lidé jsou nyní „on their own“**--- nejasná kritéria finančního rozdělování--- skrývají se za tím sociální nerovnosti= **dá se nazvat individualizací sociálních rizik**

Ženy a muži v individualizaci

-jiné situace žen a mužů v industriální společnosti- ženy očekávaly rovnost, ale na trhu práce nebyla, muži mluvili o rovnosti a neplnili to

- ale **postupně se mění se genderové situace**—např single otcové

- *zvláště ve spol. republice—revoluční vývoj rovnosti vzdělání v 60. a 70. letech--- ale neznamená rovnost na trhu práce—čím „mocnější“ skupina, tím je tam většinou méně žen*

- *ženy- zbytkové práce*

- tedy **roste podíl žen na výdělečné činnosti, ale i jejich nezaměstnanost a skrytá nezaměstnanost**

- to se projevuje v dvojznačnosti ženské individualizace v roli ženy—**„žít pro druhé“ nebo „žít vlastním životem“**— žena je hůře zaměstnatelná kvůli dětem apod.—dalo by se nazvat „moderní stavy“ (ve smyslu stavovské společnosti)

ALE dnes: ženy mohou mít potraty, dítě není centrem vesmíru , práce v domácnosti není už jen pro ženy , zvyšující počet rozvodů (muž ženy celoživotně nezajišťuje)

---- **osvobození žen z mantinelů moderního ženského stavovského osudu**

-rýsují se nově ženské a mužské **individuální biografie**

co dál- bud- 1) vrátit se k tradiční rodině (ženy by se musely vypudit z pracovního trhu a z přístupu ke vzdělání) 2) vyrovnání podle mužského vzoru (nechtěný důsledek k němuž vede rovnost mezi pohlavími v daných instituc. podmínkách, možné v plně realizované tržní společnosti kde není místo pro sociální vazby) 3) testování nových rolí přesahující mužské a ženské role (potřeba uvolnění mezi existenčním zabezpečením a účastí na trhu práce)

Institucionalizace a standardizace životních situací

- individua závislí na trhu práce, **individua závislá na institucích (vzdělání, sociální zabezpečení)**

--- na místo tradičních vazeb (nukleární rodina např.)—přichází ovládání individua institucemi-

-- **institucionalizovány biografické modely: vzdělání, vstup do pracovního procesu. kdo do důchodu**

--- to **vede ke standardizaci** (masová spotřeba bytů apod.) + ženy konflikt (musí spojit rodinu a práci)----- **náchylnost ke krizím (institucionálně závislé individuum je závislé na ekonomické situaci a situaci trhu—může vést ke znevýhodnění)**

---- pokud nechce být jedinec znevýhodněný, musí **mít SEBE na prvním místě**

----- v takovéto společnosti vznikají **nová rizika**: osobní selhání (zaměst, u zkoušky), připisování viny--- tlaky na vlastní biografii

Destandardizace výdělečné práce- flexibilní zaměstnání

- *industr spol—práce jako osa života*
- *povolání- určuje kým jsme pro druhé, je to základní sociální zkušenost*
- *systém už nefunguje stejně- systém zaměstnání nestojí už jen na klasických nosných pilířích- podnik, pracovní místo, pracovní doba atd. (standardizace 19. století)—standardizovaný systém plného zaměstnání ztrácí pevné základy (racionalizační vlny v rámci pevné pracovní doby, pracoviště a práva)-*
- *-- větší flexibilita*

---- přechod od celoživotní a celodenní práce industr společnosti k rizikovému systému **flexibilního, decentralizovaného a pluralitního zaměstnání** (možná nebude znát problém nezaměstnanosti (nedostatek výdělečné práce)--- **rizikové formy neúplného zaměstnání** (nepředvídatelné důsledky a rizika- i v rámci politického jednání)

- **neúplná pracovní doba, neúplné zaměstnání** (podniky využívají mikroelektroniku

- *taylorismus- přechází z myšlenky hierarchie managementu (z obsahové části zaměstnání) na časové a smluvní vztahy v rámci zaměstnání*

- *ženy a mladí lidé jsou v rámci flexibilního zaměstnání „tichá rezerva“—mají neúplná zaměstnání*

- *svoboda—právně zabezpečený minimální příjem pro všechny*

-**vzdělání- ztratilo vztah k tomu, co bude po škole—už neurčuje—už jen diplom nestačí—ztráta jistoty v dobré zaměstnání**

- *důležité je i pohlaví, věk, vystupování, zvyky a vazby (ne jen vzdělání)*

Věda

- věda za hranicemi monopolní racionality

- **scientizace rizik- věda se stává spolupříčinou rizik, prostředkem jejich definování a zdrojem pro jejich řešení**

- **prvotní scientizace- rozdíl mezi laiky a vědci—100% víra ve vědu, pro veřejnost- monopol na racionalitu, uvnitř- kritické debaty--- věda vnímala chyby a rizika jako šance k expanzi—dogmatizace vědy**

- to mění **reflexivní konstelace- věda i jako zdroj příčin problémů, začíná nedůvěra ve vědecké teorie**—rizika a chyby už pro vědu nejsou vývojové šance (kritika vědy a expertů)

- *vědecká racionalita—rozpuštěná podél hraniční linie mezi vnitřním a vnějším prostředím—tržní a profesijní zájmy vědeckých skupin (vnitřní- demontáž autority, vnější- nárok na neomylnost)*

- už **nelze ve vědeckých kruzích použít slovo „pravda“**—pravda může mít díky procesu reflexe věd mnoho podob

- **platnost teorie** již není jen otázkou pravdy, ale i **otázkou společenské akceptace a etické kompatibility**

- věda už se nyní **musí ohlížet i na sociální přijetí svých teorií** (ohlížet se i na ekonomické a politické následky)

---- *převrácení interního a externího- to co je nejvnitřnější (rozhodování o právě-pravdě a poznání) putuje ven a to, co je externí (nepředvídatelné vědecké důsledky)- putuje dovnitř—*

- riziková společnost- na **vědě závislá**, ale je vůči ní **kritická**

- věda se **podřizuje současným tabu** (která jsou dána politicky například, tabu která jsou zkrátka určována jinými) – to přispívá k tomu, že **vývoj civilizace ovládnut zákonem neviděných vedlejších důsledků** (meaning v oblasti rizik)

-**sekundární scientizace**- mění se místa a účastníci produkce vědění- **administrativa, politika-
spoluproducenti** sociálně platných poznatků--- **konec vědou určovaného racionálního
rozhodování v praxi**—věda už nemůže vynášet hodnotící soudy
- objektivní tlaky sekundární scientizace- jedná se o tlaky vytvářené—podmínky pro vědu jsou
tak **závislé na legitimizaci** („mohlo by to být i jinak“)—nejen otázka co je zkoumáno, ale i
JAK je to zkoumáno- věda se musí soustředit na souvislosti
--- riziková společnost tak požaduje určitou **suverenitu nad procesy modernizace** a je
sebekritická--- **rizika jsou v rizikové společnosti sondy, která ukazují míru sebeohrožení** (a
analýze nepředvídatelných vedlejších důsledků—v rámci nové podoby vědy jsou ty důsledky
odhadnutelné- vědění o nich je dostupné, ale nekalkulovatelné)

Politika a riziková společnost

- moderní společnost- **stírání hranic politiky, nové formy participace**
- politický systém ztrácí funkci
- **demokratizace jako proces zbavující politiku moci** (str. 313)- demokrat. dává možnost
vyjednávání i odporu--- demokracie požaduje jiné instituce
- systémová změna politická- **a) ztráta moci** (u centralit politického systému v rámci
uplatňování občanských práv) **b) změny sociální struktury** (od nepolitiky k subpolitice—
téma která nebyla politická jsou nyní trochu politická a nenápadně ovlivňují vývoj politiky-
technický pokrok se rovná pokroku sociálnímu)--- **stírání hranic politiky**
- **subpolitika- je něco mezi politikou a nepolitikou**—nový politický rozměr—

Subpolitika- tisk, soudnictví, technicko-ekonomické, medicínská

- **subpolitika- příměstí zbavená implementace**- nemusí nikdo nic schvalovat (exekutiva a
legislativa spojeny pouze v praxi)- **praxi je vytvářena změna**)
- na rozdíl od politiky („dlouhá cesta ke schválení“)
- **politika budoucího vývoje se již nevytváří v parlamentu, ale právě v oblastech
subpolitiky (výzkumné laboratoře apod)**
- důležité- uplatňování **svobody tisku**—tisk jako subpolitická jednotka, která má příležitost
v **mimoparlamentární kontrole lidí v rámci politických rozhodnutí**—nová politická
kultura- *zprávy v tisku- mohou přes noc změnit politické jednání (o toxic odpadu například)*
- subpolitika- také **soudnictví** jde zařadit (soudcovská nezávislost a autorita)
- **technicko-ekonomická subpolitika- je potřeba si uvědomit propojení sociální a politické
kultury s ekonomicko- technickým vývojem**—jedno nefunguje bez druhého (např. sociální
důsledky technické změny—stroje v továrnách- propouštění apod.)—to může způsobit
nedůvěru v pokrok, ale technické změny jsou stejně uplatňovány
- subpolitika zdravotnictví
„zdravotnictví podle Becka nejvýznamněji ovlivnilo růst světové populace. Díky lékům a
inovativním operacím se dnes lidé mohou dožít velmi vysokého věku. Naopak ale došlo k
extrémnímu nárůstu tzv. **chronických chorob, které medicína dnes sice dokáže
diagnostikovat**, ale ve většině případů je neumí vyléčit. Další novinkou je **umělé oplodnění**,
které s sebou nese do budoucnosti potenciální změny nepředvídatelného rozsahu. Každým
rokem se počet takto narozených dětí zvyšuje a **absence partnera už pro ženu není překážkou
na cestě k potomkovi**“

Možné vývoje

a) **návrat k industriální společnosti** (poučení z minulosti, možné vyrovnání s budoucností,
navíc rizika industriální společnosti již známe a můžeme se s nimi vypořádat),
b) **demokratizace technicko-ekonomického vývoje (přístup lidem k základně
rozhodování**- demokratizace, subpolitiky ekonomika a výzkum by měly být zahrnuty do

kompetence parlamentu, diskuze musí probíhat před rozhodnutím, kompetence úřadům aby mohly bojovat proti drancování přírody- ale hrozba vědecké autoritativnosti)

c) **diferencovaná politika** (stírání hranic politiky, potřeba jiné chápání politiky než jak funguje politika v demokratickém modelu, **držitelé monopolů musí být schopni sebekritiky- jinak nemusí být rozpoznána rizika**)

základním principem politiky by se měly stát ochranující, smírující, diskursivní symbolické funkce

Kritika

-dává do souvislostí příliš velké spektrum se sebou nesouvisejících věcí- příliš velké zevšeobecnění

- jedná se spíše o předsudky

- nepřináší nic nového

- jeho teorie o politice není reálně stvořitelná—jedná se pouze o myšlenky a utopie

- kritizován za přehnaný optimismus v rámci vzniku kosmopolitní veřejné sféry

- dále kritizován za to, že jeho transformace politiky díky uvedení rizik do každodenního života zkrátka nefunguje v rámci všech rizik (například atomové zbraně)

- je příliš radikální v popírání tříd a v argumentu, že nerovnost zavrhuje oddělení sociálních skupin na základě třídy, on vidí jejich oddělení pouze na základě region- Moderní přístup se pokusil přesunout základ lidských společností od thymu do bezpečnější oblasti touhy. Liberální demokracie „vyřešila“ problém megalothymie tím, že ovládla a přeměnila s pomocí řady složitých opatření – zavedení principu suverenity lidu, vlády zákona, rozdělení moci... Připravila půdu pro moderní a ekonomickou realitu, protože zbavila touhu po vlastnictví všech omezení a spojila ji s rozumem v moderní přírodovědě. Thymos byl postaven níže než touha a rozum, tedy touha usměrňovaná rozumem.

- Můžeme tedy dospět k závěru, že žádný režim nemůže uspokojit všechny lidi na všech místech. Neuspokojení vzniká tam, kde je úspěch demokracie nejpatrnější: jde o nespokojenost se svobodou a rovností. Proto ti, kteří zůstávají neuspokojení, budou vždy schopni znovu začít dějiny.

- Pokud mír a prosperita v budoucnu znudí lidi natolik, že budou hledat nové thymotické boje a výzvy, výsledek může být ještě strašlivější než dříve. Nyní máme k dispozici jaderné zbraně a další prostředky hromadného ničení, jež by nám umožnili zabít v jediném okamžiku miliony osob. Jako obranný val proti návratu dějin a prvního člověka tu stojí mechanismy moderní přírodovědy, která jsou poháněny neomezenou žádostí a řízeny rozumem.

-Pokud platí, že historický proces spočívá na dvojici pilířů racionální touhy a racionálního uznání, pak se zdá, že největší ohrožení demokracie tkví v našem nepochopení, co je vlastně v sázce. Moderní společnosti se vyvinuly směrem k demokracii, ale moderní myšlení zůstalo ve slepé uličce, neschopné dosáhnout shody v tom, co tvoří člověka a jeho zvláštní důstojnost, a následně definovat jeho práva. Tím se otevírá prostor pro přehnané požadavky na uznání rovných práv na jedné straně a pro opětovné osvobození megalothymie na straně druhé. Tento myšlenkový zmatek nastal navzdory skutečnosti, že se dějiny ubírají souvislým směrem k racionální touze a racionálnímu uznání a že liberální demokracie v praxi představuje nejlepší možné řešení lidského problému. Je možné, že pokud se budou události nadále vyvíjet stejně jako v posledních několika desetiletích, idea univerzálních a směřovaných dějin spějících k liberální demokracii si získá více zastánců a potíže s ustrnutím moderního myšlení se vyřeší v podstatě samy.

Srovnání názorů Giddense a Baumana

V první a druhé kapitole jsem uvedla základní témata, kterými se autoři nezávisle na sobě zabývají. Můžeme vidět, že často řeší stejné nebo alespoň podobné problematiky, ať už se jedná o globalizaci, o společnosti či jedince.

Troufám si říci, že nejdůležitějším tématem, které oba dopodrobna zkoumali je *globalizace*. Jejich názory, které se týkají této problematiky bychom mohli velmi často označit za protikladné. Shodují se pouze v základních věcech jako je to, že globalizace pochází ze Západu, že její důsledky se dotýkají všech obyvatel světa, i když nerovnoměrně a že tedy přetváří životy jedinců. Ale v názorech na vliv globalizace, na její důsledky, na to jak moc nás ovlivňuje a hlavně jaký vliv bude mít na naši budoucnost, se jejich názory zcela rozcházejí.

Podle Baumana můžeme globalizaci považovat za rozdělovací princip. Jejím hlavním důsledkem je nerovnoměrné rozdělení společnosti, polarizace světa na privilegované a neprivilegované členy. Základním kritériem pro tuto stratifikaci je jejich schopnost se pohybovat, být mobilní. Lidé, kteří se přizpůsobí globalizujícím tendencím, kteří tedy dokáží být mobilní, nemají důvod k obavám, jelikož mohou rychle reagovat na měnící se svět. Dokáží se přizpůsobit neustálým změnám. To je ta část populace, která nejčastěji mluví o pozitivní globalizaci, ale již není seznámena, či spíše ani nechce být seznámena o jejím negativním dopadu na jinou část obyvatel. Ta se nedokáže pohybovat, jelikož nemá k pohybu dostatečné prostředky, anebo jednoduše nechce, což je v globalizujícím světě nemožné. Tito lidé tedy zůstali zablokováni ve svých lokalitách a podle Baumana již nemají možnost žít v klidu na jednom místě, jelikož i jejich lokalita bude vytlačena globalizujícími tendencemi a na obyvatele se nebude brát zřetel, protože jsou to tzv. nepřizpůsobiví jedinci. A tak je globalizace Baumanem vnímána spíše jako nástroj segregace než integrace, nástroj k prohlubování nerovnosti a nedostatku.

Naopak u Giddense je globalizace považována za sjednocující proces, kdy vývoj spěje k postupnému vytvoření jednoho celku, ve kterém nebudou žádné rapidní rozdíly mezi lidmi. Právě globalizace je nástrojem k minimalizaci rozdílů. Tím, že se svět sjednotí, budou mít všichni lidé stejné podmínky k životu a nebudou tedy existovat žádné „druží“, kteří by měli více či méně možností než ostatní. Bude existovat rovnost možností a podmínek k životu. Giddens není ani proti ekonomické globalizaci, přesto žádá pro proces pravidla, kontrolu, která má zabránit globálním rizikům plynoucím pro společnost a lidstvo jako takové.

Druhým, asi nejvíce zmiňovaným procesem, ke kterému dochází vlivem globalizace, je *snižování suverenity jednotlivých států*. Často se mluví o tom, že se státy vzdávají své suverenity ve prospěch jednoho celku a tím se prakticky vzdávají i své moci a kontroly nad územím. K tomuto názoru by se asi přiklonil i Bauman, který často mluví o rozpadu, ba přímo o „odumírání“ jednotlivých států právě vlivem globalizačních sil, kterým nelze zabránit. Vývoj státu v modernitě bychom mohli velice zkráceně popsat jako vývoj od sociálního státu ke stáru bezpečnostnímu. Sociální stát je charakteristický pro období pevné modernity. Zahrnoval sociální instituce a sociální podpory a hlavně byly pevně stanoveny práva a povinnosti, existovaly pevné struktury, kterých se jedinec mohl držet. V období tekuté modernity mluvíme o bezpečnostním státě a již z názvu můžeme vyčíst, že jedinou funkcí státu je zajišťovat bezpečnost občanů a hlavně chránit je před vnitřním nepřítelem. Všechny ostatní funkce byly ponechány na jedinci, či se jich stát zbavil ve prospěch trhu a jedinců, kteří disponují kapitálem a to včetně své moci a kontroly nad územím. Podle Baumana další vývoj bude spět k úplnému rozpadu států a vznik jednoho obrovského nekontrolovatelného celku, který bude řízen „novým světovým neřádem“.

Giddens je opět názoru opačného. V žádném případě nemluví o rozpadu jednotlivých států a

snižování jejich moci. Naopak mluví o zvyšování jejich suverenity a autonomii. Spoluprací a spojováním států pod jednu nadvládu nedojde k jejich rozpadu, ale k posílení jejich schopností a síly, aby mohly působit globálně a ovlivňovat tak chod celého světa, nejenom svého území. Jejich moc se tedy několikrát zvýší. Státy ztrácejí pouze část své dřívější ekonomické moci, vlivem globálního trhu, ale celkově je jejich moc buď na stejné úrovni, jako byla dříve, nebo se jejich moc zvyšuje. Nesouhlasí s názorem, že národní stát se stává fikcí, připouští pouze oslabování některých jeho pravomocí. Jako protipól tomuto jevu zdůrazňuje obnovu místních identit a vytváření nových kulturních a ekonomických regionů napříč zeměmi. Státy si podle Giddense zachovávají svou správní, ekonomickou a kulturní moc za aktivní spolupráce s jinými státy, oblastmi, organizacemi, atd. Vládnutí se stává širším pojmem než jen státní vládou. Hovoří o potřebě nalezení nové role národního státu, je potřeba prosadit kosmopolitní verzi národnosti, která respektuje etnické a národnostní minority. Giddens mluví o kosmopolitním vlastenectví jako o jediné formě národní identity slučitelné s globalizujícím se řádem, kosmopolitní národ vidí jako národ s hodnotami, ke kterým se hlásí všichni jeho členové, ale zároveň jako národ, který přijímá nejednoznačnost a kulturní rozmanitost. Je nutné řešit otázky s celospolečenským dopadem (jako jsou globální oteplování, atomová energie, EU) a to implikuje potřebu vytvoření nové koncepce politiky pro život, v rámci které bude potřeba, pro úspěšné vyrovnání se s globálními problémy, uzavírat spojenectví.¹

Pokud bychom se podívali na jedince v postmodernitě, či radikální modernitě opět se nám nabízejí dva rozdílné názory. Bauman by asi řekl, že je jedinec v tekuté modernitě ztracen, neexistují žádné pevné struktury o které se může opřít, neexistuje ani místo, kam by se mohl zařadit, tak jak to bylo běžné v pevné modernitě. Má sice obrovskou svobodu, ale z této svobody mu pramení pouze starosti, které plynou z obrovské zodpovědnosti, která je celá ponechána na jeho bedrech. Jedinec je vržen do tekutého světa a nemůže počítat s ničí pomocí ani se solidárním jednáním druhých a zbývá mu tedy jediné, bojovat o určité místo ve společnosti s ostatními a v žádném případě se na nikoho neohlížet. Tak vzniká soutěživé jednání, narcismus, hedonismus, které nahradilo solidární jednání, typické pro období pevné modernity a je prostoupeno celou společností. Dnešní způsob zacházení s partnerskými vztahy Bauman připodobňuje k zacházení se zbožím. Závazky jsou prchavé a platí, dokud trvá uspokojení. Často dochází k jednostrannému vypovězení, kdykoliv jeden z partnerů nalezne lákavější možnost. Předpokládaná dočasnost partnerství se pak proměňuje v sebenaplňující se prorocství, neochoty lidí brát na sebe jakékoliv závazky.

Giddens nás opět uklidňuje, když tvrdí že naopak jedinec má v dnešní společnosti obrovské množství možností, jak se do společnosti zařadit, jak se stát její součástí i jak se stát jedinečným a vyniknout nad ostatními, na což dříve neměl prostředky a ani možnosti. Není v žádném případě osamocen, může komunikovat na tisíce kilometrů daleko s různými lidmi a má tak mnohem větší možnosti k interakci. Není omezen místem, tak jak tomu bylo dříve. Člověk nejprve musí poznat sám sebe, zkoumat své nitro (to Bauman nazývá narcismem, typickým pro tekutou modernitu), aby se mohl otevřít ostatním. Je to pouze krok k tomu, jak vytvořit pevné vztahy. Individualismus nepokládá za negativní jev, ale zdůrazňuje, že musí být doprovázen zodpovědností každého jedince za vlastní život a za život svých potomků. Pojítkem rodiny přestaly být „věci“ (tj. majetek a dědictví), ale vztahy a city. Současná rodina tak představuje svazek mezi dvěma svobodnými individui, současné partnerské vztahy Giddens nazývá termínem „čisté vztahy“. Je to vztah založený čistě na emocionální komunikaci páru, v němž je prospěch a uspokojení z této komunikace jediným důvodem pro jeho trvání. A právě fakt, že manželství (případně rodina nebo partnerský vztah) záleží pouze na emocích a na dohodě

¹ viz. Giddens, A. *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN: 80-204-0906-8

mezi partnery, ho v dnešní době činí tolik zranitelným, nestabilním a zrušitelným.

- Postmodernita
 - 2 přístupy
 - Vrcholení jevů v modernitě
 - Zcela nový systém bez návaznosti na modernitu

Zygmunt Bauman: Globalizace: Důsledky pro člověka

- polský sociolog

- zabýval se postmoderní společností

- kritik globalizace- chce odhalit společenské kořeny a důsledky globalizačního procesu
- **problematika pohybu a moci**- v globalizované společnosti je mocný ten, kdo se pohybuje
- téma globalizace postaveno na 4 pojmech: **alienaci** (Hegel, Marx), **vykořenění** (Simmel), **marginalizaci** (v souvislosti s akulturací) a **primárních vztazích**, resp. jejich rozpadu (Cooley)

-5 hlavních problémů v knize:

1) **fenomén globalizace se týká každého z nás**- „globalizace je neodvolatelným osudem světa, nevratným během událostí a zároveň procesem, který každého z nás ovlivňuje stejnou měrou a stejným způsobem.“

2) **„časoprostorová komprese“**- mnohostranná transformace lidské situace- účinky globalizace se u jednotlivých skupin liší, glob. na všechny nepůsobí stejně (pro některé může znamenat **lokalizaci**, tedy naopak připoutání k určitému místu)

3) **mobilita**- nejžádanější komodita postmoderní společnosti (svoboda pohybu), mocnými jsou „globálové“, „lokalizovaní“ lidé jsou pro ně nerovnými soupeři (lidé se cítí degradováni a deprivováni)

4) postupující **„prostorová segregace, separace a vylučování“**- důsledkem je fundamentalismus (urputné lpění na základních principech, protikladem modernismu) a hroutící se komunikace mezi stále globálnějšími elitami a stále lokalizovanější většinou--- „Centra tvorby významů a hodnot jsou dnes exteritoriální a jsou osvobozena od lokálních omezení, což však neplatí o lidské situaci, kterou mají takové hodnoty a významy formovat a naplňovat smyslem.“

5) **„vzájemné prolétání a ovlivňování různých dimenzí polarity“**- dnešní polarizace společnosti vyplývá v mnoha dimenzích ze svobody pohybu (ukazuje na rozdíly mezi lidmi- bohatí x chudí apod.)

Kapitola Čas a třída

- moc vyplývá z mobility- bohatý jezdí po světě jak chce (kde budou nižší náklady a větší zisky, kde mu nebude kladen žádný odpor v jeho počínání, kde bude lepší životní prostředí)

- moc tak není teritoriálně vázána a omezena- na nových místech bohatí vykořisťují
- čas se smršťuje a mobilní elita má obrovskou moc

Kapitola Války s prostorem: zpráva o průběhu

- moc a její uchopení moderním státem- v první fázi modernizace musel stát dosáhnout dokonalého zmapování a ovládnutí prostoru, na kterém se nacházel (stát vnutil pravidla lidem a stal se zdrojem nejistoty)

- druhá fáze modernizace- globálové vedli k uniformitě a dokonalosti, která vedla k strachu, separaci apod.

- Foucaultovo panoptikum- vytvořit z lidí ukázněné a uniformní jednotky (zbraň proti volbě a rozmanitosti) – lidé mohli být sledováni), aniž by věděli kým

Kapitola „Co dál po národním státě?“

- otevírá se propast mezi obcí a ekonomikou- kapitál (peníze) má náskok
- státní ekonomika se stává účetní fikcí- finanční toky jsou mimo kontrolu národních vlád (kapitál nemá domov)- přestává fungovat hospodářská politika---- nikdo nemá kontrolu nad řádem světového dění
- nemožnost globálně plánovat a realizovat- působí neplánovatelné anonymní síly— kvůli oslabení státu a suverenity (vojenské, ekonomické a kulturní)- národní stát odumírá kvůli transnacionálním silám (volný pohyb kapitálu a tržní svoboda)
- proces celosvětové **restratifikace**- nové vytváření vrstev- někteří s volností pohybu a jednání se mají lépe než ti, kteří se nemohou volně pohybovat a pracovat (i když tvoří 2/3 populace)- globalizace není dobrá pro všechny

Kapitola Turisté a tuláci

- turisté- mohou cestovat se vším a všude, tuláci- nemohou si vybrat kam a jestli vůbec cestovat
- turisté jako konzumenti- konzument je člověk v pohybu a právě pohyb stratifikuje dnešní společ. a odlišuje privilegované od marginalizovaných
- turisté žijí v čase a na prostoru nezáleží, tuláci žijí v neuchopitelném a nepřekonatelném prostoru

Kapitola Globální zákony, lokální řády

- životní podmínky v postmoderní společnosti se mění díky nerovnému přístupu ke svobodě pohybu
- problémy: ohrožena existence člověka (bezpečí, jistota), tržní síly se vymkly kontrole
- polarita lokálního a globálního: lokální pracovní síly jsou stále více závislé na tom, jak s nimi globální investoři naloží
- věznice- symbol bezpečnosti, stále plnější
- apely politiků na nutnost prosazovat „zákon a řád“ k tomu, aby byla zajištěna bezpečnost lidí, jsou však falešným řešením skutečného problému - nedostatku jistoty a zabezpečení- politické síly jsou ale stejně na to slabé, aby globalizaci a exteritoriální tržní síly ovládaly

Anthony Giddens – Důsledky modernity

- britský sociolog

1. kapitola

- modernita jako způsob a organizace sociálního života v Evropě zhruba od 17. století mající celosvětový vliv, systém kde je důležitější znalost informace
- nespojitosti modernity- historie nemá totální formu a není odrazem principů
- diskontinuita vyjádřena pomocí rysů odlišující moderní společ. od tradiční
- 1) Rytmus změny – Velmi dynamický, překotně rychlý vývoj změn v moderní době.
- 2) Rozsah změn – vliv změny na celém světě
- 3) Svěbytná povaha moderních institucí – některé moderní sociální formy nelze nalézt v předcházejících historických obdobích - například politický systém národního státu, celková závislost výroby na neživých zdrojích energie nebo postupující komodifikace výrobků a námezdní práce

- modernita na jedné straně znamená překotný vývoj techniky, rozvoj možností vyvolávající dojem zajištěné a zdárné existence, na druhé straně existují zjevné stinné stránky modernity

- totalitní systémy spojené s nukleárním nebezpečím jako stinnou stránkou modernity + vojenská síla a průmysl vedly k „zprůmyslnění války“, platí neustálá hrozba válečného konfliktu

- faktory času a prostoru- rozdíly v předmoderním a moderním světě- v předmoderním bylo kdy vždy spojeno s kde- dnes už ne kvůli standardizaci časových pásem, oddělení času a prostoru spojuje lokální s globálním

- dochází k „vyprázdnění prostoru“ díky „vyprázdnění času“, prázdný prostor – oddělením místa od prostoru dochází k vyvázání

- vyvázání- vytržení sociálních vztahů z místních interakcí do neomezených časoprostorových rozpětí (vyvazující mechanismy jsou symbolické- peníze- a expertní systémy- zdravotnictví, bankovníctví apod.)

- důvěra- důležitá základní důvěra v životě- v banku, v existenci chodníků, v auto- rozhodneme se něco používat a důvěřujeme, že to správně funguje

- rozdíl mezi důvěrou a důvěřivostí

- reflexivita modernity- sociální praktiky jsou neustále ověřovány a přetvářeny ve světle nových informací

2. kapitola

- čtyři základní institucionální dimenze modernity

- *kapitalismus*- jako systém produkce zboží, založen na vztahu mezi soukr. vlastnictvím a prací

- *industrialismus*- jako používání neživých zdrojů k výrobě zboží

- *dohled*- týkající se kontroly činností příslušného obyvatelstva ve veřejné sféře. Kontrola je buď přímá – škola, vězení, nebo nepřímá, spjatá s kontrolou informací

- *vojenská síla*- kontrola prostředků násilí ve státě

-Mezi těmito zákl. dimenzemi existují vzájemné vztahy. Například - kapitalismus se odděluje od politiky, rozvíjí se konkurenční trhy. Monopol státu na prostředky násilí se opírá o dodržování zákona. Armády jsou orientovány na jiné státy, než na vlastní obyvatele. Vztah vojenské síly a průmyslu vyjadřuje jev zprůmyslnění války. Dohled spojován s rozvojem industrialismu, umocňoval administrativní sílu v podnicích. Na pozadí těchto institucionálních vztahů leží 3 zdroje dynamiky modernity – **časoprostorové rozpojení, vyvazování a reflexivita**

- Globalizace modernity

-Vysoká míra časoprostorového rozpojení v období modernity, vztahy mezi místními a vzdálenými spol. formami. Zintenzivnění sociálních vztahů na celém světě spojující vzdálené lokality. Místní události jsou formovány událostmi dějícími se úplně jinde a naopak.

- Hlavními aktéry globálního politického řádu jsou národní státy, naopak v oblasti ekonomiky jsou to velké korporace. Vliv každého státu v tomto řádu je závislý na míře jeho bohatství. Institucionální uspořádání států odděluje ekonomickou sféru od politické. Státy dominují kontrolou vojenských prostředků a suverenitou svého území. Globální dimenzi vojenské síly lze spatřovat v industrializaci války (stále dokonalejší zbraňové systémy) a v tvorbě aliancí, které spolu státy vytváří. Další dimenzí je světový průmyslový rozvoj jehož zjevným aspektem je rozšíření dělby práce (regionální specializace podle typu průmyslu apod.).

- Vliv médií na globalizaci. Možnost neustále reflexivity „celého světa“ v podobě zpráv v novinách, televizi apod.

3. a 4. kapitola

- ontologické bezpečí- důvěřivost lidí v trvalost své vlastní identity a ve stálost sociál. a materiál. prostředí
- úzce spojeno s důvěrou- důvěra v sociální vztahy, důvěra v symbolické znaky a expertní systémy= abstraktní systémy (letadla, voda, vše co užíváme)
- abstraktní systémy poskytují pocit bezpečí, nezbytné pro lidskou existenci
- v předmoderní době důvěra spojena s místními okolnostmi (příbuzní, komunita, víra)
- rizika a nedůvěra- jiné v době moderní- dnes války s novou technologií a ekologické hrozby
- sociální život a vazby úzce propojeny s abstraktními systémy

5. a 6. kapitola

- hlavní nebezpečí modernity je globální riziko- nukleární válka jako nejhorší, za moderní globální rizika nemůže nikdo konkrétní

- 4 procesy vnímání nebezpečí v moderní společnosti

-*Pragmatické přijetí*- důraz na problémy každodenního života, zájem o dočasné zisky

-*Trvalý optimismus*- víra v prozřetelnost lidského rozumu, věda jako zdroj bezpečí

-*Cynický pesimismus*- utlumení emocionálního vlivu strachu ze světa pomocí humoru
či cynismu

-*Radikální angažovanost*- snaha aktivně ovlivnit možné zdroje nebezpečí

- dle Giddense žití ve světě modernity lze přirovnat k představě „moloča“- „*stroje pádícího enormní rychlostí, který můžeme kolektivně jako lidské bytosti v určitém rozsahu řídit, ale který zároveň hrozí uniknout z dosahu naší kontroly a rozlétnout se na kusy. Moloch drtí ty, kteří mu odporují, a i když se někdy zdá, že má svou pevně danou cestu, mnohdy se náhodně chybně stočí do směrů, které nemůžeme předvídat. Jízda není vůbec nepříjemná nebo bez odměny, často může být veselá a spojená s nadějným očekáváním. Dokud ale budou instituce modernity existovat, nikdy nebudeme schopni směr nebo postup cesty zcela řídit. Na druhé straně se nikdy nebudeme moci cítit zcela bezpečně, protože terén, po kterém moloch jede, je plný závažných rizik. Pocity ontologického bezpečí a existenciální úzkosti ambivalentně koexistují.*“

- řešení dle Giddense- politizace lokálního, politika pro život (politika seberealizace), politizace globálního, emancipační politika (politika nerovnosti) a jejich vzájemná existence

- vytvoření modelů dobré společnosti, které nejsou omezeny na národní stát ani na institucionální dimenzi modernity

- *Utopický realismus*- K řízení „moloča“ je třeba vytvořit model utopického realismu. Tento model musí vyvažovat a koordinovat soustředění na individuální prospěch a na prospěch společnosti jako celku. Politika emancipační (snaha osvobození od nerovnosti a poddanosti) se musí spojovat s politikou seberealizace (snaha o naplněný a spokojený život). Další osa modelu spojuje politiku globálního s lokálním.

- sociální hnutí- sociální hnutí poskytují významné orientační linie pro transformaci díky své radikální angažovanosti, k moderním patří například mírová a ekologická hnutí

- vstoupili jsme do období pokročilé modernity- je globalizující, následky jsou rizika (selhání mechanismů ekonomického růstu, růst totalitní moci, nukleární konflikt nebo válka velkého rozsahu, úpadek životního prostředí nebo ekologická katastrofa)

- modernita je západním projektem v rámci národního státu a systematické kapitalistické produkce, z hlediska globalizačních trendů ne (globalizace vytváří nové formy celosvětové vzájemné závislosti, ve které nejsou žádní „druzí“)

10. Paměť

- Obdobou je kolektivní paměť o orientalismu – Said
- Paměť + muzea – viz hodiny s Kýrovou v prvéku
- Tři přístupy k paměti z hlediska jejího vztahu k historiografii
 - Paměť jako zastřešující pojem pro různé formy vztahu k minulosti
 - **Peter Burke** v tomto kontextu pracuje s představou sociální podmíněnosti procesu konstrukce paměti i psané historie – historie je tedy „sociální paměť“
 - Striktní oddělování paměti a historiografii
 - Paměť = aktualizace minulosti s identifikační funkcí
 - Historiografie = strategie rekonstrukce minulosti z pozice kritického odstupu od ní
 - **Pierre Nora, Yosef-Haim Yerushalmi**
 - Paměť a historiografie jako protipóly, které mají souvztažný vztah (i třeba korelační)
 - **Aleida a Jan Assmann** – kulturní paměť – vzájemná souvislost identity a způsobů vztahování se k minulosti
- **Platón:** paměť jako vosková tabulka – písmo, stejně jako paměť se postupně s časem vytrácí
- **Aristoteles:** paměť zachovává minulost v přítomnosti
- **Židovsko-křesťanská tradice:**
 - pamatování ve Starém Zákoně (Zachor – Pamatuj!)
 - pamatování v Novém Zákoně („To jest tělo mé, kteréž se za vás dává. To činite na mou památku“)
- **Sv. Augustin:** propojuje paměť s časem – potrojný čas
 - Ted a nyní
 - Paměť = minulost
 - Očekávání = budoucnost
 - Zkoumá, jak se paměť a očekávání ovlivňují
- **Henri Bergson** – dílo *Hmota a paměť*
 - Zajímal se o to, co v těle tvoří paměť, jak vzniká paměť – není na to jednoznačná odpověď
 - Dualita – mimo tělesnost je totiž i oblast duše, která si pamatuje
 - Paměť = duchovní úložiště času
 - Dříve předpoklad, že svět se dá rozložit na systém příčin a následku - on tomu nevěřil → každý okamžik v sobě zahrnuje zabarvení, část předchozího okamžiku i náповědu toho budoucího
 - = vnímání provázáno s minulostí i budoucností – nedá se tedy vyčlenit samostatný díl (jinak by došlo k redukci)
- **Emile Durkheim**
 - Otec kolektivní paměti – hlavně sociální paměť
 - nic není mimo společnost → člověk si nepamatuje sám za sebe ale jako součást celku (naše okolí hraje vliv)
 - komemorativní rituály – „Zachor!“ (židovská historická zkušenost)
 - díky nim se s pamětí aktivně pracuje
 - paměť je tedy záměrná
- **Marcel Maus** – dílo *Esej o daru*
 - Lidská společnost je pořád stejná – základní motivace jsou vždy stejné (byť jsme třeba jinak ošaceni)

- Pozoroval archaické společnosti – vliv daru, který formuje společenské závazky → aby nikdo nikomu nebyl nic dlužen
- **Aby Warburg**
 - Vytvořil dílo *Atlas Mnemosyné* – panel, kde připevněné různé obrázky z knih, novin, plakáty – ty seskupil dále dle tematiky → ke každé události lze najít nějaké umělecké dílo
- Moderní fáze zájmu přichází v 60. a 70. letech – pozdní reflexe války
 - Holocaust – role svědectví (paměť začne vypovídat) u soudu
 - X vstup subjektivity
 - Vichy – vytěsnění jej z paměti a poté po několika dekádách se to znovu otevírá
 - Vietnam – přináší traumata, která připomínají traumata 2. SV
- Je zapotřebí si pamatovat → je třeba zachytit události
 - Nyní jednodušší díky technologiím – organizace audio-vizuálních archivů
 - X dříve si toho lidé sami o sobě pamatovali více (nyní nemusí se tolik snažit – technologie)
- V Evropě střet paměti na malém prostoru (komprese v prostoru)
 - Soupeřící paměťové vize
 - Dilema evropské paměti - například holocaust je rozdílně vnímán na Z a na V
- Paměť je demokratickým prvkem – každý si pamatuje, každý o tom může psát
- **Maurice Halbwachs** (umřel 1945 v Buchenwaldu) – otec zakladatel bádání o paměti
 - V meziválečném období rozpracuje poznatky **Durkheima** – sociální podmíněnost paměti
 - Lidská paměť existuje jenom proto, že existuje kolektivní paměť
 - Vzpomínáme sice jako jednotlivci, ale jenom díky sociálním referenčním rámcům (škola, rodina, národ) → kolektivní život je zdroj vzpomínek samých
 - Individuální jsou pouze vjemy, i vzpomínky osobní povahy mají původ v myšlení skupiny
 - Vše, co vstupuje do paměti získává formu elementu systému idejí dané společnosti
 - Skupina, která je nositelem paměti chce vznik místa, které slouží k udržení vzpomínek → symbol identity (paměť potřebuje svůj prostor)
 - Snaha chránit a střežit minulost – diferenciace vůči okolnímu světu
 - Například ve feudálním uspořádání postavení společnosti záviselo na tom, co ví o své minulosti → paměť legitimizovala právo na určité postavení
 - Velká role jazyka při osvojování času, prostoru a kolektivu – sdělování paměti jazykem → vzpomínáme na to, co je komunikováno a lokalizováno v kolektivní paměti
 - Permanentní tvoření paměti → subjekt paměti vzpomíná na to, co bylo v určitém rámci přítomnosti rekonstruováno jako minulost; to, co nebylo → zapomínání
 - Paměť má dvě stránky – vzpomínání a zapomínání
 - Proces paměti
 - Fragmentace – pamatují si něco na jednom místě a pak to vztahují na více realit
 - Kontrace – s jedním místem souvisí více událostí
 - Paměť mají všichni (internalizovaná) x historii má jen někdo (produkce navenek – externalizace)
 - Minulost není uchovávána beze změny – je pořád rekonstruovaná
 - 3 způsoby organizace minulosti
 - autobiografická paměť
 - kolektivní paměť
 - historická paměť (jediná vytvořená odborníky)

- V 70. letech roste zájem o lingvistiku – a tím se dostává do popředí právě i **Halbwachs**
- **Pierre Nora** – dílo *Místa paměti*
 - od 60. let ve Francii problematizace republikanismu
 - zkoumá rozhraní paměť vs. dějiny
 - paměť jako zdroj identity – spojení s minulostí a generační kontinuitou
 - historizace paměť zabíjí: cílem dějin = zabít paměť
 - v době modernizace vznikají záznamy = netřeba si nic pamatovat
 - z odhadů budoucnosti určují to, co formuje minulost (x dříve na základě minulosti mám očekávání v budoucnosti)
 - *Místo paměti* = relik, ve kterém přetrvává komemorativní vědomí v historii.
 - místo, do něhož se kolektivní paměť převtělila
 - místo, které je považované za symbolické ztvárnění minulosti.
 - V okamžiku, kdy zaniká přirozené prostředí paměti (když začne mizet generace bezprostředně spjatá se vzpomínanou minulostí), vzniká z jejího zvěcnění *místo paměti*
 - → *Místo paměti* = nosič informace o minulosti; symbolem, skrze nějž se skupina lidí definuje (nemusí jít pouze o konkrétní místo, nýbrž i o abstraktní formu, jakou je například minuta ticha)
 - Důležitou podmínkou pro to, aby mohl být daný relik považován za *místo paměti*, je přítomnost tří smyslů místa: materiálního, symbolického a funkčního.
 - Všechny tři aspekty přitom musí být přítomny současně.
 - Zároveň však musí jít o místa, která vznikla z vůle paměti - z potřeby uchovat vzpomínku na historický moment, který není zcela živý, ani docela mrtvý „jako ony škeble na břehu, když moře ustoupí z živé paměti”.
 - Smyslem *míst paměti* = zastavit čas, současně s tím jsou místa paměti také schopny proměny skrze sémantické přesuny.
- **Paul Ricoeur**
 - Fenomenologie, hermeneutika
 - Otázka paměti a času (pravda vs. loajalita vůči kořenům identity), vztah paměti a historie
 - Vztah vzpomínání a zapomínání
 - Psychohygienická funkce zapomínání
 - „zálohové zapomínání“ – odložím nějakou vzpomínku stranou na dobu, až budu schopen vyřešit problémy s ní spojené
 - Velký vliv narativních schopností – významy se liší užitím metafor
- **Aleida a Jan Assmann**
 - Egyptologové
 - Rozlišují paměťové strategie lidí
 - Mimetická paměť – nápodoba – jednání se učíme nápodobou
 - Paměť věcí – kulturní artefakty – věci, které lidi obklopují a do nichž ukládají své představy → takové věci pak dávají člověku obraz sebe sama
 - Paměť komunikativní – řeč
 - Paměť kulturní – média – kódovaná forma paměti (symboly, rituály, skupinová identita) podmíněná existencí institucionálních rámců
 - Problém vztahu komunikativní a kulturní paměti → * floating gap (tam, kde historické vědomí tradováno ústně, postupně vzniká mezera
- **Jan Vansina** - „floating gap“

- Vysoká hustota dat o nedávné minulosti (svědci: 3-4 generace)
 - Nízká hustota dat o střední vzdálenosti (mezera)
 - Vysoká hustota dat o dávné minulosti (učebnice, příručky, tradice)
- **Nikolas Luhmann** – paměť je to, co jsme nezapomněli (když jsme něco zapomněli ≠ že je to nadobro pryč – někdy to může zase vyvstat)
- **Paul Connerton**
 - Zájem o to, proč si některé skupiny pamatují jiné věci – protože jiná topografie
 - Kolektivní paměť se udržuje i skrze gesta, oblékání apod...
 - Paměť je součástí každodennosti
 - X modernita je spojována se zapomináním → sociální život je oddělen od lokálnosti
- Paměť vždy souvisela i s politikou
- paměť je nyní dobře prodejná
- fenoménem současnosti jsou zákony o paměti
 - státy přijmou zákon, který zavazuje k přijímání určitých vizí, tendencí a výkladů dějin
- popírání holocaustu a revizionismus (David Irving)
 - spor o pravdu či o politickou korektnost?
- Názory na dějiny svým způsobem formují to, jak má vypadat společnost (vliv paměti na politiku)

11. Politika

- Politická věda v dnešním slova smyslu se institucionálně začíná prosazovat jako samostatná vědecká disciplína v USA na prahu 20. století
 - o V ostatních zemích spíše až po 2. SV
- Tři nejdůležitější definice politiky
 - o Politika v úzkém slova smyslu – sféra boje o rozhodující pozice při výkonu veřejné správy i jako její výkon samotný
 - o Politika jako centrální atribut demokratického řádu – sféra reprezentace skupinových zájmů, která tím, že poskytuje prostor pro jejich veřejné zastoupení, kultivuje veřejnou diskuzi a předchází společenským konfliktům
 - o Sféra, ve které se formují a vznášejí kolektivní nároky – zahrnuje veškeré prostory, v rámci kterých jednotlivci či nejrůznější skupiny formulují, artikulují a prosazují své zájmy
- Vzorem empirického politologického přístupu **Aristoteles**

Co označuje termín politika?

- **Raymond Aron** (francouzský politolog): je to termín nejednoznačný
- Angličtina má dva výrazy: *policy* (program činnosti vlády, jedince či skupiny týkající se veřejného života – např. politika prezidenta Reagana) a *politics* (oblast činnosti, úsek společenského života, v němž soupeří nebo soutěží různé politiky ve smyslu *policy*)
- Další dvojznačnost: politika jako jednotlivý úsek sociálního celku, ale i jako celek sám
 - o Politologové se zabývají politickými stranami, které ale tvoří celek
- Politika je tedy klíčovou charakteristikou celé společnosti
- Dle **Aristotela** je politika řídící
- **Aron** v této souvislosti hovoří o *primátu politiky*, který podle něj znamená dvě věci
 - o to, co specificky odlišuje moderní společnosti, je politického původu
 - o politika má primát ve smyslu lidském, humánním – to, jak jsou vybíráni ti, co vládnou, a způsob, jakým svou moc vykonávají, nám odhaluje lidský nebo nelidský ráz celého sociálního systému

Politická teorie

- dva významy
 - o politická věda: společenskovědní pojetí – empiricky založená teorie
 - o politická filosofie
- podle **Sartoriho** se empirické teorie dělí dle toho, zda jsou zaměřené na výzkum či na praxi
 - o na výzkum: jde o to, jak testovat, abychom je mohli dokázat (skrže operacionalizaci)
 - vedou k deskriptivním teoriím existujících procesů či struktur
 - dospějeme k nim empiricky
 - o na praxi: jde o to, jak je aplikovat, což vede k úspěchu či selhání
 - vedou k teoriím možných procesů a struktur
 - tyto teorie jsou empiricky-funkční
- neempirické teorie dle **Sartoriho** definovat jako teorie, které se nezakládají na výzkumu, ani se neorientují na praxi (jsou tedy filosofické, etické...)
 - o normativně-ontologické: soustředí se na cíle, tj. „jak by to mělo být“
 - navazují na **Aristotelovu** a **Plátónovu** praktickou filosofie
 - předpokladem je vypracovaná nauka o bytí (ontologie)
 - o dialekticko-historické
 - typický pro marxisty

- politická oblast je odvozená z ekonomických struktur a třídních vztahů
- co je vlastně předmětem politické teorie?
 - politická teorie jako dějiny politických idejí
 - zkoumání děl klasických autorů, snaha dobrat se jejich autentického významu
 - politická teorie jako pojmová analýza
 - soustředí se na objasňování významu pojmů, které se užívají k argumentaci v politice (svoboda, spravedlnost, demokracie...)
 - politická teorie jako formální modelování
 - cílem je vytvářet modely politického procesu (podobně jako teoretická ekonomie)
 - předpokladem je, že lidé jsou racionálně se chovající jedinci (**Max Weber** to nazýval *účelovou racionalitou*)
 - z modelu pak lze vyvodit, jak se lidé budou chovat, jaký bude výsledek jejich činů
 - modely mají buď explanační či normativní záměr
 - politická teorie jako teoretická část politické vědy
 - spojování konkrétních pozorování a nižší empirické generalizace v obecný vysvětlující rámec (podobně jako teoretická fyzika)

Dvě pojetí politické vědy

- **Aron:** politika vtiskuje svou pečeť celé společnosti
- To se dá chápat dvojím způsobem
 - Politické je to, co se týká globální společnosti (nebo státu)
 - **Marcel Prélot:** politická věda je disciplína o občanské pospolitosti ať už v podobě městské *polis* nebo moderního národního státu
 - Nevýhoda: zabývá se pouze jednou úrovní – tedy hlavně státem – a má tedy tendenci vykládat politickou pospolitost v úzce právním smyslu (jako například nějakou mytický svrchovanou entitu odtrženou od ostatních sociálních vztahů)
 - Politika je obecně mocenský vztah, na který narážíme ve společnosti všude (církve, rodina, škola...)
 - **Robert Alan Dahl:** státní moc není podstatně odlišná od moci v jiných lidských vztazích
 - „Politický systém je jakýkoliv celek lidských vztahů, které předpokládají ve značné míře vztahy moci, vlády nebo panství.“
 - Nevýhoda: politickému jevu v tomto pojetí hrozí rozpuštění v jevu sociálním
 - Politická moc dle **Webera** = monopol státu/entity na užití legitimního fyzického násilí
 - X **Sartori:** k vymezení politiky nestačí pouze pojmy „moc“ a „donucení“
 - Moc je totiž ve vztahu k politice jak příliš široká (například moc politického trenéra, který určuje, kdo bude hrát a kdo ne), tak úzká (ne vše politické má mocenský charakter)

Co je moc?

- **Dahl:** Moc je, když A donutí udělat něco B
- **Weber:** moc vs. panství
 - Moc – širší fenomén – má ji každý, kdo může vnutit svou vůli druhým i proti jejich vůli
 - Panstvím disponuje jen ten, koho druzí poslouchají proto, že uznávají jeho autoritu za platnou (legitimní)

- Dle legitimacy pak rozlišuje tři typy panství: *tradiční*, *racionální (legální)* a *charismatické*

Klasické pojetí politiky

- Dle klasického pojetí
 - Politika je specifický typ lidské činnosti, který je zakotven v lidské přirozenosti (člověk je bytost od přírody politická)
 - Politika není definována svými prostředky, ale svými cíli – a tím je obecné blaho nebo společenský prospěch
 - Politika má primát na ostatními lidskými činnostmi
 - Centrální otázkou politiky je politický režim ve smyslu politického zřízení
- **Aristoteles** rozlišoval správné politické režimy (držitel moci vládne v celospolečenský prospěch) od jejich deviací (držitel moci nevládne v celospolečenský prospěch)
- x je možné určit, co je celospolečenský prospěch? (**Schumpeter**)
- obecná shoda na dvou objektivních cílech či funkcích politiky
 - smír a řád uvnitř společnosti
 - bezpečnost, obrana vůči vnějšímu napadení

Politika 2.0

- Politické strany- bojují o moc VŽDYCKY
- Zájmové skupiny- nikdy nebojují o moc, nesnaží se zaujmout mocenské místo politických stran
- office seeking parties- jde jim o úřad, důležitější
- Policy seeking parties- jde jim o uplatňování svých programů, je přítomno vždy nějakým způsobem
- Jaké jsou strany v současné politice?
- Jak je to s postavením stran v soudobé politice? Jsou strany zlem?
- Politické strany jsou všude po celém světě v nejrůznějších podobách--- obrovská topologie politických stran
- topologie- původ, kdy vznikly, kdy začaly být ovládaný svými předsedy, podle programu a ideologie, podle velikosti
- Strany se neustále proměňují-- ale co se nemění je PRINCIP politické strany
- princip politické strany- objevil se až v 19. století v souvislosti se vznikem totalitarismu (tam je moc vykonávána a politických institucí-----Dvojí původ politických stran--- v rozvoji demokracie a v rozvoji totalitarismu
- zkoumá se které skupiny podporují které politické strany
- Koncepce--- zánik stranické loajality + přesun volební podpory
- Zánik stranické loaj--- ztrácí podporu voličů, místo politických stran se do procesu dostává jiný akter-- napr Francie 70. Letech socialisté začali ztrácet podporu-- ale ukázalo se že noví aktéři třeba i zájmové skupiny se ve volebním procesu přeměnily na politické strany

- Ale spis se jednalo o přenos volební podpory--- voliči přenesli své volební preference na jiné politické strany = krize stran

levice a pravice

- jak velkou roli mají strany hrát (partokracie) fungování společnosti podle nějakého stranického klíče

- Ale role stranických systémů je zatím nezastupitelná--- strany jsou zatím klíčem k pochopení demokratických režimů

- Třeba odlišovat roviny stran-- typ strany, původ strany atd. Jen se nezměnil princip strany

otázka jak se k moci dostat-

-3 hlavní způsoby- volby nebo typ státního převratu nebo revoluce nebo dědičné nástupnictví (například severní Korea nebo v postsovětských republikách)

	Levice	Pravice
Priority	sociální politika, sociální jistoty	<u>výroba</u> , umožnění <u>podnikatelské</u> aktivity
<u>Stát</u>	sociálně odpovědný silný stát	minimalizace kompetencí státu
<u>Demokracie</u>	<u>zastupitelská</u> , důraz na <u>přímou</u> <u>demokracii</u>	<u>zastupitelská</u>
Stát a <u>společnost</u>	tendence ke splynutí	důsledné oddělení
Stát a ekonomie	státní ochránářství	liberalizace
Ekonomické priority	snížení <u>nezaměstnanosti</u>	nízká <u>inflace</u>

Hlavní volby a státní převrat

- Volby- jsou ve světě vnímány silně, konají se téměř všude (i v autoritativních režimech)--- svobodné volby se konají ve velmi malém měřítku ve světě

- v demokracii jediná možnost jak získat moc (legitimují moc)

- v diktatuře- neplní funkci legitimizace, ale plní funkci mobilizace například--- ukazovat zdánlivou jednotu s vládoucí stranou (jakmile je volební účast 98% procent, volby jsou falšované..... max 95%)

- státní přetrvat (puč, revoluce atd)- nejsou skoro analýzy které by vytvořily typologii státního převratu- zvláštní protože napr v Africe nebo jižní Americe je převrat nejčastějším způsobem dosazení moci

- puč--- často se nesprávně používá jako státní převrat
- Revoluce, puč a státní převrat se často používají špatně
- Státní převrat (coup d'etat- francouzské protože v USA nebo Anglii nikdy žádný státní převrat nebyl)
- vždy je nezákonný
- vždy je proveden malou skupinou- neúčastní se masy
- státní převrat je vždy dílem okamžiku (trvá krátkou dobu), náhle
- vždy provázen násilím a zbraněmi
- dílem konspiratoru-- předem připravený, děje se vždy podle připraveného scénáře
- self coup--- kdy monarcha provede převrat ve svůj prospěch- aby odstranil skupiny nepohodlné--- pouze k posílení role vládce
- vojensky státní převrat- proveden armádou
- Puč- vedeny pouze části armády, kdy se Vzbouří generál v nějaké oblasti a pomocí své převzít moc (korniluv puč, Německo Kapův puč)
- důležitý rozdíl mezi státním převratem a revolucí (nezná antika ani středověk, až v 17. století-- znamenalo to slovo návrat ke starým pořádkům, dnes jsme použili spis restaurace, používal i hobbes, ale v dnešním významu se začalo používat až s francouzskou revolucí)

- Revoluce-

1. Plánována zespoda, převrat shora
 2. Revoluce se účastní celá společnost, převratu nikdy ne společnost
 3. Revoluce provázena masovým násilím, převrat pouze cíleným násilím
 4. Revoluce mívá sociální příčiny (válka atd), převrat politické příčiny
 5. Revoluce vždy vede k naprosté proměně společnosti, přetrvat vládnoucí
 6. spontánní kdežto státní převrat je přísně naplánovaný
- státní přetrvat není vnímán pokrokově, ale pouze reakce (revoluce může být pokroková)
 - Výskyt a rozšíření státního převratu- první prý 1851 kdy Ludvík bonaparte se prohlásil Napoleonem III. , nejčastěji jsou v Bolívii
 - v Africe- hodně států státní převrat
 - podmínky výskytu státního převratu
1. V zemi vážná a dlouhá ekonomická krize- nepokoje osm armády
 2. Probíhá tam dlouhá válka, která nevede k úspěchu
 3. V zemi chronická politická nestabilita
 4. A patička frustrovaná společnost

5. Stát je samostatný ne podřízený jinému státu

6. Mělo by tam být jedno vymezené mocenské centrum geograficky

- úspěšnější v demokracii ale ne v totalitarismu
- Náročnější v zemích, které mají dlouhou demokratickou tradici- Švýcarsko
- Stání převrat je nemožný u národa, který propaguje národ ve zbraní (Izrael)
- Stání převrat je úspěšnější v zemi kde armáda hraje společenskou úlohu (Afrika jižní Amerika)
- Stání převrat musí být podpořen armádou, i civilní státní převraty
- Důležité aby moc nebyla decentralizovaná

Politický režim

- Režim není ani dobrý ani zlý, je to pouze teorie
- Rozdíl mezi režimem a systémem---- lepší režim používat
- V literatuře používán nejčastěji používán pojem politický systém
- Rozdíl mezi politickým systémem (jak politická moc komunikuje s okolím, vztahy mezi politickou mocí a společenskou formou, nezabírá se jen politikou- i kultura, sport atd) a režimem (reálný způsob vykonávání politické moci, formální ale i neformální politické instituce, režim je součástí politického systému)
- Příčinou politické korupce je špatný a nefunkční politický režim (je potřeba analyzovat jen politický režim ne politický systém)

Politický režim

- politická moc může být vykonávána lepším a horším způsobem

Horší- nedemokratický režim- diktatura např ale má mnoho podob

- A) Pojmy označující typ nedemokratického režimu- absolutismus, tyranie, autokracie, despotie, oligarchie
- B) Pojmy odvozené od nějaké konkrétní skutečnosti- bolševismus, stalinismus, hitlerismus,
- C) Pojmy odvozené od ideologie- fašismus, komunismus
- D) Pojmy odvozené od politické charakteristiky, někoho označíme tím pojmem- extremismus, radikalismus

A) Historické kritérium, strukturální kritérium

- historické- u pojmu, který souvisí pouze s nějakou historickou epochou (absolutismus, despotie- Egypt Sumer bla, tyranie- jen antické Řecko

- Strukturální- nadčasové pojmy- autokracie, oligarchie, diktatura- nejvíc používána, neexistuje jen jeden druh diktatury

- Křížení historického a strukturovaného hlediska- totalitarismus (bylo jich málo, velmi vzácný typ režimu, lidé ideologii věří, není potřeba represí-- když se zvýší míra represí, má totalitarismus problémy) --- autoritarismus--- odlišné typy nedemokratického režimu, nelze ten rozdíl chápat v míře útlaku ----- vztahují se k nějaké historické etapě ale i strukturálně-- jsou nadčasové

Parlamentarismus a prezidentský režim

- Vztahy mezi výkonnými a zákonodárnými institucemi a jak je rozdělena dělba moci

Ústavní kritéria

- Výkonná moc- hlava státu a premiér ale nositelem výkonné moci je vždy vláda v čele s prezidentem, hlava státu je symbolická víceméně

- Parlamentní režim- vláda se vměšuje do parlamentu, provázanost výkonné a zákonodárné moci, přímá a nepřímá volba prezidenta, volen závisle na parlamentu premiér, výkonná a zákonodárná moc na sobě závislé

- Prezidentský režim- jako protiklad UK, výkonná moc (pouze prezident) a zákonodárná moc striktně odděleny, prezident nemá pravomoci vůči parlamentu, zákonodárná moc nezávislá na výkonné, prezident může být volen v přímých volbách nebo nepřímých, prezident volen nezávisle na parlamentu

- poloprezidentský režim- vláda je odpovědná parlamentu, ale prezident, který je volený přímo občany, má postavení přesahující pravomoci prezidenta parlamentní republiky, prezident předsedá také radě ministrů (například ve Francii). Tato forma vlády představuje jakýsi kompromis mezi parlamentním a prezidentským systémem tím, že vyvažuje postavení prezidenta a parlamentu

- Přímá volba prezidenta občany státu
- Prezident smí vykonávat své pravomoci bez kontrasignace, tedy bez jakéhosi dobrozdání podpisem členů vlády (podobně jako ministerský předseda)
- Vláda nese odpovědnost jak vůči parlamentu, tak vůči prezidentovi země
- Prezident má právo odvolat vládu nebo rozpustit parlament
- Prezident je zpravidla neodvolatelný a nezodpovědný za výkon svého úřadu

- Politické strany- nejvíc ovlivňují režimy

Rozdíly mezi režimy- politický systém, stranický systém

- stranický systém- **Stranický systém** je systém uspořádání a vzájemného vlivu politických stran ve státě, zemi, případně jiném subjektu. Pro určení stranického systému jsou nejdůležitější tato kritéria:

- počet politicky relevantních stran,
- polarizace, tedy vzájemná ideologická vzdálenost stran.

Transformace státu

- stát se mění a mění se jeho chápání mezinárodních práv
- Státy jako entity, které mezi sebou komunikují-- mění se forma komunikace
- Nové formy komunikace mezi ambasádami
- Tweety, moderní formy komunikace-- neopatrný tweet vyhlášení války?
- státy postrádají schopnost regulovat daně

Občanství

- vazba mezi státem a občanem
- Stát poskytuje jednotlivci práva a ochranu
- Vazby na stát jsou ale někde jinde
- Čím dál tím víc situaci, kdy lidé pobývají na území státu, ale nemají občanství státu, pouze rezidenci

Nye- Soft Power

- Dahl- moc je schopnost aktéra A přinutit aktéra B, aby vykonával určitou činnost, kterou by jinak nebyl ochoten provádět
- Michel Foucault- vidí moc jako „komplexní strategickou situaci, která je dána sociálním nastavením společnosti“
- Nye- moc jako „schopnost ovlivnit jednání ostatních pro účely dosažení chtěných výsledků.“
- schopnost států využívat hmotné zdroje za účelem vynucení své vlastní vůle a dosažení svých cílů
- aby se aktér mohl stát regionálním či světovým hegemonem- politická moc podpořená vojenskou, ekonomickou a technologickou převahou nad ostatními
- v posledních letech- polymorfní charakter moci- od čistě materiálního – realistického hard pojetí přechází do více behaviorální soft podoby
- moc již nepracuje jen s nátlakem a hrozbou, ale má i jiné zdroje- kultura, zahraniční politika a hodnoty
- na bázi dobrovolnosti, bez užití násilí- nekonfliktní, na bázi přitažlivosti a konsenzu
- Vedle států jako tradičních aktérů mezinárodních vztahů se zároveň zvyšuje vliv aktérů nestátních, ať již se jedná o nadnárodní korporace nebo nevládní, náboženské či teroristické organizace
- soft power podle Nye- jako schopnost jednoho aktéra ovlivnit chování ostatních na základě přitažlivosti a nikoliv nátlaku (na rozdíl od hard power)- aktér A disponuje tzv. soft power, která ovlivňuje a mění preference aktéra B, jenž zcela dobrovolně mění své chování ve prospěch aktéra A
- hard power- plyne z rozlohy daného státu, jeho lidnatosti, surovinového bohatství, ekonomických výsledků a zejména z rozsahu ozbrojených sil a kvality jejich výbroje- donucovací potenciál
- třeba SSSR vynikal ve všech parametrech tvrdé síly a zejména v surovinovém bohatství, ale svoji přitažlivost postupně ztratil – stále víc spoléhal na donucování, a to jak uvnitř, ve vztahu k vlastnímu obyvatelstvu, tak vůči svým satelitům- proto se rozpadl
- soft power- schopnost jednoho státu ovlivnit to, co chtějí jiné státy
- schopnost ovlivnit ostatní prostřednictvím kooperace, tvorbou agendy, přesvědčování a vyvolávání pozitivních reakcí za účelem získat preferované výsledky
- používána i ve státní politice- přesvědčování voličů v kampani
- tři primární zdroje soft power- kultura, politické hodnoty a zahraniční politika
- kultura- rozdíl mezi populární (masovou) kulturou a vysokou kulturou (literatura, umění a vzdělání- studentské výměny, podpora vzdělání, jazykové instituty, hudba, filmy- hlavně americké, umožňují americké administrativně vcelku nenápadně šířit politické a společenské hodnoty, které Američané uznávají a s oblibou prosazují za hranicemi)
- politické hodnoty mohou sloužit jako zdroj soft power pouze v případě, že se stát podle nich chová dovnitř i navenek

- zahraniční politika- musí být legitimní a mít morální autoritu- taková moc přijímaná s minimálním odporem a maximálním účinkem u daného recipienta (příkladem je neúspěšná invaze USA do Iráku v roce 2003)

- Nye tvrdí, že kultura a ideologie musí být atraktivní, aby si zajistily pozitivní přijetí

- případě, že stát dokáže prezentovat svoje hodnoty jako mezinárodní normy, umožní mu to pak snadno přesvědčit ostatní o pozitivě svého jednání- nemusí používat další přesvědčovací nástroje, protože ostatní aktéři mocenského systému uvedené hodnoty považují za přirozené a universální

- protože se státy aktivně podílejí na vytváření tzv. mezinárodní politické agendy, mohou snadno ovlivnit přáními a uvažování ostatních států, a tímto způsobem manipulovat jejich preferencemi- například instituce typu Mezinárodního měnového fondu, Světové obchodní organizace nebo Organizace spojených národů, které vznikly na základě amerického hodnotového systému, přesto mají obrovský mezinárodní přesah a jsou považovány svým hodnotovým založením za universální

- problém- autor použil jen na USA

- ekonomická prosperita- poskytuje nejenom materiální zdroje pro finanční uplácení, ale také může být zdrojem atraktivnosti (či naopak)

- v dnešní době kompenzuje vztah mezi hard power a soft power tzv. **smart power**- an approach that underscores the necessity of a strong military, but also invests heavily in alliances, partnerships, and institutions of all levels to expand one's influence and establish legitimacy of one's action

- v dnešní době nejúčinnější, zejména ve vztahu k terorismu (na který jen soft power nestačí)

- samotná váha příkladu nestačí, nejlepší je, když má ještě oporu v náležité tvrdé síle, včetně té vojenské

- příklad USA- Nye varuje před šířením strachu z imigrantů a globalizace- globalizace je prostě nezadržitelná a nakonec všem přináší prospěch

- hra s pozitivním součtem- opak hry s nulovým součtem (jedni získávají na úkor druhých), při společném postupu vůči společným hrozbám a výzvám se společná schopnost řešit problémy umocňuje

- cestou intenzivní mezinárodní kooperace zlepšit stávající mezinárodní systém, jak oslabit jeho konfliktní potenciál a rozšířit spolupráci, a tím i snížit nebezpečné mezinárodní napětí

(trochu podrobnější)

Kultura jako zdroj soft power

- kultura je vzorec sociálního chování, prostřednictvím kterého skupiny obyvatelstva přijímají hodnoty

- vyvíjí se v závislosti na dobovém kontextu

- determinuje sílu národa v její schopnosti dosáhnout hospodářského vývoje

- Kennan (autor Dlouhého telegramu- o chování SSSR do USA)- viděl výhody smart power, soft power + vojenská síla- sovětská společnost by nebyla tolik ovlivněna šířením strachu

- rozdělení kultury na základě dichotomního rozdělení z USA v roce 1974- Nye navázal: reflektuje a vyjadřuje socioekonomickou hierarchii ve společnosti. Zejména v tom smyslu, že jakou formu veřejné zábavy společnost preferuje, je ovlivněno socioekonomickými zdroji, jak v symbolické rovině, tak v materiální

- high culture- vyšší úroveň národní kultury, hodnot a institucí, které jsou představovány děděnými symboly

- potřeba stabilní, svobodné politické a společenské prostředí
- projevuje se ve společenských hodnotách, literatuře, umění a vzdělání
(studentské výměny- prostředek šíření high culture a politic. hodnot země- přenést poznatky do domovin)

- popular culture- masová kultura
- běžná komerční zábava řídicí se tržními mechanismy mířené na konzum. veřejnost

- vývoj není statický- jako zdroj soft power nemá jasné výsledky
- v demokr. spol. není zdrojem pro prosazení cílů vlády
- USA z ní ale těží- Obrovské množství šířených amerických filmů a populární hudby přináší, konkrétně USA, nemalé výhody v podobě
percepce zahraničních diváků o USA- pomohla konkrétně USA dosáhnout
zahraničněpolitických cílů po 2. sv. válce a v průběhu Studené války

- i sport
- méně zaznamenaná než high culture

- jestliže jsou v kultuře země přítomny hodnoty, zejména humanistické, které jsou ostatními aktéry mezinárodních vztahů přijímány pozitivně, tak se zvyšuje pravděpodobnost, že zahraniční politika státu dokáže dosáhnout svých zájmů a politických výsledků- hlavně u dlouhodobých strategických záměrů

- vztahy založené na vzájemné odpovědnosti, důvěře a půvabu mohou zvýšit vyjednávací potenciál- vliv má i osobní kouzlo státníků, pozitivní zkušenost působení v jiné zemi a inspirace jejími hodnotami

- kulturní hodnoty státu- přispění kulturního vývoje občanů + by stát kulturu měl prezentovat v zahraničí (například účast na EXPO, podpora výměnných zájezdů)

Politické hodnoty jako zdroj soft power

- konstruktivisté- chování státu se proměňuje v závislosti na jeho domácím uspořádání a socializaci do mezinárodních struktur

- Jestliže jsou v kulturních hodnotách země přítomny humanistické principy, tak by se to mělo odrážet ve vládní politice doma i v zahraničí

- hrozba principu- dvojité demokratické standardy a nekonzistence v jejich uplatňování

- úspěch politických hodnot jako zdroje soft power závisí na tom, jak se vládá chová v domácím prostředí:

- a) zda prosazuje demokracii
- b) jak kooperuje s ostatními, například v mezinárodních institucích
- c) jak velkou mírou podporuje v zahraniční politice dodržování lidských práv
- tyto body mohou tvarovat preference ostatních aktérů o dané zemi v mezinárodních vztazích- ostrakizování nedemokratických vlád (Bělorusko)
- chování vlády doráží legitimitu její zahraniční politiky
- legitimní politika může pomoci k dosažení zahraničněpolitických cílů
- politické hodnoty mohou být mocným zdrojem atraktivnosti pro ostatní a posilovat tak „soft power“ státu

Zahraniční politika jako zdroj soft power

- nejvýznamnější z pohledu mezistátních interakcí
- liberální intergovernmentalismus- zahraniční politika státu je tvořena jako průsečík zájmů na domácí úrovni a vláda je tak sluhou a prostředníkem domácího konsenzu individuálních zájmů směřovaných směrem do zahraničí
- „principal and agent theory“ (Morvaczik)- agenti slouží vedoucímu, čím lépe jsou informováni, tím lépe mohou prosazovat jeho zájmy
 - problém- když agenti dělají rozhodnutí za vedoucího (nebezpečí morálního hazardu a konfliktu zájmů)
 - Přestože máme individuální a skupinové zájmy, které lze v dnešním světě prosazovat směrem do zahraničí pomocí nevládních organizací nebo nadnárodních korporací, tak vláda a státní instituce jsou základním kamenem oficiální zahraniční politiky státu- relevance politik a politický konsenzus jsou kritérii legitimacy domácí politické praxe
 - je nutné domácí politickou praxi propojit s její vnější analogií v mezinárodních vztazích a zajistit tak vnější přijatelnost národní politiky
 - národní zájmy- kombinace high culture a politických hodnot země
 - prolínají se do tří dimenzí zahr. pol.- ekonomické, bezpečnostní a politické
 - příklad- politika USA úspěšná, protože Evropané sdílí základní hodnoty
 - zahraniční politika založená na legitimních demokratických cílech se bude mnohem pravděpodobněji jevit jako atraktivní, než na zahraniční politice, jejichž cíle jsou militantně laděné nebo mají krátkodobou perspektivu
 - podpora veřejného dobra v podobě rozvojové a humanitární pomoci společně s multilaterálním základem zahraniční politiky přispívají k legitimizaci zahraničněpolitických cílů a posiluje tak „soft power“ státu

Instrumenty šíření soft power

- vláda zodpovědná především za šíření zahraniční politiky
- zpravodajská a kontrarozvědná činnost- rychlejší než pomalé procesy soft power, ale není soft power
- uplácení- rychlejší, ale není soft power

- soft power- pomalejší proces
- oslovení veřejnosti- přímá a nepřímá forma
 - *přímá*- podoba, kdy jsou političtí představitelé afektováni a přesvědčeni „laskavostí, kompetencí nebo charismatem jiných představitelů“ (Havel, návštěva Clintona)
 - osobní vztahy politických představitelů a vůdčích osobností jako důležitá součást diplomacie
 - kabinetní diplomacie- oslovuje úzké publikum
 - *nepřímá*- zacílena na široké publikum díky šíření informací
 - nepřímá forma je podle J. S. Nye dvouúrovňový model, v kterém jsou veřejnost, vládní a nevládní instituce zasaženi „soft power“ jiného aktéra způsobem, že jejich pozitivní percepce ovlivňuje politické představitele ke kladnému postoji vůči tomuto vnějšímu aktérovi= vytvořit si vhodné prostředí mezi cílovým publikem a posílit tak politická rozhodnutí druhé strany ve svůj prospěch
 - pasivní přístup- Snaha usilovat o získání atraktivity a půvabu v zahraničí pomocí pouhé existence zdrojů vlastních hodnot a přitažlivé kultury- čekání na náhodu
 - aktivní přístup- státní instituce ve spolupráci s neziskovým a nevládním sektorem, může se projevit v řadě dílčích projektů podporujících kulturní a politické hodnoty
 - podpora a praxe veřejné diplomacie, rozvojových projektů, transformační spolupráce, humanitárních misí a finanční pomoci

12. Regionalismus a geopolitika

Geopolitika

Klasická geopolitika

- **Halford Mackinder** (1861-1947)
 - Formuloval *teorii Heartlandu*
 - Zeměpisné skutečnosti jsou určující pro mezinárodní politiku
 - Jeho koncepce je založena na principu bipolarity
 - Počátek lze sledovat ve válkách mezi Řeky a Persany – konflikt námořníci vs. suchozemci
 - Poté konflikt křesťanství a islám
 - Až do konce 19. století mocnosti, které ovládali mořeplavbu dominovaly
 - X s rozvojem železnice se rozšířily vojenské možnosti pevninských států
 - Evropa, Asie a Afrika jako *pivotal area* – zásadní část přitom ta, která zhruba odpovídá Rusku (a Střední Asie)
 - " Kdo ovládá Východní Evropu, ovládá Heartland."
 - " Kdo ovládá Heartland, ovládá Světový ostrov (Eurasie spolu s Afrikou)."
 - " Kdo ovládá Světový ostrov, ovládá svět."
 - Po 1. SV tvrdí, že je nutné udržet východní Evropu rozdělenou a také oddělenou od *Heartlandu* (= Ruska)
 - Pád ruské říše a vznik SSSR vnímá jako kontinuitu – ideologie carismu a svatě Rusi byla pouze nahrazena ideologií komunismu a leninismu
 - Není korelace Heartland a Ruska – státy totiž vznikají a zanikají (což se může stát Rusku), kdežto Heartland je neměnnou geografickou realitou
 - Kolem *Heartlandu* dvě další geopolitické pásy
 - *Vnitřní půlměsíc*: zahrnující zbytek Eurasie (krom VB a Japonska)
 - *Vnější ostrovní půlměsíc*: VB, Afrika, Austrálie, USA, Kanada a Japonsko
 - Pro světovou politiku důležité vztahy mezi těmito třemi regiony
 - Největším nebezpečím, kdyby se Německo spojilo s Ruskem → doporučení politikům, kteří určovali hranice na mírové konferenci, aby vytvořili nárazníkovou oblast ve východní Evropě (*cordon sanitaire*) – jenž by oddělil Německo od Heartlandu
- **Nicolas J. Spykman** (1893-1943)
 - Geopolitika zkoumá pohyb moci a síly v geografickém prostoru
 - Geografie slouží k plánování války; území státu je základnou, z níž jsou podnikány válečné akce, jakož i strategickou pozicí, kterou stát zaujímá během přechodného období klidu zbraní (mír)
 - Geopolitika je nejzákladnějším faktorem v zahraniční politice státu, neboť je nejstálější
 - Namísto *Heartlandu* představuje *Rimland* (ten se podobá *Vnitřnímu půlměsíci*)
 - USA drží SSSR v kruhu = politika zadržování komunismu
- Otázky, nakolik jeho koncept ovlivnil americkou zahraniční politiku
 - 1949 vzniká NATO, který pokrýval větší část evropského *Rimlandu*
 - 1951 USA a Japonsko mírová smlouva
 - 1951 vznik paktu ANZUS
 - 1954 vzniká pakt SEATO a Bangladéšský pakt
 - 1971 ANZUK
 - Obě berlínské krize i války v Koreji či Vietnamu je možné chápat jako boj o *Rimland*

- Stejně tak doktrína zadržování lze interpretovat jako snahu bránit SSSR, aby se stal hegemonem v *Rimlandu*

Bipolární geopolitické teorie

- Ty v USA vychází z klasických geopolitických teorií (**Mackinder, Ratzel, Mahan**)
- **Donald Meinig**
 - Je třeba, aby geopolitika vycházela nejen z geografie ale ze skutečného funkčního vztahu mezi geografii a člověkem
 - Lidskou přirozeností chápe kulturní charakteristiky
 - Ty jsou navíc dynamické – proto nelze tvrdit, že každý stát má svůj neměnný stereotyp chování a jednání
 - Nabízí rozdělení světa na pět částí – je přitom třeba reflektovat historické a kulturní specifika
 - *Heartland* – stepní a pouštní pásmo Eurasie, které je na západě ohraničené povodím Volhy a Kaspickým mořem, na severu jižním okrajem páska severských lesů, na východě výše položenými oblastmi, které představují okraj čínského kulturního regionu, a na jihu pásmo pohoří od Sichuanu k jižnímu okraji Kaspického moře
 - Kultury vyznačující se vysokou mobilitou a bohatostí vzájemných vztahů
 - Orientace na pastevectví, zemědělství
 - Heterogenita v oblasti jazyka a náboženství
 - Srdce euroasijského kontinentu → umožňuje tlak všemi směry
 - *Kontinentální Rimland*
 - Čína – ač v oblasti *Rimlandu*, tak je spíše kontinentální velmocí
 - Indie – až do doby evropské kolonizace také kontinentálně (přístavy vznikaly pozdě)
 - *Mořský Rimland*
 - *Vnější ostrov*
 - Orientace na moře
 - *Vnitřní ostrov*
 - Orientace na souš
 - Proměny v průběhu 19. století s průmyslovou revolucí
 - Mořská moc proniká do vnitrozemí → *Kontinentální Rimland* je poevropšťován
 - Zmenšování vzdáleností (díky železnici) → kolonizace rozlehlých kontinentálních oblastí
 - Rusové kolonizátoři, kteří „vypleňovali a zkulturovali prostor“
 - X západní námořní velmoci kolonizovali území, která již byla „kulturně vyplněná“
 - → projeví se po 2 SV – evropský koloniální systém v Asii se rozpadá (tyto země se začnou opět orientovat na pevninu) x centrální Asie se rusifikuje a integruje čím dál víc
- **Colin S. Gray**
 - Vrací se ke konceptům **Mackindera** a **Spykmana**
 - Zdůrazňuje princip věčného konfliktu mezi mocností Heartlandu (SSSR) a mořskou aliancí vedenou USA

- USA musí v tomto konfliktu bránit eurasijský Rimland, neboť je to v jejich životním zájmu
- Hearland a Rimland totiž nesmějí být ovládány (dle zákonů klasické geopolitiky) pouze jediným státem
- Do politiky by se mělo vnést více realismu
 - Mezinárodní vztahy jsou totiž silovými vztahy
 - Státy ale obecně často sledují stálý kurz (vycházející z historických a geografických skutečností)
- Neztotožňuje se s geografickým determinismem
 - Geografické faktory otevírají možnosti formování velmi široké škály politik, které mohou či nemusejí využívat geopolitických zákonitostí
- Jeho geopolitika bojuje proti psychologickým mapám, proti pocitu ostrovnosti (SSSR se USA může zdát daleko, ale to je relativní)

Multipolární geopolitické teorie

- **Saul B. Cohen** – dílo *Geography and Politics in a World Divided* (1964)
 - v rámci antagonismu dvou bloků studené války vznikají určité dezintegrační tendence, objevují se některá regionální seskupení na vyšší úrovni než státní
 - regionalismus nejsilnější v geopoliticky nejvyzrálejších částech (x nacionalismus v těch nevyzrálých)
 - regionalismus jako reakce na rigiditu bipolárního systému
 - regionalismus a bipolarismus jsou komplementární (tj. nevylučují se)
 - kritika klasických teorií – pro jaderný věk jsou nevhodné a zastaralé
 - zavádí kategorie *geostrategické* a *geopolitické regiony*
 - geopolitické regiony jsou z hlediska hierarchie níž – mají pouze taktický význam (geostrategické mají strategický význam)
 - geopolitické regiony jsou spíše kulturně, politicky a ekonomicky homogenní (geostrategické jsou spíše heterogenní – **Cohen** je definuje na základě vzájemného působení velkých částí světa v globálním měřítku)
 - geostrategické regiony:
 - na obchodě závislý námořní svět
 - pět geopolitických regionů – Angloamerika, Jižní Amerika, přímořská Evropa, Subsaharská Afrika, ostrovní Asie s Oceánií
 - eurasijský kontinentální svět
 - dva geopolitické regiony – Hearland spolu s východní Evropou a východní Asie
 - mimo ně ještě dva další geopolitické regiony – jihovýchodní Asie, Blízký a Střední východ – tzv. pásma otřesů (politická nestabilita a velká roztříštěnost)
 - oba geostrategické regiony je považují za důležité a tak o něj bojují
 - jižní Asie jako další geopolitický region, který má ale potenciál stát se geostrategickým
 - multipolární systém může být bezpečnější než bipolární

Nová geopolitika

- zhruba od 80. let
- co je stará geopolitika?
 - Vyznačuje se redukcí, zkoumá výhradně geografické faktory

- Charakteristický je geografický determinismus
- X nová geopolitika chce zařadit i faktory, které nevychází čistě z geografie
 - Geografický determinismus je nahrazen *posibilistickým přístupem*
- **Harold a Margaret Sproutovi**
 - *Teorie environmentální triády*
 - Triádu tvoří subjekt, okolí subjektu a vzájemný vztah subjekt-okolí
 - Geografický determinismus je jen jednou formou vztahu subjektu s jeho okolím
 - Subjekty ale mohou samy činit rozhodnutí a mohou být samy příčinou změn
 - Posibilistický přístup = aktér má neomezené možnosti
 - Při jeho volbě hraje ale roli jeho způsob vidění a interpretace okolí
- **Harvey Starr**
 - K posibilismu přidává slovo „příležitost“ – pro chování a jednání aktérů je důležitý jak charakter příležitosti, tak vlastnost dobrovolnosti
 - Ve spolupráci s Benjaminem Mostem používá příležitosti při studiu problému hranic mezi státy
 - hranice - jako omezující faktory při vztazích mezi státy, které musejí tvůrci zahraniční politiky brát v úvahu
 - šířením konfliktů ve světovém systému s důrazem na africký kontinent - existence jisté zákonitosti týkající se prostorového šíření demokracie
- **John O'Loughlin a Luc Anselin**
 - Snaha pomocí prostorově orientovaného analytického rámce určit charakter a relativní důležitost geografických faktorů v mezinárodní politice
 - Z geografických faktorů hraje nejdůležitější roli prostorová závislost a prostorová heterogenita
 - Chování států pak ovlivňují – domácí atributy státu, prostorová závislost (efekt sousedství) a prostorová heterogenita (regionální efekt)
 - Svět není homogenní prostor – je to pestrá mozaika heterogenních regionů
 - Je nezbytné vnímat regionální kontext a charakter

Kritická geopolitika

- Rozvíjí se na konci 20. století
- Obecně snaha poukazovat na problémy, které způsobuje sama geopolitika a které přináší do mezinárodních vztahů
- Snaha vyvrátit nevinnost geopolitiky
- Kritika klasické geopolitiky – má/měla totiž negativní důsledky pro lidskou společnost
- **Richard Ashley**
 - Kritik neorealismu
 - Teorie *disidentních mezinárodních vztahů*
 - Mezinárodní vztahy jsou nelineární, neurčité, nejisté a bez řádu (téměř anarchické)
 - Snaha přirovnat geopolitiku k činnosti disidenta → disident se musí vzdát svých subjektivních, normativních soudů a názorů o globalizovaném světě a musí „přetrhat“ pouta se všemi a vším
- **Simod Dalby**
 - *Disidentní mezinárodní vztahy* popisují jinakost, která se odráží v konstrukci pojmů „jiná“ skupina, „jiná“ kultura, rasa, národnost či politický systém – ty se dostávají do kontrastu s pojmy „já“, „moje“, „naše rasa“

- Vždy prostorový rozměr!
- Specifikování rozdílností je vlastně konstruování prostoru, do něhož se jinakost odsouvá (osoba specifikující rozdílnost se přitom dostává do výhodnější pozice)
- Jinakost je spojována s procesem vyloučení, které má prostorovou dimenzi
- vyloučení jinakosti a přijetí stejnosti = základní proces geopolitiky (oba procesy se přitom vzájemně doplňují)
- proces vytváření identity a rozdílnosti je tedy proces geopolitický
- → vliv na formování diskurzu „bezpečnosti“ v období Studené války
 - Bezpečnost bývá proto definována v negativním vztahu k jinakosti jako vyloučení hrozeb ze strany vnějšího nepřítele
- **Geróid Ó Tuathail** – geopolitika jako metoda, která dává vládcům ospravedlnění organizovat, okupovat a spravovat prostor
 - Postmoderní kritika klasické geopolitiky
 - Není to nevinná věda, nýbrž metoda, která dává vládcům právo okupovat, organizovat a spravovat prostor
 - I dnes je boj o vlastnictví, ovládání a možnosti spravovat prostor součástí světové politiky
 - Počátky moderního chápání geografie v 16. století
 - Středověk – chápání prostoru na církevním základě
 - X moderní chápání prostoru s myšlenkou státní suverenity
 - Moderní definice prostoru – horizontální uspořádání společně existujících míst, která lze jedno do druhého oddělit
 - Důležitá funkce kartografie v procesu ovládání prostoru – kartografie totiž přeměňuje dobyté území v čitelné imperiální teritorium, které je možné spravovat
 - V modernismu je na prostor nazíráno z perspektivistického pohledu
 - Pozorovatel jej sleduje okem, které je jakoby mimo tělo; jeho pohled je plně objektivní, nezávislý na subjektu
 - Svět = realita, existující nezávisle na vědomí člověka
 - Vnímání = proces pasivního přijímání toku informací
 - Oko je jakoby umístěno v centrálním bodě (v historii královské sídlo), které hledí na svět z místa sídla moci – z perspektivy
 - Vztah subjekt-objekt předpokládá, že subjekt je schopen poznávat okolní objekty, a tudíž je i přizpůsobovat ke svému obrazu (respektive je ovládat)
 - X kritická geopolitika se musí problematizovat vztah subjekt-objekt
 - Geopolitika není pojem s vnitřním významem, ale je to záležitost diskurzu
 - Není to diskrétní činnost několika málo osob, nýbrž aktivní součást každodenní praxe mezinárodních vztahů
 - To dokazuje autor na základě tzv. dekonstruktivistického filosofického přístupu
 - pokud o něčem tvrdíme, že je to nepřesné, nebo že to nemá správný význam, předpokládá se, že známe přesný význam pojmu → past logocentrismu západní civilizace, která teoretizuje lidské myšlení a diskurz a přisuzuje pojmům přesný význam, který je jim dán zvnějšku
 - x Termíny a pojmy samy o sobě žádný význam nemají
 - Všechny pojmy získávají v rámci diskurzu svůj význam až při vymezení jejich protikladu
 - Chceme-li vymezit pojem geopolitika, musíme nejprve vědět, co geopolitika není

- Pojmy jsou dále součástí řetězců jiných pojmů, s nimiž jsou ve vzájemném vztahu - Získávají svůj význam až v určitém kontextu → Geopolitiku lze studovat pouze ve vztahu k určitým souvislostem
- „Kritickou geopolitiku ne lze chápat jako nějakou všeobecnou teorii geopolitiky ani jako její negaci .. Je to přístup, který trvá na kontextualitě geografie a politiky. Kritická geopolitika parazituje na tom, co je předmětem jejího zájmu. Kritická geopolitika je taktickou formou vědění. Nenabízí strategickou perspektivu experta na zahraniční politiku, který redukuje čas na prostor a nabízí izolovaný autoritativní pohled na území, přičemž jej činí globálním, viditelným a objektivizovaným. Její pole působnosti je mobilní, je to gerila, která používá to, co jí přijde pod ruku a která operuje v terénu, jenž je ovládán hegemonní politickou vůlí, a bojuje proti homogenizaci heterogenního“
- upozorňoval na problém
 - **racionality** (racionalita vychází z toho, že všechno jde pochopit rozumem a dle rozumových soudů)
 - **sociálního konstruktivismu** (sociální konstruktivismus znamená, že lidské poznání nevzniká v přímém kontaktu smyslů s věcmi, nýbrž že je různě podmíněno našimi kategoriemi a prioritami; při konstrukci sociálního světa hraje velkou roli jazyk, který svět nejen zobrazuje, ale i spoluvytváří)
 - ale hlavně **egocentrismu**- součástí západní společnosti

Gearóid Ó Tuathail: Critical Geopolitics

- *Geo-power*: the functioning of geographical knowledge not as an innocent body of knowledge and learning but as an ensemble of technologies of power concerned with the governmental production and management of territorial space
- *Geopolitics*: an imperfect name for a set of practices within the civil societies of the Great Powers that sought to explain the meaning of the new global conditions of space, power and technology
 - It names multiplicity – an ensemble of heterogeneous intellectual efforts to think through the geographical dimensions and implications of the transformative effects of changing technologies, transportations, communication, and warfare on the accumulation and exercise of power in the new world order of “closed space”
 - He argues for an approach to geopolitics that is rooted in the deconstructivism of Jacques Derrida and Michel Foucault’s insight into the relationship between power and knowledge
 - The term has many different meanings
 - Among many scholars it has become handy summary term for the spatiality of modernity
 - **Michael Shapiro**: the institutionalization of state-centric discourse = modern geopolitical discourse = a discourse that silences the historical process of struggle in which areas and peoples have been pacified, named, homogenized, and fixed in modern international space
- “geopolitics” was born in the colonial capitals of the rival empires of the late 19th century
 - Period of imperial expansionism and territorial acquisition → growth of imperialist institutions and associations in both political and civil society (dedication to propagandize the increasingly enfranchised masses into believing colonial expansions was in everyone’s interest)

- “classical geopolitics” – before WW II – those first intellectuals were imperialists = all sought to promote an imperialist agenda within the political culture of their own state and adopted “national” culture
 - This agenda presupposed the superiority of their own national variant of European or Western civilization
 - It also presupposed the superiority of white race over other races and of nationally organized capitalism over other forms of the organization of economic life
 - Development of strong, united and efficient empire as a precondition of world power
 - Period when the world political map appeared to be occupied (all the major powers staked their claim on the territory that had been blank and empty on European maps before)
 - Scramble for empty space was at an end → struggle for strategic positions and military power entered a new phase
- “founding fathers” of *geopolitics* – **Mackinder** and **Ratzel**
 - Their approach sought to establish the foundations of knowledge on the basis of Cartesian cogito rationalism
 - The world is taken to be a reality that exist “out there”, separate from the consciousness of the intellectual
 - Basis for this attitude = cartesian divide between an inner self and an outer reality (internal mind and an external world of objects)
- **Halford Mackinder** (1861-1947)
 - *Geographical Pivot of History* sent to Royal Geographical Society in 1904 – defining moment in the history of geopolitics
 - He advocated the empire’s modernization because of the change in international politics (the world is now explored → geography reached the culmination of its mission)
 - For him the world had become a single unified globe of occupied space, a system of closed space
 - Every explosion of social forces re-echoes across the globe, weak societies are destroyed in this process
 - International politics is conditioned (but not determined) by the hidden forces of physical geography in combination with technologies of mobility and relative geographical position
 - “setting into perspective” of the competing forces of current international politics
 - It is panoramic – it offers *tour d’horizon* of “the stage of the whole world”
 - It is widening of vision, a broadening of focus beyond the regional or continental scale
 - It is a steadying of vision – a deliberative construction of a perspectivalist triangle of vision with the sovereign monocular eye/I at its base and the stage of history or international politics at the far wall of the triangle
 - It is also distantiating from the immediate surface of appearances of “international politics”
 - On the one hand we have a physical/climatological/geographical/material/spatial/natural background to the stage while, distinct from this, we have a human/historical/temporal/political/cultural foreground or surface of appearances
 - “Man, and not nature initiates, but nature in large measure controls”

- Out of the drama man vs nature, there is spectacle of “international politics” as a three-scene conflict between the protagonist of east and west, Europe and Asia, Roman and the Greek, Land power and sea power
 - In the pre-Columbian scene (the time when the world had not been explored), the balance of power lay with land power – Asia dominated Europe and shaped its history at this time
 - Columbian scene – the balance of power lay with sea power – European navies expanded and turned the tables on Asia by encaging it
 - Post-Columbian scene – balance threatens to swing back to Asia – railways transmuting the conditions of land power and threaten to permit the continental resources of heartland to be used as the basis for an empire of the world
- **Friedrich Ratzel** (1844-1904)
 - Founding figure in Germany
 - Most successful people are those who are forever expanding into new regions and taking them over
 - The organization of superior traits by certain peoples is the basis of human progress and cultural evolution – key carriers are independent peasant agriculturalists
 - *Political Geography* (1897) – he outlined there what are claimed to be the natural laws governing the territorial expansion and enlargement of states
 - The state is a living organism and it cannot be contained within rigid limits
 - Each people located on its essential fixed area represents a living body which has extended itself over a part of the earth
 - Seven general laws
 - The size of the state grows with its culture
 - The growth of the state follows other manifestation of the growth o peoples (level of agricultural development)
 - The growth of the state proceeds by the annexation of smaller member into an aggregate
 - The boundary is the peripheral organ of the state
 - The state strives toward the envelopment of politically valuable positions as it grows
 - The first stimulus to the spatial expansion of states comes form outside the state organism
 - The general tendency toward territorial annexation and amalgamation is transmitted from state to state and continually increases in intensity
 - As an organism in a competitive struggle for existence, every great state with a growing population needed space in order to sustain and nourish its civilization → need for *Lebensraum*
 - States with large territorial spaces and colonizing civilizations are the wave of the future
 - *Grossraum* states (US, China, Russia) are destined to become world powers
 - In order to secure world power itself, Germany have to join the race for *lebensraum* (the only way is to expand to Africa)
- **Alfred Mahan** (1840-1914)
 - *The influence of sea power upon history, 1660-1783* (1890)
 - Control of the sea was crucial to the course of history and the prosperity of states

- x his thesis was hardly new (Themistocles, Thucydides and Xenophon formulated thousand years before him)
- he outlined six basic conditions affecting the development of seapower by states
 - the geographical position of the state vis-à-vis the sea
 - the physical features of a state in relation to the seas (the length of the coastline, number of harbours...)
 - the extent of its territory and the relationship of the physical geography to human geography
 - the number of its population
 - the commercial-mindedness or otherwise of the national character
 - the character of the government (despotic vs democratic)
- → advocacy of the naval militarization
- Strategy (is applicable to all ages) ≠ tactics (they change from historical period to historical period)
- = strategic gaze of **Mahan**
- **Rudolf Kjellen** (1864-1922)
 - He emphasized the “natural” and “organic” attributes of the state in counterdistinction to the legalistic and juridical understanding dominant at that time
 - Five attributes of the state
 - Geopolitik – the study of the territory of the state
 - Demopolitik – demographic of the state
 - Ekopolitik – the economic structure of the state
 - Sociopolitik – social politics
 - Kratopolitik – governmental-constitutional politics
 - He distinguished between the first rank “world powers” (England, Germany, Russia, US) and the second rank “world power” (Austria-Hungary, France, Italy and Japan)
 - The future lay with large autarkic continental imperialist states whose territory was compact and contiguous
- **Karl Haushofer** (1869-1946)
 - *Geopolitics* in his works became a name for a comprehensive spatialization of German desire to break from the strictures of the Versailles Treaty and become a great power again
 - Geopolitics = objective science based on the study of natural phenomena and the laws of nature
 - Methods: method of evolutionary biology and natural science (which were panoptic and spatializing in their conception)
 - It studied the state as an organism and the inevitable competition among state-organism for living space
 - Germany should fight for its *lebensraum* in the East rather than in Africa
 - 4 panregiony- svět nevidí jako celek ale jako 4 oblasti, do určité míry samostatné panregiony s vlastními ideologiemi a ekonomikami, navíc s jasným hierarchickým členěním, opět determinovaným geograficky
 - Pan-Amerika
 - Euro-Afrika
 - Pan-Rusko- s Persií a brit. Indií
 - Dálněvýchodní sféra- s Austrálií
- **Nicholas J. Spykman** (1893-1943)
 - He reworked the Mackinderian emphasis on the *heartland*
 - He emphasized the *rimland* areas of Eurasia (Western Europe and Southeast Asia)

- He argued against the fallacies of the US isolationism and the need for an active interventionist US foreign policy to prevent any single power from dominating the Old World or Eurasian continent
- Geography is the most fundamental conditioning factor in the formulation of national policy because it is the most permanent
- Distinction between the order of the political-historical (ministers...) and the order of the natural-geographical (mountains) = this is the feature of the geopolitical gaze
- Geography as the conditioning stage that makes demands on human history
- → they all developed within their writing a particular type of “geographical gaze” – a vision-centred worldview that worked to reduce the complexity of peoples and places to the static and familiar epistemological categories of Western thought
 - “the great irony of the geopolitical gaze . . . is that its functioning depends on a suppression of geography and politics”
- **Tuathail** does not think of the *geopolitics* as a window on how the world works but rather as a window on how influential people think it works
 - the tools for the study of *geopolitics* he offered: discourse analysis, deconstruction and a critical consideration of representations of space
- With the demise of the Cold War, the once-familiar codes and narratives that have defined geopolitics no longer make sense → new conceptualization of global space
 - **Edward Luttwak** – concept of *geo-economics*
 - **Samuel Huntington** – concept of *the Clash of Civilization*

Regionalismus

- Regionalizace = proces počínající politickým a ekonomickým sbližováním zemí, přes spolupráci a solidaritu, až ke spojování, slučování a sjednocování dříve samostatných celků
 - = pohyb dvou a více států k větší vzájemné integraci
- Globalizace vs. multilateralita
- Základem regionalismu je region
 - Rozdíl mezi regionem v geografickém pojetí a region v teleologickém pojetí (seskupení dvou či více zemí, která nabývají různého stupně integrace)
- Může mít buď podobu neformalizované integrace nebo mohou vznikat na základě zvláštního typu mezinárodních dohod mezi zeměmi či skupinami zemí
- Členění regionální integrací dle
 - Zeměpisných regionů
 - Hloubky regionalismu
 - Mělký – odstraňování překážek pro pohyb ekonomických faktorů na hranicích národních států; zejména liberalizace vnějších vztahů, která přímo nezasahuje do vnitřního ekonomického prostředí ve státě (nejčastěji se jedná o zónu volného obchodu a celní unii)
 - Hluboký – odstraňování překážek mimo hranice států, záběr integrace posunut do oblasti služeb, kapitálu a práce; dostává se přes hranice společného trhu; přináší výraznější zásahy do suverenity státu
 - Dle počtu účastníků
 - Dle charakteru účastníků
- Vývojové etapy regionalismu
 - Zlovorný regionalismus

- Období 30. a 40. let jako výsledek pokusů Německa a Japonska stát se regionálními mocnostmi v Evropě a v asijském Tichomoří
- Hegemonický regionalismus
 - 50. až 80 léta – období studené války, světovému ekonomickému prostředí dominovaly USA
- Posthegemonický regionalismus
 - Objevuje se v 90. letech
 - Působení protikladných tendencí globalizace a fragmentace
 - Dominance (nikoliv hegemonie) USA
- Politické vědy se zaměřují při zkoumání regionalismu na vysvětlení politické a institucionální dimenze regionalismu – dle toho lze modely integrace rozdělit na
 - Nadnárodní (supranacionální) – předpokládá posilování kompetencí institucí integračního uskupení na úkor národních států
 - Mezivládní (intergovernmentální) – usilování o zachování stávající suverenity integrujících států
- Dle toho pak lze rozdělit i politologické přístupy k integraci
 - Funkcionalismus – supranacionalita je jedinou cestou vedoucí k zajištění maximalizace bohatství a tím i ke stabilnímu mírovému světovému systému
 - Předpokladem míru je společná činnost – společné fungování států pak dá vzniknout zárodku nové, nadstátní autority
 - Spolupráce začíná na úrovni sociální a ekonomické – postupně se překlene ve spolupráci politickou
 - Normativní metoda
 - **David Mitrany**
 - x činnost nadnárodních institucí způsobuje demokratický deficit, nadměrný vliv byrokracie a administrativní zásahy do volné soutěže
 - Neofunkcionalismus – snaha vysvětlit, proč se státy dobrovolně sdružují a ztrácejí tím fakticky část své národní suverenity
 - Hlavními aktéry integrace jsou subjekty na nadnárodní úrovni a nižší než národní úrovni (zájmové skupiny a politické strany)
 - Základem dynamiky integrace je přelévání (*spillover*)
 - Funkcionalistické přelévání: jednotlivé sektory moderní ekonomiky jsou vzájemně vysoce závislé → integrační akce v jednom sektoru vyvolá integrační akci v dalším sektoru → integrace celé ekonomiky
 - Politické přelévání: adaptivní chování na nadnárodní úrovni v návaznosti na sektorovou integraci → nárůst očekávání, změna hodnot, srůstání národních zájmů
 - Prohlubování společných zájmů: státy se nemohou dohodnout na společném přístupu k řešení určitého problému (ale přitom si jsou vědomi, že je nezbytné, aby dosáhli společného základu → institucionalizovaný anonymní zprostředkovatel přiměje zúčastněné země zdržet se veta a najít kompromis
 - Motívem integrace je maximalizace bohatství – ne ve smyslu obecného blaha, ale ve smyslu specifických cílů subnárodních subjektů
 - Pozitivní metoda
 - **Ernst Haas**
 - Intergovernmentalismus – podstatou regionální integrace je mezinárodní vyjednávání mezi státy, které v rámci daného procesu sbližují své politické zájmy

- Hlavní aktér se nachází na národní úrovni
- Integrace vnímána jako posloupnost mezistátních vyjednávání uvedených do pohybu sbližováním politických zájmů jednotlivých států
- Velké státy mají tendence uplatňovat veto na základní změny v pravidlech hry → vyjednávání má tendenci směřovat k nejmenšímu společnému jmenovateli společných zájmů velkých států
- Malé státy jsou často přesvědčovány pomocí vedlejších plateb poskytnutých velkými státy
- Cílem integrace je maximalizace bohatství a moci státu
- Pozitivní metoda
- **Andrew Moravcsik** tuto teorii rozšíří (uvědomí si nedostatek – jednostranný přístup: vysvětlení integrace jen konvergencí preferencí velkých států) → liberální intergovernmentalismus
 - Proces integrace do rozdělen do dvou fází:
 - Výsledky vyjednávání jsou ovlivněny konvergencí preferencí jednotlivých zemí
 - Poté rozhoduje vyjednávací síla a funkční podněty k institucionalizaci, které jsou vytvořeny transakčními náklady a touhou po kontrole domácí agendy
- Oproti tomu ekonomové s primárně zaměřují na tržní vztahy týkající se zboží, služeb a výrobních faktorů
- Dvě základní ekonomické teorie integrace
 - Teorie celní unie: snaha vysvětlit dopady integrace na bohatství zemí cestou podpory obchodu, diverzifikace obchodu a reálných směnných relací
 - **Jacob Viner** – dílo *Otázky celní unie* (1950): „Utvoření celní unie zahrnuje odstranění obchodních bariér uvnitř regionálního seskupení a harmonizaci cel na importy z nečlenských zemí.“
 - Odstranění bariér pro pohyb zboží → efekt „tvorby obchodu“
 - Výstup z domácího neefektivního průmyslu je nahrazen v důsledku odbourání překážek pro pohyb zboží levnějšími dovozy efektivnějšího průmyslu → pro danou zemi to je prospěšné, neboť se sníží ceny, což se projeví v úspoře spotřebitelů a umožní další výrobní zisky
 - Společný celní sazebník ale může vést také k negativnímu jevu: „odklonu obchodu“
 - Třetí země mohou být před vytvořením celní unie nejlevnějšími dodavateli → celní unie zvýší cla → sníží se import → zvýší se ceny, neboť se musí dovážet něco dražšího
 - Teorie optimální měnové oblasti: snaha vysvětlit podmínky, za nichž je ekonomicky efektivní vytvořit měnovou unii
 - Concept of optimal currency area (OCA) = it is a region in which it would maximize economic efficiency to have the entire region share a single currency
 - **McKinnon** criterion: country is small and open to trade = the cost of giving up the exchange rate mechanism is lower
 - **Kennan** criterion: countries whose production and exports are diversified and of similar structure are more suited to forming a currency union
 - **Mundell** criterion: countries that share strong economic ties may benefit from a common currency – this allows for closer integration of capital markets and facilitates trade

- the cost of forgoing the exchange rate mechanism will be less if other instruments (wage/price flexibility/factor movements/budget transfers) can replace it – easier movement of people is condition for OCAs
- four main criteria for an optimal OCA
 - capital mobility and price and wage flexibility
 - movement of financial resources is easy – it facilitates overall trade and boost economy
 - market forces of supply and demand can distribute money where it is needed and maintain a balanced economic system
 - Similarities in economic structure, business cycles
 - Economic booms are shared and the OCA's central bank can offset and diffuse economic recessions by promoting growth and containing inflation
 - Labour market mobility and flexibility
 - A currency risk-sharing system across countries
 - It requires the distribution of money to regions experiencing economic difficulties
 - European sovereign crisis = evidence of the failure of EMU to satisfy this criterion
- Benefits of the monetary union
 - Transaction costs of changing money disappears
 - Economic and monetary union = further step towards completion of the Single Market
 - Quoting all prices in a single currency to provide a stimulus to price convergence
 - Increased transparency in comparing prices
 - It could encourage the creating of a deeper capital market
 - As euro markets for money becomes more integrated, transaction costs will fall
 - X the main European financial centre – the City of London remains outside euro area
 - It encourages trade growth
 - Euro = international reserve currency = benefits of seigniorage
 - X non-euro countries also hold euro = costs of seigniorage
 - Monetary union entails the introduction of a common monetary policy
 - Likely reduction of inflation and interest rates (assumption that ECB is committed to low inflation)
 - * “borrow credibility”
 - * process of convergence of preferences with regard to political goals
 - Exchange rate uncertainty removed = firms are likely to have better long-run information about future prices
 - According to the neo-functional approach – EMU further the integration process through spill-over into other policy areas
 - Members of EMU = more weight at a world level in their dealings
- Costs of monetary union

- Loss of an autonomous monetary policy = loss of the power to change the exchange rate mechanism
 - Single interest rate may be unsuited to the differing economic situation
 - Because of different economic cycles
 - X participating in EMU will bring business cycles more in line
 - Exchange rate mechanism = absorber in the event of asymmetric shocks (= disturbances that affect the countries involved in different ways)
 - Rise in oil prices affects countries differently according to their oil dependency
 - A single action by ECM may have different effects in various euro countries depending on their banking systems, financial markets...
 - E.g. France = intensive in the production of wine, Germany = intensive in the production of beer;
 - Consumers start drinking beer in place of wine = output decline in France = output rise in Germany = increased unemployment in France = lower unemployment in Germany = incentives for French workers to move to Germany
 - France devalue franc against D-mark = cause French output cheaper relative to German output = likely that people will start drinking wine
- Psychological cost of losing a national currency
- Technical costs = printing of a new money, the adjustment of slot machines...
- Loss of seigniorage for some EU member states
- Teorie fiskálního federalismu: zkoumá důvody pro existenci federální struktury určuje pravidla pro ustanovování řídicích složek pro různé části fiskální politiky na úrovni vlády a přihlíží k efektivnosti použití různých právních systémů
 - přesah národní fiskální politiky přes hranice vytváří impuls pro koordinaci politik
 - cílem těchto politik je alokační efektivnost soukromých trhů (tj. zvýšení tržní výkonnosti) a distribuční efekt fiskálních politik vlád příslušné země
 - alokační efektivnost posiluje myšlenku na vytvoření fiskální autority na úrovni regionu
 - x únik daňových poplatníků ze země ale snižuje schopnost místní vlády vytvářet fiskální zdroje a přerozdělovat je ve prospěch této země (distribuční efekt) – což svědčí ve prospěch národní fiskální autority

Geografické regiony mohou být stanoveny buď politicky, **jako administrativní jednotka, nebo mohou vzniknout přirozeně, jako kulturní, či národnostní nebo náboženský celek, případně na základě vztahů jako (heterogenní) funkční region.** Z různých hledisek tak existují regiony mnohé, často se překrývají. (**územně-správní jednotky v mnoha zemích**)

- 5 forem regionalismu
 - Sociální integrace
 - Regionální povědomí
 - Mezystátní spolupráce
 - Ekonomická integrace
 - Konsolidovaný regionální blok

Said- Orientalismus

Jak autor píše v Úvodu (1–40), pojem orientalismus (orientalism) je výslednicí vzájemného působení celé řady složek, které se manifestují zaprvé ve „druh[u] myšlení založen[ém] na ontologickém a epistemologickém rozlišení mezi ‚Orientem‘ [...] a ‚Okcidentem‘ či ‚Západem““ (12), zadruhé ve vědeckých metodách, jimiž Západ o Orientu shromažďuje informace a produkuje znalosti, a zatřetí v institucích zajišťujících koloniální správu a dominanci Západu v oblasti Orientu (11–14). Orientalismus je diskurz metodologicky založený na hierarchických vztazích mezi binárními opozicemi a na esencionalismu; umožňuje tak pozitivní definici evropské kultury ve vztahu k zemím ležícím od Evropy na východ a zároveň legitimizuje její nadvládu v této oblasti.

Obyvatelstvo Orientu vnímá totiž Evropa jako homogenní skupinu, jež pro svou všeobecnou zaostalost není s to sebe samu reprezentovat. Said se proti takovému pojetí Orientu ohrazuje, jeho úmyslem však není oprava a dosažení faktické shody mezi reálným Orientem a jeho prezentací v západní kultuře. Geo grafické vymezení prostoru Orientu je podle něj arbitrární záležitostí a stejně jako kategorizování jednotlivců podle jejich národní příslušnosti, kulturních tradic či náboženského přesvědčení je čistě produktem lidského myšlení, nikoli přírodní daností. Zajímá ho proto vnitřní konzistence orientalismu a vliv, kterým tento diskurz disponuje právě bez ohledu na vztah k realitě Orientu: „Význam orientalismu spočívá spíše v roli jistého znaku euroatlantické nadvlády nad Orientem než ve funkci verifikovatelného diskurzu o Orientu“ (16).

V I. části Šíře orientalismu (41–131) autor načrtává souvislosti mezi vzestupem orientalismu jakožto vědního oboru a ekonomicko-politickým postavením Británie a Francie, jež zhruba do poloviny 20. století disponovaly největším rozsahem kolonií. Zásadně proto ovlivnily i pojetí orientalismu, třebaže se od počátku 18. století etabloval takřka po celé Evropě. V úvodu této části autor pod názvem Orient a orientálci (43–63; v originále *Knowing the Oriental*) na analýze politické prezentace a odborného článku z britského kontextu počátku 20. století ukazuje, jak se projevy evropské nadřazenosti odrážejí v metodách, jimiž Evropani poznávají, interpretují a ve výsledku utváří Orient.

Orientálec (the Oriental) je pasivním, ontologicky v podstatě stabilním objektem zkoumání, jemuž je odepřena možnost podílet se na generování poznání o sobě samém (44). Autoritativní postavení orientalisty je umocňováno jak rozvojem vědních oborů jako etnologie, srovnávací anatomie, frenologie, fi lologie či historie, tak expanzí evropského kolonialismu: v letech 1815–1914 se evropské koloniální impérium rozrostlo z 35 % ovládaného zemského povrchu na 85 % (52–54). Dominantní pozice Evropana dovozovala promítnout vztah silný—slabší do komparativního hodnocení: Orientálec je „iracionální, nemravný, dětinský, „jiný““; z toho jaksi vyplývá, že Evropan je „racionální, počestný, vyzrálý, „normální““ (53). Vlastnosti jako zaostalost, lenost, intelektuální a kulturní nevyzrálost a nekompetentnost ve věcech správy vlastní společnosti se tak etablují jako základní charakteristiky všech Orientálců, jednotliví autoři je od sebe budou ve svých dílech přejímat a používat jich k ospravedlnění evropské dominance. Ve 2. kap. Imaginativní zeměpis a jeho obrazy. Orientalizace Orientu (64–88) autor názorně (včetně modelového příkladu ohrazení půdy a vymezení „barbarského okolí“) ukazuje arbitrárnost rozčlenění geografického prostoru na „nás“ a „jejich“ (69). Objasňuje, jak historická animozita mezi křesťanstvím a islámem přispívá v evropské tradici k negativnímu vnímání Orientu (72–78), a dokládá rané pokusy o inscenování (staging) koherence Orientu a Evropy v pojetí islámu jako „scestné verze křesťanství“ (77).

Orientalismus mění rozsáhlou oblast za hranicemi známé Evropy v omezené jeviště, na němž se má (nutně neadekvátně) reprezentovat celý Východ, a to prostřednictvím omezeného repertoáru emblematických prostorů a fi gur jako Sfi nga, Kleopatra, Trója atp.

(78). Dále upozorňuje, že ačkoli je Orient geograficky, kulturně, jazykově i nábožensky výrazně diverzifikován, orientalisté (Orientalists) se nejvíce věnují studiu islámu na Blízkém či Středním východě, případně na severu Afriky. Said poukazuje na převažující tendenci orientalistů druhé poloviny 19. století zabývat se Orientem tzv. klasického období, nikoli Orientem reálným. Cesty, které vědcům odhalí žitou realitu soudobého Orientu, se proto stávají zdrojem deziluze, neboť významně kontrastují s jejich očekáváními. Orientalisté se tak utvrzují v přesvědčení, že Orient degeneruje, a je tudíž nezbytné, aby se Západ zhostil civilizačních projektů v této oblasti (88).

Dvěma takovým projektům je věnována 3., eponymní kap. Autor zde popisuje přínos, který pro orientalismus znamenala Napoleonova invaze do Egypta (1798), jejímž cílem bylo nejen zemi anektovat, ale také učinit objektem moderního vědeckého poznání. Před Napoleonem byl orientalismus deskriptivní disciplínou; po invazi se podle Saida jazyk oboru radikálně proměnil a stal se prostředkem tvoření (creation) Orientu. Takového Orientu, jaký byl Evropou re-konstruován, aby byl zbaven své cizosti (strangeness) (96–104). Druhým projektem je výstavba Suezského průplavu dokončená v roce 1869, která symbolizovala „pozvednutí Orientu jako celku“ a demonstrovala evropskou technologickou vyspělost (107). Ve 4. kap. Krize (110–129) pojednává Said limity orientalismu. Předmětem zkoumání orientalismu byly především texty o Orientu (textual attitude), nikoli studium skutečného Orientu. Došlo k zakonzervování neměnného stavu, zkonstruovaného orientalismem jako „orientalizovaný Orient“ (orientalized Orient); „nastupující pojetí Orientu odvislá od politicko-spoločenského vývoje po konci druhé světové války pro orientalisty tak jednoduše představují zrazení Orientu starého vším novým“ (123).

Tyto postoje pak znesnadnily proměnu a vnitřní diferenciaci orientalistického diskurzu v návaznosti na rozpad britského impéria a s ním související snahy národněosvobozených hnutí, jež v koloniích usilovala o nezávislost. Současně pak negativně ovlivnily i schopnost vlastního oboru přizpůsobit se následnému vývoji v humanitních vědách (123). II. část nese název Orientalistické struktury a restrukturalizace (131–225). V 1. kap. Překreslené hranice, přeformulované otázky, sekularizované náboženství (131–144) Said detailněji rozebírá vývoj moderního orientalismu a způsoby instrumentalizace Orientu pro ekonomické a mocenské cíle Západu. Jeho hlavní tezí je, že moderní orientalismus konce 18. a začátku 19. století podrobuje revizi struktury zděděné z minulosti a spojené s náboženstvím: moderní orientalismus má být napříště sekularizovanou disciplínou (141). 2. kap. s titulem Silvestre de Sacy a Ernest Renan. Racionální antropologie a filologická laboratoř (145–171) věnuje Said působení hlavních tvůrců diskurzu moderního orientalismu Silvestra de Sacyho (v prvních třech desetiletích 19. století) a Ernesta Renana (v 50.–70. letech 19. století). Jejich vliv je podle autora názoru v orientalismu patrný ještě v současnosti.

Podle Sacyho je úlohou orientalisty přiblížit Orient Evropanům srozumitelnou formou, to znamená, že rozhoduje o formách re-prezentace Orientu, a ten se ve výsledku stává jeho dílem (151). Renanův přístup je jednak ukázkou jedné větve orientalismu jako „laboratorního“ filologického bádání (164–165), jednak ukázkou myšlení v binárních opozicích, v jeho případě organický–neorganický: indoevropské jazyky Renan viděl jako živé, organické, a tedy normální, kdežto semitské jazyky se mu jevily neorganické, jako zkameněliny neschopné regenerace, korespondující s neschopností kulturní obrody jejich mluvčích (165–166).

Také 3. kap. Orientální pobyt a orientalistika. Požadavky lexikografie a imaginace (172–191) ilustruje, jak mocenské zájmy formují vědecké poznatky a obráceně, jak ustavení badatelské terminologie a praxe v 19. století současně přispívalo k udržení mocenského postavení orientalismu jako disciplíny, která měla vliv i na osobní zkušenost Evropanů s pobytem v orientálních zemích. Autor uvažuje nad tím, co a jak mohli tito „rezidenti v Orientu“ poznat jakožto představitelé impéria, v němž byl samotný Orient obsažen (181); typologizuje a

dobovými příklady dokládá projevy literární tvorby a postoje spisovatele k tomuto prostředí (182–191).

V závěrečné kap. II. části, nazvané Britové a Francouzi. Poutníci a jejich poutě (192–225) představuje Said cestopisy 19. století jako potencionální konkurenci pro akademický orientalismus. Autoři cestopisů se nezdálo cítit příliš svazování požadavky a regulami oboru a chtějí svou zkušenost pojednat nově: podle Saida se vedle Chateaubrianda také Flaubert, de Vigny, Nerval, Kinglake, Disraeli, Burton „[...] na svou pout' vypravili proto, aby starý orientalistický archiv zbavili zatuchlosti“ (194). Pro autory anglického jazyka byla Orientem především Indie, a Blízký východ se nalézal pouze „na cestě do nejvýznamnější britské kolonie“; tento Orient byl pro autory spojen s majetnickým prožitkem či hmotným vlastnictvím, jež určovalo také „materiální obraznost“ jejich literárního projevu (194). Pro Francouze, kteří v zápase o některé z kolonií prohráli, byl Orient spojen s prožitkem ztráty, ale i se vzpomínkami a tajemstvími, které se spojovaly ve „virtuózní způsob života“ (195) ústící v básnickou imaginaci, jakou lze najít u Nerval a Flauberta. Těm Said věnuje největší pozornost, neboť jejich zásadní význam spočívá v tom, že „vytvořili dílo, které je [s orientalismem] spojeno a v jistém smyslu z něj vychází, přestože je na něm zároveň nezávislé“ (207), třebaže diskurz orientalismu byl ve Flaubertově a Nervalově době natolik etablován, že v podstatě určoval techniky psaní i repertoár toho, co mohlo a nemohlo být v textu sděleno (205). Pro Nerval je Orient symbolem cesty za unikajícím snem a nenaplněnou touhou, Flaubertův Orient je smyslný a jeho ztělesněním je orientální žena či lépe její tělesnost, nespoutanost a údajná animalita (211–215).

Ve III. části Orientalismus dnes (227–370) Said analyzuje epistemo logická východiska orientalismu a diskutuje kulturně a sociálně determinované možnosti a limity poznání a produkce znalostí. 1. kap. s názvem Orientalismus zjevný a skrytý (229–255) přináší autorovo celkové zhodnocení disciplíny jakožto mocensko-politické doktríny Západu. Relativní převahu Západu má dosvědčovat i skutečnost, že orientalismus nemá v orientálních zemích ekvivalent ve formě podobného studijního oboru (235). Důsledkem přetrvávajícího spojení orientalismu s představou evropské kulturní nadřazenosti je fakt, že termín „orientální“ dávno pozbyl neutrality a stal se hodnotícím, předsudečným označením. Pojem Orientálec je v západní kultuře spojován s těmi, od kterých se společnost odvrací „jako od nežádoucích a cizorodých prvků“, jimiž jsou např. delikventi, duševně nemocní, chudí, ale i ženy (235). Právě neschopnost refl. exe hodnotového zatížení tohoto pojmu je jedním z projevů latentního, tedy skrytého orientalismu. Explicitní, zjevný orientalismus je totožný se souborem názorů představených v historických, socio logických, literárních a jazykových studiích.

2. kap. Styl, odbornost, vize. Praktický ráz orientalismu (256–288) popisuje způsoby, jimiž (si) Západ odůvodňoval svou kontrolu nad Orientem: zaprvé ji „bílý muž“ vysvětloval nadřazeností bílé rasy přinášející „přátelské vedení“ (tento postoj je ilustrován Kiplingovými verši, 256; zadruhé diskurz orientalismu hojně využíval zevšeobecnujících tvrzení o „orientální“ povaze jednotlivých jevů, jež překrývala jejich specifické vlastnosti a umožňovala konstrukci reality, nacházející oporu v dosavadních orientalistických dílech. Další orientalistickou strategií bylo esencialistické pojetí charakteru Orientálců — semitský v Renanově pojetí znamenal nadčasovou, nadindividuální kategorii (262).

Moderní britsko-francouzský orientalismus v době největšího rozkvětu (289–320) je název 3. kap., v níž Said s ohledem na historické události a socio-ekonomický kontext popisuje rozdílný přístup britských a francouzských orientalistů ke koloniím v období kolem první světové války. Před ní převládal názor, že západní znalost Orientu svědčí o způsobilosti Západu pro poznávání této oblasti, a je tak důkazem jeho kulturní nadvlády či „svrchovanosti“ (suzerainty, 290), po skončení válečného konfliktu se postoj orientalistů částečně proměnil a někteří začali Orient nahlížet jako možného partnera a přiznávat mu právo na sebeurčení. Svět

čelil ekonomické krizi a oslabení dominantní role Západu se stalo výzvou pro mnohé země Orientu, třebaže většina z nich dosáhla plné nezávislosti až v prvním desetiletí po druhé světové válce. Autor znovu zdůrazňuje, že ve zkoumání reprezentace Orientu nejde o odhalení deformace nějaké jeho podstaty, nýbrž o zkoumání funkce této reprezentace v propojení se specifickým historickým a myšlenkovým prostředím (307–309).

Ve 4. kap. Nejnovější fáze (321–370) shrnuje Said čtyři hlavní dogmata či lépe předsudky orientalismu, které jsou v oboru hluboce zahnížděny od jeho moderních počátků. V současnosti se nejvíce projevují v přístupu ke studiu islámu a kultury arabských zemí. Prvním dogmatem je jasné vytyčení rozdílů mezi západní a arabskou kulturou. Zatímco první jsou racionální, lidští a civilizovaní, druhí jsou vyšinutí, necivilizovaní a podřízení. Druhým principem je vyvozování závěrů o arabské kultuře na základě „klasických“ textů namísto získávání poznatků o současných realitách regionu. Zatřetí přetrvává názor, že Orient stále není s to definovat a poznávat sám sebe, a konečně začtvrté panuje přesvědčení, že Orientu je třeba se obávat, tudíž je vhodné si jej podrobit (viz sovětská invaze do Afghánistánu, snaha USA o kontrolu nad nerostným bohatstvím na Blízkém (Středním) východě nebo negativní zobrazování arabského obyvatelstva jak v médiích, tak v odborných statích orientalistů). Na konci závěrečné kap. se Said zamýšlí nad orientalismem ve Spojených státech amerických, které po druhé světové válce postupně zaujaly roli globální velmoci. Přestože americký orientalismus navazuje na diskurz evropský, je chápán spíše jako obor spadající do společenských věd než do oblasti filologie a literatury, jak tomu bylo v jeho evropských počátcích (327). V praxi se pak americký orientalismus manifestuje např. na poli americké zahraniční politiky (362–366).

Saidův rozbor orientalismu se nese v intencích Foucaultova a Gramsciho pojetí diskurzu a hegemonie, v němž diskurz konstruuje a reprodukuje mocenské vztahy tak, aby dosáhl výsadního postavení v určité oblasti a podmanil si diskurzy konkurenční. Je-li diskurz „neviditelný“ a jeho působení je lidské mysli skryto, lze hovořit o hegemonii diskurzu: to se projevuje právě ve výše zmíněném latentním, skrytém, nevědomém orientalismu. Said se snaží předkládané argumenty nahlížet z různých hledisek (kulturních, ekonomických, politických — vždy v jejich historicitě) a pro jejich vyjádření opakovaně hledá nové, výstižnější formulace. Vždy však reflektuje pozici, ze které hovoří (strategic location), neboť už ta podle něj ovlivňuje nejen způsob, jakým poznáváme, ale spoluurčuje i předmět našeho poznání. Jeho kniha popisuje orientalismus jako proces konstruování Druhého a zároveň jako institucionalizovanou metodu nakládání s Druhým. Implicitně je v ní obsaženo hledání odpovědi na to, jak eticky a zodpovědně pracovat ve společenských vědách a politické práci s rozdíly mezi jednotlivci, etniky, národy, kulturami atd.

Saidův Orientalismus je považován za jeden ze zakládajících textů postkoloniálních studií, zastoupených dále např. pracemi Frantze Fanona, Alberta Memmiho, Homiho Bhabhy, Gayatri Chakravorty Spivakové, Trinh T. Minh-haové nebo Chandry Talpade Mohantyové či Parthy Chatterjeeho. Předmětem zkoumání postkoloniálních studií je jednak konstrukce a podrývání mocenských vztahů na ose kolonizovaní — kolonizátoři, jednak formy politické a kulturní rezistence vůči dominantní moci a zároveň formy a projevy nacionalismu v (de)kolonizovaných zemích. Na poli literatury se disciplína orientuje na kritickou analýzu tvorby literárního kánonu a reinterpetaci zavedených literárních děl z pohledu marginalizovaných menšin. Nejkritičtější odezvy se Orientalismu dostalo od Bernarda Lewise, jehož pojetí islámu, arabského světa a Orientu obecně se Said obsáhle věnuje v kap. Orientalismus dnes. Lewis reagoval s výhradami jak na Saidovu kritiku, tak na jeho dílo a polemiky mezi oběma mysliteli pokračovaly až do Saidovy smrti.

13. Soudobé dějiny

- Vymezení jako období, které se již stalo, ale stále jej můžeme zachytit ve výpovědích svědků
 - o Statické – konkrétní rok/milník (nultá hodina – 1789, 1917, 1945) nebo perioda (věd demokratických revolucí, přechod od feudalismu ke kapitalismu)
 - o Dynamické – mění se v čase (každá epocha má své vlastní soudobé dějiny = ad hoc dle výzkumu)
- Éry:
 - o Pravěk-starověk-středověk-novověk
 - o Novověk dělen na moderní dějiny, soudobé dějiny a dějiny současnosti
 - Spoluprožívané dějiny – žijí svědkové, ústní svědectví
 - Pramenná základna – různorodá, velký nárok na vědecké zpracování
 - Perspektiva – těžší, odstup není příliš možný
 - Soudobost = bod přerušení návaznosti, ovlivňuje současnost
 - Současnost = za soudobou, ale není to přítomnost
- **Hans Rothfels** dal plnou definici soudobým dějinám (článek *Soudobé dějiny jako úkol*, 1955)
 - o Soudobé dějiny jsou takové dějiny, které historik sám prožil a jejichž události byl sám součástí
 - o Jsou to dějiny „jedné generace současníků“, epocha „dějin spolužijících“
 - o Cílem soudobých dějin je kriticky se „vyrovnat“ a „vyrovnávat“ s nedávnou minulostí a nikoliv adorat výsledek minulosti jako cosi nutného a dobrého
 - o Generace stárnou → neustálé posouvání v čase
 - o Prameny soudobých dějin
 - „mitleben“: spoluprožívané dějiny, žijí ještě svědkové, možnost zachovat dějiny v přímém svědectví – prameny (oral history)
 - „wissenschaftliche Behandlug“: vymezení se proti „žurnalistice“ a tedy zachování vědeckého statutu zkoumání – věda
 - „neue Epoche begonnen hat“: kdy začínají soudobé dějiny, čím se liší od ostatních, jak navazují (vymezení v čase) – kontinuita či diskontinuita
- Interdisciplinarita – podstatné vs. pomíjivé
- Heuristika = sběr zdrojů – transnacionální vs. národní perspektiva
- Diskurzivní povaha = národní muzea, historická legislativa v Rusku
- **Holocaust** jako klíčový fenomén soudobých dějin:
 - o **otázka terminologie** – Khurb/Hurban, h/Holocaust, Shoah; pojem tak viditelně kolísá mezi několika možnostmi
 - o **otázka singularity** – Do jaké míry lze mluvit o ojedinělé unikátní události? Či je možné ji s něčím srovnat? -> holocaust vs. genocida (Rwanda, Arméni v Turecku, Bosna a Hercegovina, zákroky proti sexuálním menšinám)
 - v Evropě holocaust **fundační mýtus a zároveň zřejmé dělítko**
 - o **otázka dynamiky** – holocaust jako ontologické a epistemologické zlo (Hannah Arendtová a proces s Eichmannem)
 - o victim – perpetrator - bystander
- **Fernand Braudel** - představitel 2. generace školy Annales
 - o Zabývá se jiným přístupem k minulosti – dle něj neexistuje jeden historický čas – rozlišuje tři historické časy
 - Čas dlouhého trvání – pro člověka nepostihnutelné klimatické či geologické změny (takřka nehybné dějiny)

- Čas konjunktur – odvíjející se dějiny hospodářských, sociálních a politických struktur (čas agrární, čas demografického vývoje...)
- Čas událostní – rychlý čas politických událostí (bitvy, vlády, významné osobnosti...)
- **Prameny = základní zdroje přenosu informací**
 - Velká kvantita a velká různorodost – čím více se posouvám do přítomnosti, tím více zdrojů
 - Různé nosiče pramenné informace – film, tisk, rozhlas, televize, průzkumy, statistiky, klasický archiv (a jeho digitalizace)
 - Oral history – otázka, zda jde od subdisciplínu či metodu
 - Hlavně reflexe 2. SV a válečných zločinů
 - Důležitá je kritická interpretace
- **Fenoménem soudobých dějin je Holocaust**
 - Singularita pojmu
 - Terminologie se proměňovala a proměňuje (Khurb/Hurban, h/Holocaust, Shoah)
 - Do jaké míry jde o unikátní fenomén, který nemá paralelu? Nebo je to podobné něčemu jinému?
 - Holocaust a genocida/y (Arméni, BiH, Rwanda, sexuální menšiny)
 - Absolutní a složená
 - Holocaust jako fundační mýtus a dělítő Evropy (holocaust a židokomuna)
 - Chápání Holocaustu v Izraeli (dlouhou dobu odmítání – jakoby, že šli lidé pasivně na smrt → raději slyšeli třeba na povstání ve Varšavském ghettu)
 - Dynamika
 - Od zvěrstva k holocaustu
 - Proměna chápání v Izraeli
 - **Theodor Adorno** – „psát básně o Auschwitzu je špatné“
 - Zakladatel Kritické teorie Frankfurtské školy – interdisciplinární výzkum moderních společenských jevů, které připouštějí příklon k totalitním tendencím v demokratických uspořádáních
 - Kritika modernity – moderní doba se vyznačuje převážením racionálního myšlení – to mělo lidstvo osvobodit od strachu a učinit člověka pánem přírody → vznik moderních masových výrobních procesů – kapitalismus zaměřený na pokrok a ekonomický růst ale člověka opět zotročily
 - Tyto nové prostředky zotročení nejsou tolik přímé, ale zato mají globální dopad + jsou živě neustálým výzkumem
 - Změna po procesu s Eichmanem (kniha **Arendtové**)
 - **Hannah Arendt** – *Eichmann v Jeruzalémě: zpráva o banalitě zla*
 - Arendtová na základě pozorování u soudu a na základě svého výzkumu došla k závěru, že Eichmann byl

docela obyčejný člověk (ne monstrum, jak ho většina chápala) – i přes hrůzné činy to byl spořádaný otec rodiny, nenápaditý a výkonný úředník

- Eichmann sebe samého chápal jako úředníka, jenž má plnit povinnosti a rozkazy plynoucí z jeho povolání
- Hrůzy, kterých se dopustil, byly důsledkem toho, že se jako úředník zřekl vlastního svědomí a vlastní morální autonomie → o svých činech nepřemýšlel a prostě konal rozkazy (jeho jednání nebylo motivováno)

○ Trauma

- Po válce otázky, zda o tom raději nemlčet
- Výzkum traumatu holocaustu v 60. letech – v rodinách to je a nemluví se o tom (vyvolá to až Vietnamská válka)
 - Jsou tím vlastně postiženi i lidé narození v 50. letech (rodiče se jim třeba zabijí a oni nechápou proč → přenos traumatu)

○ Prameny studia Holocaustu

- Ringelblumův archiv (Oneg šabat, Oyneg Shabbos)
 - **Emanuel Ringelblum** (1900 – 1944) – pracovník a organizátor tajného archivu, pořízeného a ukrytého během 2. SV ve Varšavském ghettu
 - Shromažďování svědectví varšavských Židů a židovských uprchlíků z celého Polska v období 1940 až 1943 (deníky, eseje, kresby, plakáty...)
 - Vše ukryto v konvích na mléko – po válce část ukryta v ruinách ghetta
- Svědectví
 - Otázka spolehlivosti, objektivnosti výpovědi – paměť je dost ošidná
 - **Jan Tomasz Gross** – dílo *Sousedé: Zničení židovské komunity v Jedwabném* (2000) – popřel do té dosavadní výklad, že za událostmi v Jedwabném stáli němečtí nacisté → vraždu spáchali místní Poláci, „zcela běžní lidé“
 - šetření Ústavu národní paměti informace z knihy potvrdilo
 - x dosavadní svědectví osob
 - různé perspektivy svědectví – nejen oběti, ale třeba i ti, kteří jen pasivně přihlíželi
- vznik nových pramenů – například tělového (tělesné pozůstatky jako „pramen“ poznání genocidy – vykopávání těl v Srebrenici)

Francis Fukuyama: Konec dějin a poslední člověk

Francis Fukuyama

- Narozen roku 1952 japonským rodičům v USA
- Studoval literaturu na univerzitě v Yale, poté political science na Harvard (zde se setkal s Huntingtonem a Mansfieldem) – tam také získal doktorský titul za práci týkající se sovětské hrozby na Blízkém východě, za vlády Reagana pracoval v Bílém domě a na ministerstvu zahraničí, byl členem americké delegace při egyptsko-izraelských jednáních o palestinské autonomii
- Profesor mezinárodní politické ekonomie na univerzitě Johna Hopkinse

Hlavní témata a myšlenky knihy

- Liberální demokracie tvoří konečný bod ideologické evoluce lidstva, konečnou formu lidské vlády – jako taková tedy tvoří konec dějin
- Předchozí formy vlád byly charakteristické různými nedostatky, které nakonec vedly k jejich zhroucení
- Neznamená to ale samozřejmě, že stabilní demokracie neprovázejí nespravedlnosti a sociální problémy – principy svobody a rovnosti nejsou totiž důsledně uplatňovány
- Konec dějin ≠ konec běhu událostí
 - o Skončily dějiny chápané jako evoluční proces
 - o Ukončení vývoje fundamentálních principů a institucí, všechny velké otázky budou zodpovězeny
- Hegel, Marx: evoluce lidských dějin nemá otevřený konec; skončí až ve chvíli, kdy lidstvo dosáhne takové formy společnosti, která uspokojí jeho nejhlubší a nejzákladnější touhy
 - o Pro Hegela je koncem dějin liberální stát
 - o Pro Marxe je konec dějin komunistická společnost

Znovu položená stará otázka

- Vysvětlení, proč je nutné se zabývat možnostmi existence světových dějin
- Po druhé světové válce vznik pesimismu ohledně možnosti pokroku v dějinách
 - o Krize politiky dvacátého století: vyústění ve války, které zahubily miliony lidí
 - o Intelektuální krize západního racionalismu: neexistence intelektuálních zdrojů, které by bránily liberální demokracii
- Na druhou stranu ale na počátku 90. let svět nepoznává žádná nová zla, ba naopak, svět se v jistých ohledech stal lepším
 - o Autoritativní režimy různých typů se postupně hroutily
- To, co poslední dobou slaví vítězství, není liberální praxe, ale liberální idea
 - o V převážné části světa neexistuje ideologie aspirující na všeobecnou platnost, která by mohla soupeřit s liberální demokracií
 - o Samozřejmě, že existují problémy (bezdomovectví, drogy...) – nelze si ale přestavit svět, který se výrazně liší od současného a je zároveň lepší
- Při pohledu na celý dějinný horizont zaujímá liberální demokracie zvláštní místo
 - o Osud demokracie se zmítal v cyklech, zároveň je ale patrný dlouhodobý vývoj demokratickým směrem
 - o Nárůst demokracie nebyl plynulý ani jednosměrný (Latinská Amerika v 70' měla méně demokracií než v 50'), na druhou stranu však všechny nepříznivé výkyvy se opět vrátily do původního stavu a počet demokracií se celkově ve světě dosud zvýšil

- Dějiny nejsou nahodilý řetězec událostí, ale smysluplný celek, v němž se vyvíjely a projevovaly lidské představy o povaze spravedlivého politického a společenského řádu
- Pokud si nelze představit svět výrazně odlišný od našeho, pokud si nedokážeme představit jinou formu uspořádání, která by lépe uspokojila naše potřeby, existuje eventualita možného konce dějin

Stařecký věk lidstva

- Světové dějiny ≠ dějiny světa (encyklopedický soupis toho, co se kdy stalo)
 - o Pokus najít smysluplný vzorec celkového vývoje lidských společností obecně
- Moderní přírodověda jako regulátor/mechanismus k výkladu směřovanosti a souvislosti dějin
 - o Umožňuje pochopení řady specifických detailů historické evoluce: proč lidé jezdili nejprve na koňských povozech a po železnici, než se posadili do auta a letadel; proč jsou pozdější společnosti urbanizovanější; proč moderní politické strany vystřídaly kmeny coby primární skupinové loajality
- Moderní přírodověda je totiž jediná významná společenská aktivita, která je kumulativní – rozvoj působil na všechny společnosti, jichž se dotýkal, stejným způsobem
 - o Technologie může poskytovat vojenskou výhodu – vzhledem k mezinárodnímu systému států, kde je neustála hrozba války, nemůže žádný stát rozvoj technologií opomíjet
 - o Moderní přírodověda stanovuje horizont možností ekonomické produkce – technologie umožňuje neomezené hromadění bohatství = uspokojování neustále zvyšujícího množství lidských tužeb = *homogenizace lidských společností bez ohledu na jejich historický původ či kulturní dědictví
 - o Země, které procházely ekonomickou modernizací, se podobají
- Historický mechanismus představený moderní přírodovědou je nedostačující k objasnění fenoménu demokracie
- Moderní přírodověda = určitý regulátor historické změny ≠ příčina změny
- Logika moderní přírodovědy je ve skutečnosti ekonomická interpretace historické změny – ta vede v důsledku ke kapitalismu (věda se nevyvíjí pouze v důsledku zvědavosti člověka, ale protože uspokojuje lidskou touhu po bezpečí a neomezeném získávání hmotných statků – př. Moderní korporace neudržují výzkumná centra pro zvědavost, ale aby vydělaly peníze)
 - o Ten ale nevysvětluje, proč je pro lidi autoritou spíše byrokratický nadřízený než kněz apod...
- Člověk ale není pouze ekonomický tvor

Boj o uznání

- Nematerialistické pojetí dějin **Hegela** – založené na boji o uznání
- Podle **Hegela** lidé, stejně jako zvířata, mají přirozené potřeby, touží po vnějších objektech (jídlo, pití, střecha nad hlavou...) a hlavně touží přežít/žít
 - o Lidé se ale liší od zvířat tím, že navíc touží po tom být uznán (zejména jako lidská bytost = jako tvor s určitou hodnotou a důstojností)
 - o Pouze člověk je schopen překonat základní animální instinkty v zájmu něčeho vyššího
- Uznání souvisí s ochotou člověka riskovat vlastní život v boji o prestiž
- Cíl boje není určen biologicky, ale spíše něčím abstraktním = první náznak lidské svobody
- S konceptem touhy po uznání nepřichází **Hegel** jako první – poprvé jej pospal třeba **Plátón** v *Ústavě*
 - o lidská duše se skládá ze tří částí 1) toužící, 2) uvažující a 3) *thymos* = vznětlivost

- sklon pociťovat sebeúctu vychází z *thymosu* – lidé věří, že mají určitou hodnotu a pokud se k nim ostatní chovají, jako kdyby byla menší než ve skutečnosti, cítí *hněv*; když se lidé neřídí vlastním vědomím hodnoty cítí *hanbu*; jsou-li oceňováni úměrně své hodnotě, cítí *hrdost*
- podle **Hegela** je hybatelem dějin právě touha po uznání
 - na počátku dějin tato touha vedla k boji o prestiž
 - výsledkem boje bylo vytvoření základního vztahu pán-rab (třída pánů byla ochotna riskovat své životy-třída rabů podlehla přirozenému strachu ze smrti a uznala pána)
 - pán ale nebyl spokojen se svým uznáním – byl totiž uznán někým, koho nepokládal za lidskou bytost
 - zklamání z uznání dává vzniknout rozporu = který vyústí v další stádii dějin
- pro **Hegela** končí rozpor v důsledku VFR (a Americké revoluce) – protože byly zavedeny principy suverenity lidu, vznikl právní řád (každý občan uznává důstojnost a lidství jiného občana, důstojnost je zároveň uznána státem skrze zaručená práva)
- proti **Hegelovi** ale stojí anglosaské pojetí (to základem liberalismu v USA, VB)
 - hrdá snaha po uznání podřízena soukromému zájmu = žádosti spojené s rozumem (hlavně zájmem o zachování vlastního těla)
 - **Locke, Hobbes**: práva existují jako prostředky k ochraně soukromé sféry, v níž se lidé mohou obohacovat a uspokojovat své toužící já (x **Hegel** vidí práva jako cíle samy o sobě, protože lidské bytosti nejsou uspokojeni materiální prosperitou ale uznáním)
- Touha po uznání = článek mezi liberální ekonomikou a liberální politikou
- Žádost a rozum ale nevysvětlí usilování o liberální demokracii, které vyrůstá z *thymu* (část duše, která vyžaduje uznání)
- kdyby lidé měli pouze žádost a rozum, spokojeně by mohli žít v tržně orientovaných autoritativních režimech jako např. ve Francově Španělsku x mají thymus v podobě sebeúcty, a proto chtějí demokratickou vládu

Skok přes Rhodos

- Jak se různé formy touhy po uznání projevují a budou projevovat v budoucnu
 - Věřící hledá uznání pro své bohy/náboženské rituály
 - Nacionalista požaduje uznání pro určitou jazykovou, kulturní, etnickou skupinu
 - To je ale méně racionální než všeobecné uznání liberálního státu
- Častý názor, že země nemá demokratickou tradici, a proto tam nemůže být liberální demokracie (to by se ale žádná země nemohla stát liberální demokracií)
- Úspěch liberální politiky a ekonomie často závisí na iracionálních formách uznání, které by měl liberalismus překonat
 - Pro fungování demokracie je třeba vypěstovat iracionální hrdost na demokratické instituce, rozvíjet hrdou příslušnost k malým komunitám = umění sdružování
 - Práce často spojována s nepříjemnou povinností x v některých komunitách (protestanti, elity modernizující JAP v dobách Meidži) obsahovala/obsahuje prvek úsilí o uznání (v mnohých asijských zemích je to tak doposud – velká pracovní morálka posilovaná uznáním)
 - To znamená, že liberální ekonomika neobsahuje úspěch pouze na základě liberálních principů, ale vyžaduje také iracionální formu *thymu*
- Boj o uznání vysvětluje také mezinárodní politiku – fenomén imperialismu, světového impéria
 - Realismus (zahraniční politika **Henryho Kissingera**): rozkolísanost je nezbytným a stálým rysem mezinárodního řádu vzhledem k jeho trvale anarchickému charakteru

- Starší formy uznání = dynastické a náboženské ambice x v moderní době může *thymus* nabýt podoby nacionalismu
- Je-li válka poháněna touhou po uznání, liberální revoluce, by měla toto vyřešit (jako v případě pána a raba)
- Liberální demokracie nahrazuje iracionální touhu po uznání racionálním úsilím o uznání rovnosti
 - o Ve světě liberálních demokracií by tedy mělo být méně důvodů k válčení, protože všechny státy budou uznávat svou legitimitu
- Existence historického (ještě vězí v dějinách) a posthistorického světa
 - o V posthistorickém vztahu mezi státy budou probíhat na hospodářské úrovni a stará pravidla mocenské politiky ztratí význam
 - Tento svět bude rozdělen na národní státy, ty ale naleznou kompromis s liberalismem
 - Ekonomická racionalita naruší tradiční rysy suverenity
 - o Historický svět se bude dále zmitat v náboženských, nacionalistických a ideologických konfliktech
 - o Oba světy budou existovat vedle sebe
 - Styčným bodem se stane ropa: zásoby jsou totiž převážně v historickém světě
 - Dalším styčným bodem bude přistěhovalectví
 - Poslední styčný bod bude otázka světového řádu

Poslední člověk

- Konec dějin závisí na tom, zda lze v současném světě nalézt nějaké životaschopné alternativy liberální demokracie
- Vykладаč **Hegela** – **Alexandre Kojève** – zastával názor, že dějiny skončily, protože univerzální a homogenní stát (lze chápat jako liberální demokracie) vyřešil otázku uznání, protože došlo k nahrazení vztahu panství a rabství všeobecným a rovným uznáním
 - o Člověk dosáhl uznání, proto v moderním světě došlo k jeho plnému uspokojení
- Uznání = základní problém politiky – stojí na počátku tyranie, imperialismu a touhy vládnout
- Je však uznání, kterého současní občané dosáhli, skutečně dostačující?
 - o Podle levice je všeobecné uznání v liberální demokracii neúplné, protože kapitalismus nutně vytváří nerovnost a vyžaduje dělbu práce = nerovné uznání
 - o Podle pravice jsou lidské bytosti přirozeně nestejně; jednat s nimi jako s rovnými = popírat jejich lidskost
 - (hodně souvisí s myšlenkami Nietzeho – moderní demokracie nepředstavuje sebevládu bývalých rabů, nýbrž naprosté vítězství otroka; typickým občanem liberální demokracie je tedy člověk, který se vzdal své hrdé víry ve vlastní nadřazenost ve prospěch pohodlné sebezáchovy; liberální demokracie dala vzniknout člověku bez hrudi, který sestává z žádosti a rozumu ale ne z *thymu*; poslední člověk postrádá touhu být uznán = není možná výjimečnost ani úspěch – poslední člověk tedy přestal být člověkem

Nerovnost vyplývá buď z přirozenosti či ze společenských konvencí

14. Spravedlnost

Michael J. Sandel: Justice: What is the right thing to do?

- Three approaches to justice
 - o **Welfare** – justice means maximizing the utility of welfare = the greatest happiness for the greatest amount of people
 - o **Freedom** – justice means respecting freedom of choice (either the actual choices of people make in a free market or the hypothetical choices people would make in an original position of equality)
 - o **Virtue** – justice involves cultivating virtue and reasoning about the common good

Utilitarianism

- **Jeremy Bentham**: the highest principle of morality is to maximize happiness = the overall balance of pleasure over pain
 - o The right thing to do is whatever will maximize utility
 - o By utility he means whatever produces pleasure or happiness, and whatever prevents pain or suffering
- X utilitarianism fails to respect individual rights – by caring only about the sum of satisfactions, it can run roughshod over individual people
 - o For utilitarianism individual matters only in the sense that each person's preferences should be counted along with everyone else's
 - o E.g. is torture ever justified? – even if it prevents the terrorist attack? Would you torture terrorist's daughter in order to force him to tell you where he plans the attack?
- X utilitarianism weights preferences without judging them – everyone's preferences count equally
 - o But is it possible to translate all moral goods into a single currency of value without losing something in the translation?
 - o E.g. can we do cost-benefit analysis in which we place a dollar value on human life?
- **John Stuart Mill**: he attempted to reconcile individual rights with the utilitarianism
 - o Central principle: people should be free to do whatever they want, provided they do no harm to others
 - o Government may not interfere with individual liberty in order to protect a person from himself, or to impose the majority's beliefs about how to live – the only actions for which person is accountable to society are those that affect others
 - o “As long as I am not harming anyone else, my independence is, of right, absolute. Over himself, over his own body and mind, the individual is sovereign.”
 - o We should maximize utility in the long run (not case by case)
 - o All over time, respecting individual liberty will lead to the greatest happiness

Libertarianism

- Economic inequality – utilitarian logic might support radical redistribution of wealth (to transfer money from rich to the poor until the last dollar we take from the rich hurt him as much as it helps the recipient)
- X high taxes might reduce the incentives to work and invest, leading to the decline of productivity
- X taxing the rich to help the poor can be considered unjust because it violates a fundamental right – it violates the liberty to do with your money whatever you want
- = * libertarianism

- Libertarianism favours unfettered markets and oppose government regulation (not in the name of economic efficiency, but in the name of human freedom)
- Each of us has a fundamental right to liberty – the right to do whatever we want with the things we own
- It rejects three types of policies and laws that modern states commonly enact:
 - o No paternalism (opposition to laws that protects people from harming themselves – e.g. seatbelts)
 - o No morals legislations (e.g. prostitution)
 - o No redistribution of income or wealth
- Ronald Reagan, Margaret Thatcher, Friedrich A. Hayek (*The Constitution of Liberty*), Milton Friedman, Robert Nozick (*Anarchy, State and Utopia*)
- **Robert Nozick**: there is nothing wrong with the economic inequality as such (simply knowing that the Forbes 400 have billions while others are penniless does not enable us to conclude anything about the justice or injustice of the arrangements)
 - o What matters is how the distribution came about
 - o Distributive justice depends on two requirements:
 - justice in initial holdings (whether the wealth is legitimately yours)
 - justice in transfer (if you made your money through free market exchanges or from gifts voluntarily bestowed upon you by others)
 - E.g. Michael Jordan's money – he had very high salary because he was talented and indeed very good player and because people were willing to pay for the tickets and watch matches
- If I own myself, I must own my labour. If I own my labour, I must be entitled to the fruits of my labour. = Moral continuity from taxation (taking my earnings) to forced labour (taking my labour) to slavery (denying that I own myself)
- X taxation is not as bad as forced labour
- X the poor need money more
- X Jordan did not play alone. He therefore owed a debt to those who contribute to his success
- X does the self-ownership mean that I can sell myself into the slavery if the conditions (no money) force me to do so?

Markets and Morals

- Debates about whether is the free market fair? Are there some good that money cannot buy?
- The case for free market rests on two claims
 - o Freedom – libertarian case for markets
 - o Welfare – utilitarian case for markets
- X market sceptics – market choices are not always as free as they may seem, certain goods and social practices are corrupted or degraded if bought and sold for money
- E.g. What is just – drafting soldiers or hiring them?
 - o Drafting soldiers violates individual liberties (libertarians)
 - o Drafting soldiers limits people's choices, and thus reduce overall happiness (utilitarianism)
 - o x fairness and freedom – hiring people = I can choose whether I want to be soldier or not x not all people can really choose (maybe there is a need for money and being soldier is well paid = it is sort of coercion)
 - o x civic virtue and common good – military service is not just another job, it is a civic obligation (and when we see it from a market point of view we violate the principles of patriotism – e.g. private firms operating in Iraq)

What matters is the motive: Imanuel Kant

- we are rational being, worthy of dignity and respect
- morality is not about maximizing happiness but about respecting people
- he connects justice and morality to freedom

What is freedom?

- To act freely = to act autonomously
- when we act heteronomously we act in the sake of something – for the sake of ends given outside
- x acting autonomously = according to a law we give to ourselves, we do something for its own sake, as an end in itself = this is what gives human beings something special and that is dignity
- respecting human dignity = treating persons as ends in itself

What is moral?

- Moral worth of an action consists not in the consequences that flow from it, but in the intention from which the act is done
- What matters is the motive, and the motive must be of a certain kind
- It is not enough if the action conforms to the moral law – it must also be done for the sake of the moral law
- Motive of duty = moral motive
- X motive of inclination = self-interest, motive to satisfy our desires, appetites, wants
- To know what duty is, one needs to understand the supreme principle of morality
- If we are capable of freedom, we must be capable of acting according to some other kind of law (than law of nature)
 - o Freedom = act according to law we give to ourselves
- Where could such laws come from?
 - o From reason
- We are not only sentient being, we are also rational being
- Reason is not just the slave of passion – it is pure practical reason, which legislates *a priori*, regardless of all empirical ends
- Two ways that reason can command the will (two different kinds of imperative)
 - o *Hypothetical imperative* (instrumental reason) – it is always conditional
 - If you want X, then do Y.
 - o *Categorical imperative* – it is unconditional
 - If the action is represented as good in itself, and therefore as necessary for a will which of itself accords with reason
 - This imperative can be qualified as an imperative of morality
 - universalize the maxim = we should act only on principles that we could universalize without contradiction (e.g. promise to pay back the loan even if I know I will not be able to do it – is it right? = try to universalize – if everyone does that, nobody would believe such promises)
 - treat person as ends = behave to all people as to humans (without exceptions) – for Kant murder is the same as suicide because it violates humanity
- = to be free in the sense of *autonomous* requires that I act out of a *categorical imperative*
- = acting morally means acting out of duty – for the sake of the moral law
- = moral laws consist of a categorical imperative, a principle that requires us to treat persons with respects, as ends in themselves
- = only when I act in accordance with the categorical imperative am I acting freely

- We have to treat even ourselves with respect
 - o = prostitution is bad because it does not treat us with respect (x libertarianism – we can do what we want with our bodies because we own it – x Kant – we cannot, because we have to behave in accordance with the categorical imperative)
- He rejects utilitarianism in favour of a theory of justice based on a social contract
- And he derives justice and rights from social contract

John Rawls

- In fact people have not signed any contract
- X Kant appeals to *hypothetical consent* – a law is just if it could have been agreed to by the public as a whole
- X it is only puzzling alternative to an actual social contract
- **John Rawls** offers answer – the way we think about justice is to ask what principles we would agree to in an initial situation of equality
 - o Suppose we gather just as we are to choose the principle to govern our collective life – to write a social contract
 - o It would be difficult to agree because people are different (religion, nation, ethnicity, education)
 - So we would have to make a compromise = that means that we cannot speak of just agreement
 - o X suppose we gather to write a social contract without knowing where we will wind up in society – we choose behind a “veil of ignorance” that prevents us from knowing anything about who in particular we are
 - o = we would choose from an original position of equality and since nobody would have a superior bargaining position, the principle we would agree to would be just
- What principles would we choose in this situation?
 - o We would not use utilitarianism – because no one knows whether he ends up being a member of an oppressed minority
 - o We would not choose libertarianism – because no one knows whether he ends up being super rich or super poor
 - o Rawls believes that two principles of justice would emerge from the hypothetical contract
 - 1. Provides equal basic liberties for all citizens, such as freedom of speech and religion
 - 2. Concerns social and economic equality (although it does not require an equal distribution of income and wealth)
 - *Difference principle*: only those social and economic inequalities are permitted that work to the advantage of the least well-off members of society
 - His perception was not meant to assess the fairness of this or that person's earnings – he was concerned with the basic structure of society and the way it allocates rights and duties (income and wealth, power and opportunities)
- The distribution of income and opportunity should not be based on factors that are arbitrary from a moral point of view
 - o Feudal aristocracies and caste systems are unfair because they distribute income, wealth, opportunity and power according to the accident of birth

- Market societies remedy this arbitrariness but are still unfair because e.g. those who have supportive families and a good education have obvious advantages = if everybody starts from different starting points, the race is hardly fair
- Meritocracy – when we correct for social and economic disadvantages
 - Meritocracy removes obstacles to achievement by providing equal educational opportunities – so all can compete on an equal basis
 - Free markets are just only if everyone has the same opportunity to develop his talent
 - But it is still unfair because it does not solve the problem with the situation when some people are naturally more talented for something than others
- Egalitarian principle - Some believes that the solution is a levelling equality that imposes handicaps on the talented
- It seems that Rawls's difference principle is the egalitarian x he claims it does not handicap the talented
 - Encourage gifted to develop and exercise their talents, but with the understanding that the rewards these talents reap in the market belong to the community as a whole = do not handicap the talented, let them do their best but acknowledge them in advance that the winnings do not belong to them alone, but should be shared with those who lack similar gifts
- = in thinking about justice we should abstract from, or set aside, contingent facts about persons and their social positions
- X incentives – what if the talented decide to work less?
 - Rawls: the difference principles permits income inequalities for the sake of incentives, provided the incentives are needed to improve the lot of the least advantages
- X effort – what if I am not talented but have an effort to achieve something?
 - Rawls: effort is influenced by contingencies for which we can claim no credit
 - X does that mean that those who work hard does not deserve reward?
 - Rawls: yes
- If Rawls's argument about the moral arbitrariness of talents is right does that mean that distributive justice is not a matter of rewarding moral desert?
 - He distinguished: *moral desert* and “*entitlements to legitimate expectations*”
 - *Moral desert* = when we derive something because we are talented or because of the simple fact that we have something
 - *Entitlements to legitimate expectations* = it arises only once certain rules of the game are in place
- = distributive justice is not about rewarding virtue of moral desert but rather about meeting the legitimate expectation that arise once the rules of the game are in place
 - Once the principles of justice set the terms of social cooperation, people are entitled to the benefits they earn under the rules

Arguing affirmative question

- Is it unjust to consider race and ethnicity as factor in hiring or university admission?
- Proponent of affirmative questions consider three reasons for it
 - Correcting bias in standardized tests
 - Compensation for past wrongs
 - X can we ever have a moral responsibility to redress wrong committed by a previous generation?
 - Promoting diversity – an argument in the name of a common good

- X it does not solve the inequality problem and it does not reduce racial prejudice – it rather damage the self-esteem of minorities and increase racial consciousness
- The thing is that university can set different goals – and it wants to fulfil them = if one of its mission is to promote diversity it can use affirmative action
- It is not a moral desert – it is based upon decided rules
- X is it right that universities decide their mission and they use race as a base for selection?
- X can universities define their mission however they pleased?
- Universities should behave in the way that they serve the common good (civic good) through teaching and research

Who deserves what? Aristotle

- Central political ideas of Aristotle
 - o Justice is teleological = defining right requires us to figure out the *telos* (the purpose, end, or essential nature) of the social practice in question
 - o Justice is honorific = to reason about the telos of a practice – or to argue about it – is, at least in part, to reason or argue about what virtues it should honour and reward
- Unlike other thinkers about justice, Aristotle believes that debates about justice are debate about honour, virtue, and the nature of good life (x modern theories try to separate question of fairness and rights form arguments about honour, virtue and moral desert – they seek principles that are neutral among ends)
- Justice = giving people what they deserve = giving each person his or her due
- X what is a person due?
- That depend on what is being distributed and on the virtues relevant to those things
- X suppose we are distributing flutes – who should get the best one?
- A: the best players
- = justice discriminates according to merit
 - o His way of reasoning forms the purpose of a good to the proper allocation of the good is an instance of teleological reasoning
 - o = in order to determine the just distribution of a good, we have to inquire into the *telos*, or purpose, of the good being distributed
- What is purpose of politics?
 - o For Aristotle the purpose of politics is not to set up a framework of rights that is neutral among ends. It is to form good citizens and to cultivate good character.
 - o (he opposes both oligarchy and democracy)
- = when it comes to the distribution of political power, only those who are greatest in civic virtue and best at identifying the common good should govern
- X Is politics really important?
- A: it is because the polis exists by nature and that it is prior to the individual
 - o By *prior* he means prior in function or purpose – only in the polis we are able to realize our nature
 - o We are not self-sufficient when we are isolated, because we cannot develop our capacity for language and moral deliberation (*The man who is isolated and is not part of the polis is either the beast or God.*)
- Moral life aims at happiness
 - o Happiness is not a state of mind but a way of being = an activity of the soul in accordance with virtue
 - o We become virtues only by first exercising them

- If moral virtue is something we learn by doing, we have somehow to develop right habits in the first place
 - o And this is the primary purpose of law – to cultivate habits that lead to good characters
- Habit is not the whole moral virtue – new situations arise, and we have to know which habit we should use
 - o Moral virtue therefore requires judgement = a kind of knowledge Aristotle calls “practical wisdom” – which is about how to act
 - o *Practical wisdom* = a reasoned and true state of capacity to act with regard to the human good
- Aristoteles defended slavery – why?
 - o Liberal theories of justice (Rawls and Kant) – would disagree with Aristotle’s *teleological conception* because it violates the freedom – for them the justice is not about fit but about the freedom of choosing
 - o For Aristotle the slavery to be just, two conditions must be met
 - It must be necessary
 - Slavery is necessary because someone has to take care of household
 - It must be natural
 - Some people are born to be slaves – *A man is by nature a slave is he is capable of becoming the property of another, and if he participates in reason to the extent of apprehending it in another, though destitute of it himself.*
 - X man who has become slave by an accident (war) is unjustly slave

What do we owe one another? / Dilemmas of loyalty

- Should we apologize for the past injustice our predecessors have done?
- X no – we were not directly involved so why should we?
 - o We are responsible only for those things we directly did not for the actions that are beyond our control
 - o – it rests on the idea of “moral individualism” = to be free is to be subject only to obligations I voluntarily incur
 - o It assumes that we are moral agents free and independent selves, unbound by prior moral ties
- = the notion that we are freely choosing supports the idea that the principles of justice that define our right should try to be neutral among competing visions of the good life
- X Aristotle: arguments about justice are arguments about the good life – it is necessary to firstly determine the nature of the most desirable way of life
- X Kant, Rawls: this is at odds with freedom – by imposing on some the values of others, such theories fail to respect person as free and independent selves, capable of choosing their own purposes and ends
 - o Because we are free choosing, we need a framework of rights that is neutral among ends
- X no theory of justice can be morally neutral
- X Kant, Rawls: it rests upon the refusal to affirm the preferred way of life or conception of the good
 - o The right is prior to good
 - o The principles that specify our duties and right should not be based on any particular conception of the good life
 - o They both conceive moral agent as independent of his or her particular aims and attachments

- X Aristotle: the purpose of politics is not only to ease economic exchange and provide for the common defence, it is also to cultivate good character and form good citizen
- X Kant, Rawls: Aristotle's *teleology* does not seem to leave us room to choose our goods ourselves
 - o Because Aristotle sees justice as a matter of fit between persons and the ends or good appropriate to their nature
- we are nowadays inclined to see justice as matter of choice, not fit
- but how about sense of a range of moral and political obligation we commonly recognize – moral claims that arise from the communities and traditions that shape our identity
 - o **Alisdair MacIntyre** (*After Virtue*, 1981): “*narrative conception*”
 - Human beings are storytelling beings, we live our lives as narrative quest
 - All lived narratives have a certain teleological character
 - This does not mean they have fixed purpose – teleology and unpredictability coexist
 - To live a life is to enact a narrative quest that aspires to a certain unity or coherence – when I am confronted with competing path, I try to figure out which path will best make sense of my life as a whole
 - His conception offers a clear contrast with the voluntarist conception of person freely choosing
- Are we really bound to some moral ties we have not chosen and that cannot be traced to a social contract?
 - o Liberal conception: No (Rawls, Kant)
 - Obligations arise only in two ways – as natural duties we owe to human beings as such and as a voluntary obligation we incur by consent
 - *Natural duties* – universal, we owe them to persons as persons (to treat person with respect, to avoid cruelty...)
 - o They arise from an autonomous will (Kant) or from a hypothetical social contract (Rawls) they do not need an act of consent
 - *Voluntary obligations* – they are particular and arise from consent
 - o X narrative conception: yes
 - Liberal conception fails to account for the special responsibilities we have to one another as fellow citizens, to capture those loyalties and responsibilities whose moral force consists partly in the fact that living by them is inseparable from understanding ourselves as the particular persons we are – as member of family, nation, people
 - = there is a third obligation – *obligation of solidarity* (particular, do not require consent)

Justice and a Common Good

- Rawls argue that we should set apart our loyalties and attachments (personal moral and religious convictions) in debating justice
 - o In order to respect “the fact of reasonable pluralism” about the good life that prevails in the modern world
 - o = the case for liberal neutrality arises from the need for tolerance in the face of moral and religious disagreements
- Controversial issues
 - o Same-sex marriage

- Everyone should be free to choose = state should be neutral in this case and allow people to choose
 - X we should look at the initial purpose of the marriage and the goods it honours
 - = the decision rest upon the certain conception of telos marriage
 - In fact state can decide in three ways
 - Recognize same-sex marriage and opposite-sex marriage
 - Recognize only marriage between man and woman
 - Do not recognize marriage of any kind, but leave this role to private associations (= ideal libertarian solution)
 - if state approves same-sex marriage on the free-choice base, why does not approve polygamy?
 - Because of the perception about the institution of marriage = the debate is about the virtues it honours
- Abortion
- Sandel favours the approach of justice of Aristotle's = the one which involves cultivating virtue
 - Utilitarian approach has two defects
 - It makes justice and right a matter of calculations, not principle
 - By trying to transform all human goods into a single, uniform measure of value, it flattens them
 - Freedom-based theories solve the first problem but not the second one
 - They do not require us to question or challenge the preferences and desires we bring to public life
 - The moral worth of the ends we pursue and the quality and character of the common life we share all lie beyond the domain of justice
 - X a just society cannot be achieved simply by maximizing utility or by securing freedom of choice
 - To achieve a just society, we have to reason together about the meaning of the good life and create a public culture hospitable to the disagreements that will inevitably arise
 - Justice is inescapably judgemental
 - Justice is not only about the right ways to distribute things, it is also about the right way to value things
- Sandel offers some possible themes of what a new politics of common good look like might
 - Citizenship, sacrifice, and service
 - If a just society requires a strong sense of community, it must find a way to cultivate in citizens a concern for the whole, a dedication to the common good
 - The moral limits of markets
 - Today the free-market-oriented reasoning has been expanding into the spheres traditionally governed by non-market norms
 - We should protect some schemes that used to be governed by non-market norms
 - Inequality, solidarity and civic virtue
 - Rising inequality = bad fiscal but also civic effects
 - A politics of moral engagement
 - Politics should be built on the basis of mutual respect (not on neutrality)

Nerovnost v rámci vyspělých společností

- 20 % nejbohatší populace spotřebuje 86 % světové produkce
- 40 % světového bohatství je vlastněno 1 % nejbohatších
- Nerovnost se měří *giniho koeficientem*: číslo, které se pohybuje mezi 0 a 1
 - o Čím blíže k 0, tím více rovnostářský stát
 - o Čím blíže k 1, tím větší nerovnost
 - o X koeficient nezohledňuje rozdíly mezi typy příjmů, kapitálů
 - o Vychází z toho, jak je národní příjem rozprostřen mezi skupiny obyvatel
- *Giniho koeficient* se zvyšuje jakoby tím, jak se v současné neoliberální politice tlačí na snižování daní
 - o V USA se od 30. let snižoval v důsledku sociální politiky
- **Kuznets** – kapitalismus ve své podstatě není předurčen k tomu, aby byl nespravedlivý → platí totiž *Kuznetsova křivka* = budoucnost kapitalismu je optimistická
- **Piketty** – říká, že měl **Marx** v akumulaci kapitálu pravdu
 - o Vývoj od 70. let totiž *Kuznetsovu křivku* nepotvrzuje
- **Sandel** – tržní ekonomika dala vzniknout tržní společnosti
 - o *Tržní společnost*: ta, kde je vše na prodej
 - Trh ovládl chápání o všem
 - Roste nerovnost – čím více věcí se dá koupit, tím na tom vydělávají bohatí → což má následně společenské i politické důsledky
 - Vstup tržních prvků do tradičních zvyklostí → změna hodnot a postojů (například peníze pro děti, kteří mají samé jedničky)
 - o → to podkopává demokracii (demokracie ale nepotřebuje nutně rovnost; důležité je, aby občané sdíleli společný život)
- Dopady nerovnosti
 - o Ekonomické
 - S vyšší nerovností je pokles HDP (v tomto ohledu ale není úplná akademická shoda – každopádně platí, že nějaký vztah existuje: vzroste-li o 1 % příjmy kapitálové u nejbohatších → ekonomický růst vzroste o 0,8 %; když ale nárůst kapitálového příjmu o nejchudších → ekonomický růst jen o 0,3 %)
 - Lidský kapitál a specializace – vzdělání je stále častěji přesouváno do soukromého sektoru (jelikož zadlužení státu) → omezení lidského kapitálu, neboť pouze ti bohatí si mohou dovolit zaplatit ty nejlepší školy → chudým se sníží lidský kapitál a i sociální mobilita
 - Finanční nestabilita – část HDP je vázána na privátní kapitál → nestabilita (zranitelnost při otřesech)
 - Produktivita – existuje totiž vztah rozvíření nůžek příjmu a produktivita
 - Produktivita roste x zisky tak rychle nerostou
 - zisky se čím dál více točí ve finančních kruzích (a nejdou do lidí)
 - Fiskální politika – více lidí je v nesnázích → tlak na veřejný rozpočet
 - o Sociální patologie
 - čím je větší nerovnost, tím roste nejistota obyvatel → lidé přijímají různé strategie pro přežití
 - *existenciální třesy* – lidé nevědí, kam patří = tendence minimalizovat rizika (přehnaná starost o děti, zdraví...)

- když část lidí pod hranicí chudoby → nedostatečná zdravotní péče → nemocní lidé = nízká produktivita práce → výdaje na fiskální politiku
- chudí lidé si nemohou dovolit dobré vzdělání → nízká produktivita práce
- Demokracie
 - když se oddělí sociální rovnost od politické, tak si pod sebou vlastně řežeme větev → reálná rovnost klesá → může vést k nepotismu, korupci a lobbingu
 - pokles vzájemné solidarity – žijeme totiž v bublinách standardu a neumíme se vcítit do situace někoho mimo bublinu = neschopnost nazírat na druhé a vcítit se do nich (v USA se na chudé lidi dívá jako na „loosery“, zatímco v Evropě spíše jako na lidi, kteří neměli štěstí)
- nerovnost ve společnosti může být ale i pozitivní
 - předpoklad liberalismu, že nerovnost pobízí díky konkurenci k pokroku
 - x asi by to nemělo přesáhnout určité meze
 - nesmí být diskriminace
 - pokud existuje něco, co brání sociální mobilitě, vzniká problém
- *Gatsbyho křivka* – ukazuje sociální mobilitu obyvatel
 - Pojí *giniho koeficient* a míru, jakou se dědí majetek od rodičů

Thomas Piketty: Kapitál ve 21. století

- Otázka distribuce bohatství poutala pozornost v minulosti celé řady odborníků
 - **Thomas Malthus:** *Eseje o principu obyvatelstva* (1798)
 - Varuje před hrozbou přelidnění
 - Demografický růst → stagnace výše platů + nárůst pozemkové renty
 - Vychází z dat anglického agronoma Arthura Younga, který putoval po Francii (vypozoroval přelidnění)
 - Aby se VB vyhnula tomu, co se děje ve Francii, je třeba zrušit systém pomoci chudým a kontrolovat jejich porodnost – jinak dojde k přelidnění, chaosu a bídě
 - **David Ricardo:** *Principy politické ekonomie* (1817)
 - Zabýval se problémem dlouhodobého vývoje cen pozemků a výše pozemkové renty
 - Zájem o logický paradox: v momentě, kdy začne trvale růst výroba, začíná být půda v porovnání s dalšími statky vzácnější (to se ve skutečnosti nepotvrdí, jelikož dojde k poklesu podílu zemědělství na tvorbě národního důchodu)
 - Zákon nabídky a poptávky vede ke zvýšení cen pozemků a zvýšení rent pro majitele půdy → majitel získává stále větší část národního důchodu x zbytek obyvatel stále menší část = není sociální rovnováha
 - → návrh zvýšení sazby daně z pozemkové renty
 - *Princip vzácnosti*: některé komodity mohou narůstat na hodnotě
 - **Karl Marx:** *Kapitál* (1867)
 - Dílo vydává v době, kdy mzdy nerostou, ale dochází k velkému ekonomickému růstu
 - Zabývá se analýzou vnitřních logických rozporů kapitalismu (jakoby vychází z **Ricardova** modelu ceny kapitálu a principu vzácnosti)
 - Existence *principu nekonečné akumulace*: tendence shromažďovat kapitál bez jakéhokoli omezení – díky tomu může dojít k
 - Poklesu míry kapitálové výnosnosti = konec motoru akumulace
 - Nekonečnému růstu podílu kapitálu na národním důchodu → povede k povstání pracujících
 - **X Piketty**: později ale ve skutečnosti dojde k růstu mezd – Marx opomenul možnost trvalého technického pokroku a stálého růstu produktivity
 - **Simon Kuznets:** *Population, Capital and Growth* (1973)
 - Rozdíly v příjmech ve vyspělých fázích kapitalistického rozvoje samy snižují a stabilizují na přijatelné úrovni
 - Stačí být trpělivý a růst dosáhne na všechny
 - Ve své analýze pracuje se statistickými daty – národní důchod, daňová přiznání...
 - Zjistí, že nerovnost klesá
 - V roce 1955 představí *Kuznetsovou křivku*: nerovnost bude v průběhu industrializace opisovat křivku ve tvaru obráceného U → nejprve poroste a poté bude klesat
 - **X Piketty**: snížení nerovnosti v období 1914-1945 je mimo jiných také důsledkem dvou světových válek
- Po roce 1970 postupně dochází k opětovnému nárůstu nerovnosti – důsledkem politických zvratů
- Mechanismy, které teoreticky směřují ke konvergenci (tj. k omezení a snížení nerovnosti)

- Investice do vzdělání a jeho šíření (vzdělání → inovace → technologická vyspělost)
- Nárůst hodnoty *lidského kapitálu* – záleží na zásluhách (demokratická racionalita)
- Změna „třídního boje“ v „boj generační“ – úspory na stáří
- Mechanismy, které směřují k divergenci
 - Nedostatečné vzdělání
 - To může nastat i tam, kde do něj investují a kde jsou splněny všechny podmínky pro funkční ekonomiku
 - Tam, kde vyplácení různě vysokých mezd (odpoutání se vedoucích pracovníků od zbytku zaměstnanců – z důvodu třeba rychlejší kvalifikace než zbytek lidí)
 - Tam, kde akumulace majetku – nízký ekonomický růst, ale vysoký kapitálový výnos
- Platí tedy základní nerovnost $g < r$ (g = míra růstu; r = míra kapitálových výnosů)
 - Pokud r výrazně převyšuje g = majetek nahromaděný v minulosti se rekapitalizuje rychleji než tempo, jímž roste výroba a příjmy (velkou roli tedy hraje zděděný majetek)
- Platová nerovnost – v tom měl **Kuznets** pravdu
 - X reálné příjmy ale stagnují oproti výnosům z kapitálu (kapitál pro **Pikettyho** = nejen produkční vstup, ale vše se čímž můžeme obchodovat – v záměně se slovem bohatství)
- Srovnání platového nárůstu (závisí na pídli, našich vlastnostech...) a výnosu z kapitálu
 - Výnosy z kapitálu rostou rychleji → jsme čím dál více dynastická společnost – už nezáleží ani tolik na schopnostech jako na tom, kde se narodím
- S klesajícím HDP roste nerovnost
 - Nyní malý ekonomický růst → to nenastartuje platový růst takový, aby dobihal výnos z kapitálu
 - Čím více závisí na dědictví, tím více roste nerovnost
- **Piketty** navrhuje, aby společnost dbala na progresivní zdanění až do hodnoty 80 % z kapitálu = aby postihl ty nejbohatší
- osm základních principů spravedlnosti:
 1. Národy jsou svobodné a nezávislé, a jejich svoboda a nezávislost mají být ostatními národy respektovány.
 2. Národy mají dodržovat smlouvy a závazky.
 3. Národy jsou rovnocenné a jsou součástí dohod, které je zavazují.
 4. Národy mají dodržovat povinnost neintervence (s výjimkou reakce na závažné porušování lidských práv).
 5. Národy mají právo na sebeobranu, ale nemají právo vyvolat válku z jiných důvodů než ze sebeobrany.
 6. Národy mají dodržovat lidská práva.
 7. Národy mají dodržovat určitá omezení ve vedení války.
 8. Národy mají povinnost pomoci ostatním národům žijícím v nepříznivých podmínkách, které jim znemožňují spravedlivý nebo přijatelný politický a sociální systém.

15. Suverenita

Stát a suverenita

- Stát
 - o Legislativa
 - o Byrokracie
 - o Odpoutání náboženství
 - o Bezpečnost
 - o Identita (jazyk)
 - o Historie
 - o Ekonomika (welfare state)
- Klíčové prvky
 - o **univerzálnost** – podřizuje si všechny subjekty na určitém teritoriu bez ohledu na způsob jejich uskupení
 - o **právotvorba** – všechny oblasti společenské činnosti jsou regulovány právními normami, tedy pravidly chování stanovenými či uznanými výlučně státními orgány jako nositeli státní moci
- Vnitřní suverenita
 - o Vztah mezi mocností/aktérem a občany/členy – směrem dovnitř
 - o Stát má právo udělat definitivní rozhodnutí i když se to občanům nelíbí
 - o Uznáno občany – autorita
 - o Omezena právním systémem
 - o Monopol státu na legitimní násilí – policie, vězení
- Vnější suverenita
 - o Vztah vůči ostatním aktérům na mezinárodní scéně
 - o Problémy např. Katalánsko – neuznáno – neochota s nimi jednat
- Současný koncept státu vychází z Vestfálského míru – stát má v ideálním případě monopol v užití legitimního násilí doma i navenek (policie a armáda)
- Stát řeší mezinárodní konflikty
- Stát je hlavní jednotkou mezinárodního uspořádání (OSN – doktrína suverénní rovnosti států)
- Suverénní stát je ten, který je neomezený v tom, co dělá doma
 - o Aktér nejen v bezpečnostních otázkách, ale i v otázkách identity (kdo žije na našem území, jaká je naše řeč)
 - Stát řekne, jak vypadá národní historie (například ataturkovská transformace: určování, kdo je Turek, jak se má oblékat)
 - Snaha uzákonit, kdo byl v historii špatný a kdo ne
 - o Aktér v státním ekonomickém dění (vybírání daně, sociální stát)
- Nárůst vztahu stát – občan (byrokracie)
 - o Omezení suverenity občana za to, že se o něj stát postará
- Státy si jsou na mezinárodní úrovni rovni a měly by se starat primárně o to, co je navázáno právě na ten daný stát
- X režim impéria toto tradiční pojetí narušuje
 - o Nelzí na homogenitě = heterogenní obyvatelstvo, protože nemůžou jinak
 - o Násilí ano, daně ano, ale identitární složka chybí (VB nechtěla vytvořit jednoho imperiálního člověka)
- Stát jako suverénní jednotka narušován (kupříkladu diplomatická imunita – nesmíte sáhnout na cizího velvyslance na vašem území)

Otázka suverenity

- Stát není dostatečně efektivní, aby plnil úkoly, které si stanovil
- Jaké jsou výzvy pro stát?
 - Daně – čím dál více ekonomických aktivit se přesouvá z úrovně věcí do úrovně služeb (náklady na přesun jsou nižší)
 - Měna – vznik společné měny (euro)
 - Klima – nemá to smysl řešit na úrovni jednoho státu
 - Problém společné louky – anglická vesnice má společné a soukromé pozemky – když se každý bude chovat racionálně, tak pošle na společný pozemek více ovcí než pastvina unese
 - Mobilita lidí – v některých městech žije třeba třetina lidí, kteří nejsou formálně obyvateli dané země
 - Media – tradičně bylo školství tím, co formovalo názory dětí x nyní alternativní kanály, které stát hůře kontroluje
- Někdy ale stát zase něco plní až moc – natolik technokraticky, že není pochopitelný (Čína a kamery všude)
- Jak státy reagovaly na tyto nové výzvy?
 - Mezinárodní integrace/spolupráce
 - V tom, co neumíme řešit individuálně budeme spolupracovat
 - Stát se vzdal některých pravomocí a sdílí je s dalšími státy
 - Otázka EU – supremace evropského práva (není věta o tom, že je nad národním právem) x nejvyšší soud řekl, že aby to fungovalo, tak musí stát evropské právo nad národními ústavami
 - Rezignace
 - V různé úrovni – radikálně či se snaží, ale nešlo to (failed state)
 - Kolaps v kontrole hranic v roce 2015
 - Rezignace na snahu držet si svou měnu (Kosovo, Černá Hora)
 - Modernizace
 - Kupříkladu v oblasti výběru daní – EET
 - Privatizace
 - Stát převádí své aktivity někam jinam
 - Posílení soukromých bezpečnostních složek
 - „když chcete mít lepší stáří, tak si šetřete“
- Co mluví ve prospěch návratu státu?
 - Krize eurozóny 2008/2010
 - Šlo se tehdy za státy, zda nemají nějaké peníze navíc, aby banky nepadly
 - Stát měl peníze a otočil pravidla hry
 - Brexit, Trump – „getting back control“
 - Rusko a anexe Krymu
 - Čína – ukazuje, že chce být sama o sobě silná – za pomoci modernizace jasně ukazuje, co chce a kdo je

16. Transnacionalismus

- To, co překračuje národní hranice
- První debaty o transnacionalismu po 1. SV v USA – vztah migrace a identita - kam umístit Ameriku ve vnějším kontextu a kam umístit ty, co přišli odjinud?
- 1930': nárůst vnějšího angažmá některých států – hlavně skrze volný obchod – zájmy přeneseny mimo hranice států
- 1970': debaty se objevují i na Evropském kontinentu (téma sociálních věd)
 - o Impulzy: konvergence socialismu, détente (uvolňování na globální úrovni)
 - o Globalizace
- 1980': povznesení nad národní úroveň (nad nacionalismus)
- 1990': transnacionální začíná být vše – eklekticismus (ze všeho si vyberu něco a smíchám to dohromady), transpojmová nezřetelnost
- Nárůst popularity na přelomu tisíciletí
- Významné práce:
 - o Joseph Nye: *Transnational relations and World Politics* (1971)
 - o James Rosenau: *Distant proximities: Dynamics beyond globalization* (2003)
 - o Steven Vertovec: *Transnationalism* (2009)
- Podobné pojmy
 - o Interdependence – vzájemná závislost
 - o Internacionální – spolupráce, solidarita, činit mezinárodním
 - o Border-crossing
 - o „republika učenců“ – věda byla přeci vždy transnacionální
- Transnacionalismus nejprve akademici sledovali pouze v některých oblastech
 - o Obchod s otroky – 1. transnacionální fenomén moderních dějin
 - o Area studies – nad/sub státní regiony (Slovanské země)
 - o Feminismus a gender studies – postavení žen ve společnosti – širší tendence (to, kde jsou státní hranice často není relevantní) (e.g. postavení žen v katolické Evropě)
- Transnacionalismus souvisí s globalizací, neboť s ní dochází k překračování hranic států
 - o Stejně věci se často odehrávají na více místech najednou (Balkánské války kauzální reakcí vyvolají světový problém)
 - o Globalizace postihuje vše a nelze se z ní vymanit
 - o Malé příčiny velkých důsledků – technologie
- Transnacionalismus souvisí s migrací
 - o Fenomén diaspor
- Transnacionalismus souvisí se vznikem nových aktérů: NGOs, korporace, mezinárodní organizace
- Post-koloniální aspekt transnacionalismu
 - o Političtí aktéři si v tomto pojmu mohou schovat národní zájmy a pak nepozorovaně ovládat stát
- Transnacionalismus také znamená přechod od státu do společnosti (stát a společnost už nekonvergují)
 - o Státní rámce začínají být zpochybňovány (delegování suverenity EU)
 - o To vede postupně k relativizování hranic (Schengenský prostor)
 - o Vznikají tak dvě nekompatibilní mapy – otázka, kdo je občan, kdo má platit daně a kde
 - o Vznikají tak instituce, které mísí národní i transnárodní zájmy
- Díky tomu dochází také k nové orientaci v prostoru – novému propojení „tam – tady“
 - o *Spatial term*: společnost zpochybňuje čas, prostor vítězí

- Nikdo ale neví, kam směřujeme
- Dochází k čím dál většímu propojení světa
 - Vykoukal: „na jedné straně světa zaklepe motýl křídly a na druhé straně světa dojde k zemětřesení“
- Tendence diaspory – ruší hranice – finanční transakce, organizovaný zločin, genderismus a další sociální hnutí
- Jevy, které jdou:
 - Over = vliv
 - Cross = střet
 - Through = transformace
- Transnacionalismus vede k sociální morfologii
 - Diaspory – jak se lidé žijící v diasporách vyrovnávají se státní příslušností, komunitou, kontakty s domovinou
 - Typy diaspor: etnická, migrantská, riziková (organizovaný zločin)
 - Tvorba diasporického podvědomí
 - Multiidentifikace (Brit, Angličan, Londýňan, Brit afrického původu)
 - Multilokálnost (mladá generace Evropanů – matka Italka, otec Švéd a žijí v Německu)
 - Diaspory jsou ovlivněné prostředím, ve kterém žijí, ale sami ho také ovlivňují
 - Hledání podobností a „údelů“
 - Transnacionální kultura
 - Transnacionální imaginace
- Transnacionalismus hraje roli v kulturní reprodukci
 - Jev fluidity, plynulosti
 - Synkretismus: propojování nesourodých jevů – splývání různých prvků vede ke vzniku nového
 - Kreolizace: mísení nesourodých prvků – jazyk se mění v důsledku působení jiných jazyků
 - Bricolage: spojení všeho, co přijde pod ruku
 - Hybridizace: sjednocení nerovnocenných částí
 - Otázka identity – multiplikace
 - Vznik problému: kdo jsem a kam patřím? Jaká je platnost toho, co říkáme?
 - Vznik zdánlivě nových etnicit
 - kmeny (punkeři, hipsteři, kmen IMS)
 - vznik subkultur
 - ! nejsou ale etnicitou
- Vliv transnacionalismu na finanční a kapitálové toky
 - Mezinárodní korporace vládnou ekonomickými prostředky, které přesahují mnohdy bohatství i několika menších států dohromady
 - Soukromé složky i tam, kde tradičně role státu (privátní bezpečnostní agentury najímají i cizince)
 - Noví aktéři
 - Velkého kalibru: korporátní elity
 - Malého kalibru: peněžní toky, migranti
- Transnacionální politické angažmá
 - vznik „globálních fór“
 - nevládní organizace, které jsou ale někdy napojené na politické strany

- fenomén planetizace – politické aktivity etnických diaspor
- přenos lokality do globality
 - lidé potřebují někam patřit
 - paradox: evropský středověk v době evropské integrace – jsme vlastně před vestfálským mírem
 - globalizace z jedné strany omezuje stát ale z druhé strany podporuje regiony (Katalánsko)
- Transnacionalismus se promítá i do historie
 - Ústup od etnocentrismu – denacionalizace dějin
 - Sleduji kupříkladu dějiny katolické církve
 - Transnacionální dějiny začínají ve chvíli, kdy si uvědomíme globalizace, a začínají tam, kde je možná komparace, a začínají v pohybu mezi „nestátními místy“ – uvědomím si váhu nevládních aktérů
 - Dějiny východoevropských států, rok 1968 ve světě

ODLIŠNÉ CHÁPÁNÍ TRANSNACIONALISMU

- Podoba 1 – sociální morfologie
 - Diaspora
 - přeshraniční sociální formace
 - Triadický vztah
 - Dislokovaných komunit se společnou identitou
 - Teritoriálních jednotek (států) a těchto komunit
 - Států a prostředí, z nichž tyto komunity pocházejí
 - Diaspora jako síť
 - Vliv prostředí
 - Vliv na prostředí
 - Typy diaspor
 - „tradiční“ – etnické, i ve středověku
 - Migrantské
 - Nemusí být jen etnické, ale třeba pracovní/ekonomické (př. bílé límečky...)
 - Rizikové (organizovaný zločin) – může kombinovat obě předchozí
- Podoba 2 – vědomí
 - Diasporické vědomí
 - Multi-identifikace
 - trend mít vícero identit, které mohou převažovat i tu státní (cítím se být více muž než Brit)
 - Brit (Angličan-africký původ-Londýňan)
 - Multilokálnost
 - souvisí s identitami – Britové-Afričani bydlí tady, Britové-Karibci o dvě ulice vedle...
 - Vyhledávání podobných „úředlů“
 - Tradiční a technologické potvrzování sounáležitosti
 - Transnacionální imaginace
 - Proměny a kontinuity pamětí

- Fractured archaeology of collective memories
- Podoba 3 – kulturní reprodukce
 - Transnacionalismus jako „spojování“
 - Fluidity
 - fluidita – tekutost, plynňnost – nejsme schopni dané pojmy definovat, význam se přelévá (tekutá láska, tekutý hněv – Brexit, Trump)
 - Synkretismus, kreolizace, bricolage, hybridizace
 - Identita?
 - Audiovizuální kanály
 - nemusíme rozumět jazyku x texty, literatura
 - Literatura
 - Nová etnicita
 - Kmeny (punk)
 - Přebírání (role subkultur – rastafariáni a punk)
 - hispánci přebírají od bílých, ti zase od černochů... provázanost
- Podoba 4 – Kapitálové toky
 - Korporace – dominantní institucionální forma transnacionálních praktik
 - Rozsah aktivit
 - Postupná emancipace od národního rámce
 - Aktéři
 - Hráči velkého kalibru (korporátní elity)
 - Hráči malého kalibru (peněžní toky migrantů)
 - malý kalibr – jednotlivci posílají málo, ale ve výsledku to je mnoho
 - Atraktivita investičně zajímavých migrantů
 - Korporátní pravidla a „family business“
 - Transnacionální praktiky na cestě od ekonomické kumulace ke kulturním a politickým cílům
 - Kanada láká bohaté, kteří mají chuť investovat
 - klientské vazby – těžké rozklíčovat, především v mezinárodním prostoru
- Podoba 5 – politické angažmá
 - Transnacionální veřejný prostor (globální fórum)
 - Politický a občanský potenciál
 - pokud má ekonomické zázemí, zajímá se o politiku a kulturu
 - vlivem globalizace – kdo se prosadí, řeší věci globálně, ne pouze ve svém státu
 - Nevládní organizace
 - Zajištění a distribuce zdrojů
 - Podpora politických hnutí apod.
 - Př. Člověk v tísni – distribuce zdrojů – i politických zájmů (žen v Afghánistánu)
 - Transnational Social Movement Organizations
 - podpora změn, globálnost

- „planetizace“
- Politické aktivity etnických diaspor
 - Spektrum zprava doleva
 - Propojení vlastního a cizího zájmu (iredenta)
 - Etnické lobby – pomezí transnacionalismu a státní politiky
 - Vztah mezi diasporou a státem
 - etnické lobby na transnacionální i státní úrovni (rozdvojenost)
- Podoba 6 – lokální rekonstrukce
 - Přenos „lokality“ do „globality“, vztah globalizace a lokálnosti
 - Transnacionálně sdílené představy prostoru diaspory
 - Role technologií
 - Problematicizace vztahu člověka a lokality
 - De-konkretizace prostoru
 - Translokalizace (virtuální prostory)

Zygmunt Bauman: *Globalizace – důsledky pro člověka*

- Konec geografie = na vzdálenostech nezáleží, představa geofyzikálních hranic je těžké v současné době obhájit
- Vzdálenost jako namísto neosobní fyzikální danosti spíše sociální produkt
 - o Záleží jak se jí učíme překonávat – nyní díky technologické vyspělosti velmi rychle
 - o To je i důvod, proč „realita hranic“ byl a třídně stratifikovaným jevem (elity měly vždy tendence být více kosmopolitní)
- Doba komunikace se smršťuje na nulovou délku okamžiku, prostor ztrácí význam
 - o Oddělení pohybu informací od pohybů jejích nositelů
- Důsledkem technologického vývoje, který vedl k změně v chápání času a prostoru, jsou změny v sociální soudružnosti a rozpad sociálních vazeb
 - o dříve komunity držela pohromadě propast mezi bezmála okamžitou komunikací uvnitř komunity a nesmírnost času a výloh nezbytných k předání informací mezi jinými lokalitami
 - o x dnes = křehkost a krátkodobost komunit (protože se ta propast zmenšuje) – komunikace uvnitř komunity nemá vlastně žádnou výhodu oproti komunikaci napříč lokalitami
- levná komunikace = rychlé přelévání, přehlušování a vytlačování získaných informací
- levná komunikace paměť člověka zaplavuje a zahlcuje spíše než aby ji živila a upevňovala
- prostor se emancipoval od přirozených omezení lidského těla
 - o prostor nyní organizuje kapacita technologie, rychlost její aktivity a náklady na její využití
- tři typy prostoru
 - o přirozený, daný Bohem, podřízený wetwaru, lokální
 - o konstruovaný, zprostředkovaný hardwarem, světový
 - o *kybernizující prostor* – zneplatněné rozdíly tam-tady, vše může být teď a tady téměř okamžitě
- technologické rušení časoprostorových vzdáleností lidskou situaci spíše polarizuje než homogenizuje
 - o vzdálenost nic neznamená = lokality oddělené vzdálenostmi ztrácí význam
 - pro někoho to je příslib svobody, pro jiné hrozba nesmyslnosti
 - jedni se mohou z lokality do lokality přesouvat libovolně, jiní bezmocně sledují, jak se jim jejich lokalita ztrácí pod nohama
- elity – hlavně ekonomické – mají vlastně „netělesnou moc“ – finanční a kapitálové toky kamkoliv chtějí bez toho, aniž by se oni musely přemísťovat
 - o deteritorializace moci
 - o extertorialita elit
- x lidé, kteří se do jejich prostoru nemohou dostat
- vznikne *schizmogeentický řetěz*
 - o to povede k *symetrické diferenciaci* = na chování X osoby A odpoví osoba B stejným chováním X – pokud tedy X je vychloubání, tak se budou oba vychloubat – to povede k procesu, který může vést jedině ke stále extrémnějšímu soupeření a nakonec k nepřátelství a zhroutení systému
 - o nebo ke *komplementární diferenciaci* = na chování X osoby A neodpoví osoba B stejně – pokud je X asertivita a B odpoví submisivností, povede to k posílení asertivity a tak stále dokola, až se stejně systém zhroutí
- lokální populace nejsou kolébkou komunit ale spíše nahodilou rozsypanou tříští

- dochází k degradaci veřejných prostorů – lidé už se tam nesetkávají, nepovídají
 - o na těchto místech se dříve tvořily normy = spravedlnost mohla být konána a rozdělována horizontálně, což hovořící představovalo v komunitu, již vyčleňovala a integrovala společně hodnotící kritéria
 - o x teritorium zbavené veřejného prostoru skýtá malou šanci, že se bude debatovat o normách
 - o pro lokální názorové vůdce ani pro lokální názor už nezbyvá prostor

Válka s prostorem: zpráva o průběhu

- člověk od nepaměti mírou věcí
 - o vzdálenost nikdy nebyla objektivně měřena – vždy záleželo, za jak dlouho ji člověk umí překonat; co si určí jako měrnou jednotku (loket, hrst, palec, metr)
- aby mohl moderní stát získat legislativní a regulativní kontrolu nad vzorci sociální interakce a loajalitu svých občanů, potřeboval získat kontrolu nad transparentností dějiště, v němž aktéři interakce jednají
 - o = reorganizace předmoderního prostoru, kde si komunity určovaly vše samy
 - o Potřeba kontrolovat kartografický úřad
 - o Rozhodující byl na dlouhé cestě k modernímu pojetí prostoru a moderním metodám jeho realizace vynález malířské perspektivy (15. století)
 - Každá divák stojící v tomto bodě bude prostorové vztahy mezi objekty vidět stejně (= nezáleží, kdo je divák a jaké má oko)
 - x ne všichni hledí na svět ze stejné perspektivy
 - = nutnost objektivity
 - o Nutnost transparentnosti teritoria, aby mohl stát fungovat
 - Byrokratický fenomén
 - Nejistota ovládaných – zatímco ovládající má vše pod kontrolou (např. Panoptikum)
- Potřeba kreslit uniformní mapy a následně fyzicky přetvářet prostor po vzoru úhlednosti
 - o Vznikaly tak plány ideálních měst
 - o X města už stála a tak naplnění představ vlastně znamenalo zbourání existujícího prostoru
- Dříve strach z někoho, kdo naruší náš prostor z vnějšku
- X nyní strach z nepřítele uvnitř
- = v dnešní megalopolis není hlavní strategií přežití držet pospolu, nýbrž vyhybat se a separovat
- Panoptické metody hrály zásadní roli v přechodu od místně založených, samodohlížejících a samoregulujících mechanismů integrace, uzpůsobených přirozeným schopnostem lidského oka a ucha, ke státem spravované nadlokální integraci teritorií mnohem větších než jaká mohly přirozené lidské schopnosti obsáhnout
 - o To vyžadovalo asymetričnost dohledu, profesionální dohlížitele a nové uspořádání prostoru
- Požadavky splněny ve velkých ukázkových institucích „klasické“ modernity – v průmyslových závodech, masových armádách
 - o Účelem Panoptika – vštěpovat kázeň a chování lidí pod dohledem vtěsnat do univerzálního vzorce
 - o Panoptikum zbraní proti rozdílnosti
 - o Panoptikum drželo chovance v osidlech jako výrobce, vojáky, od nichž se očekávalo a požadovalo rutinní a monotónní chování
 - o Hlavní funkcí Panoptika – zajistit, aby nikdo nemohl uniknout

- V této době jsou však panoptické strategie kontraproduktivní
 - o Nyní existuje spíše něco jako „superpanoptikum“ – naše osoby jsou zachyceny v sítích, databázích a informačních dálnicích
 - Na rozdíl od běžného Panoptika jsou primárními (a ochotnými) faktory dohledu lidé, na něž se dohlíží, a kteří sami dodávají data do skladu informací
 - Být zahrnut do databáze = základní podmínka „úvěruhodnosti“ pro kreditní a marketingové společnosti
 - Databáze zaznamenává spolehlivé a důvěryhodné spotřebitele a vylučuje ostatní, u nich nelze způsobilost ke spotřebitelské hře předpokládat
 - Hlavní funkcí databází – aby nemohl vstoupit vetřelec – čím více informací o vás v databázi, tím více svobodnější jste
 - Databáze jako nástroj selekce, separace a exkluze
 - Globály drží v síti a lokály nechá propadnout
 - = databáze je prostředek mobility nikoli upoutání na místo (jako to bylo v případě Panoptika)
- Foucault vedle Panoptika má na mysli i *Synoptikum* = masmédia
 - o Synoptikum je svou povahou spíše globální (než lokální Panoptikum) – akt pozorování odpoutává pozorující od jejich lokality = duchovně je přenáší do kyberprostoru
- Před nástupem Panoptika obyčejní lidé sledovali pár vyvolených
- V Panoptiku sledovali jistí vybraní místní lidé jiné místní lidi
- V Synoptiku sledují místní lidé lidi globální
 - o Autoritu globálních zajišťuje jejich odstup – jsou mimo tento svět, ale nad světy místních lidí se každodenně vzášejí
 - o Lokální lidé, segregování a separování na zemi, se s lidmi globálními setkávají prostřednictvím masmédií

Co dál po národním státě?

- sociální politika dříve založená na předpokladu, že národy v rámci národů obce mohou kontrolovat své bohatství
- x v současnosti se rozevírají nůžky ekonomika vs. obec
 - o kapitál nemá totiž stále bydliště
 - o finanční toky mimo kontrolu státu
 - o = přestává fungovat řada pák hospodářské politiky
- Eroduje ba dokonce odumírá národní stát?
 - o Ano – síly, které to způsobují jsou transnacionální
 - Tyto síly je těžké identifikovat
 - Nepředstavují ucelený řád a systém
- Dnes neexistuje světový řád – existuje spíše „světový neřád“, globální zmatek
 - o Navíc není jasné, jak by kontrola nad řádem, která pozbýváme, mohla vypadat
- Globalizace je vlastně označením pro nový světový neřád
 - o Věci se nám totiž vymykají z rukou
- Tímto se odlišuje od pojmu *univerzálace* (kterou pojem globalizace nahradil)
 - o Přání vytvářet řád – univerzální řád v globálním měřítku
 - o Společně s pojmy *vývoj*, *civilizace*, *konvergence*, *konsensus* měla i *univerzálace* naznačovat vůli změnit svět oproti tomu, jaký byl, a udělat jej lepším
- X nic z toho není ve významu slova globalizace
 - o Ten spíše odkazuje ke globálním účinkům nezamýšleným a nepředvídatelným (nikoliv ke globálním iniciativám)

- Sílící dojem slabosti a nemohoucnosti tradičních a samozřejmých uspořádávajících institucí
 - o Stát – jeho smysl spočíval v tom, že byl institucí nárokuje si legitimní právo zavádět a prosazovat normy, řád
 - Vytváření řádu vyžaduje ustavičnou snahu sbírat, přelévat a kondenzovat moc – proto musel vzniknout byrokratický aparát
- dříve „globální politika“ – divadlo mezistátního vyjednávání, které souviselo s uchováním legitimacy, teritoria
- postupně ale nárůst nadstátní integrace (Studená válka) – na globální scénu se začalo nahlížet jako na jeviště koexistence a konkurence skupin států, nikoliv států samotných
 - o aby si státy uchovaly schopnost kontrolovat řád, musely začít spolupracovat a dobrovolně se postupně vzdávat stále větších porcí suverenity
- když padla opona, ukázala se neznámá scéna zaplněná bizarními postavami
 - o objevení zapomenutých lokálních etnik požadující vlastní stát
 - o tím, že dlouho chyběl vlastně řád státnosti si tyto státy vynutily svou vlastní státností
- paradox: představa státnosti je populární právě díky zániku státní svrchovanosti
- v současné době stát začíná ztrácet kontrolu nad ekonomikou
 - o neomezené šíření pravidel volného obchodu = ekonomika se stále více vyjímá politické kontrole
 - o státu zůstal jediný ekonomický úkol – zajistit vyrovnaný rozpočet pomocí regulace a tlumení lokálních tlaků volajících po silnějších státních zásazích do podnikání a po obraně obyvatel před důsledky tržní anarchie
- aby byla zajištěna svoboda globálních financí a obchodu je třeba fragmentace světové scény – existence slabých států (ale pořád států)
- hranice začaly být proniknutelné = svrchovanost státu je pouze nominální, moc anonymní a její těžiště vyprázdněné
- hlavním zdrojem nejistoty států jsou v současné době „trhy“ – hlavně finanční trhy
- politická fragmentace a ekonomická globalizace nejdou proti sobě, nýbrž naopak jsou blízkými spojení
 - o jsou to dvě stránky stejného procesu
- v důsledku globalizace dochází k celosvětové *restratifikaci*, v níž se vytváří nová celosvětová sociokulturní škála a hierarchie
 - o to, co pro někoho svobodou, pro někoho nesvobodou
 - o je tedy možné vypořádat proces *glokalizace* (prvně použito Rolandem Robertsonem) = proces koncentrace kapitálů, financí a všech dalších prostředků volby a účinného jednání; proces koncentrace svobody pohybu a svobody jednání
- globalizace je vlastně paradoxem – zatímco velmi malému množství lidí je ohromně prospěšná, dvě třetiny světové populace vynechává či marginalizuje
 - o zdá se, že zatímco bohatství je globální, tak chudoba je lokální
 - chudoba pak vede k migraci a zde se objeví další paradox: globalizace = svým způsobem svoboda, svoboda pohybu x tu ale odepíráme chudým, kteří chtějí pro bohatství na západ

Turisté a tuláci

- v současném světě nehraje vzdálenost velkou roli
 - o přestaly existovat přirozené hranice, neexistují tak ani zaujímaná místa
 - o Pascalův aforismus: žijeme v kruhu, který má střed všude a obvod nikde
- Naše společnost je konzumní společnost (pozdě moderní dle Giddense, sekundárně moderní dle Becka, surmoderní dle Balandiera)

- Předchozí uspořádáním byla výrobní společnost
 - Lidé byli stavěni do rolí výrobců, vojáků – normou byla schopnost a ochota osob tyto role dodržovat
- Nyní potřeba angažovat členy společnosti jako konzumenty
- Rozdílem mezi těmito dvěma stádii jsou rozdíly v důrazu a prioritách
- Komprese času – konzumentovo uspokojení by mělo být okamžité
- Kultura konzumní společnosti s tak tím pádem točí ne kolem učení, ale kolem zapomínání
 - Konzumenti nejsou s to na žádný objekt soustředit pozornost dlouhou dobu – neustále nové produkty
- Konzumenti jsou spíše sběrači požitků, sběrateli věcí jsou pouze v přeneseném smyslu
- globalizace je uzpůsobena touhám a snům turistům (těm, co za požitky cestují/migrují a užívají si svobody plynoucí z globalizace), oproti tomu ale ze spousty lidí dělá tuláky (ti, kteří jsou díky globalizaci vykořeveni, svoboda jim tak plně není umožněna, anebo z nich dělá moderní otroky)

Globální zákony, lokální řády

- tendence redukovat rozdílnost pomocí právně definovaných kategorií a z toho plynoucí prostorová segregace rozdílů
- Sigmund Freud: výměna značné části osobní svobody za určitou míru kolektivně zaručeného bezpečí je hlavní příčinou psychických chorob a trápení
- Nyní v globálním světě pocit nejistoty u lidí častý – pocit bezpečí pro ně zajistí teritorialita (bezpečí domova)
- Vlády tak vydávají celou řadu zákonů, kterými se snaží pocit bezpečí zajistit
- To je ale to, co globální a exteritoriální tržní síly chtějí
 - V globálním světě je lokálním vládám jakoby přiřazena role policejního okrsku
 - Vynikat jako okrskový policista je to nejlepší, co může vláda udělat pro to, aby přiměla kočovný kapitál investovat do blaha občanů
- Nová globální elita se těší ohromné výhodě – když se dostane do konfliktu se strážci pořádku – pořádek a řád je lokální, kdežto elita a zákony volného trhu jsou translokální
 - Když nevyhovuje lokální řád, vždy je možnost odvolat se na globální potřeby a globální řád
- Globálnost znamená mobilitu a mobilita znamená schopnost uniknout
- Ztotožňování zločinu s „třídou nejchudších“ (což je ale vlastně většina populace zeměkoule v porovnání s hrstkou nejbohatších) = to samé co kriminalizace chudoby